THE GENIUS AND THE GODDES
1955

Aldous Huxley
GENIUL
ŞI
ZEIŢA

Inconvenientul literaturii,
spuse John Rivers, constă în caracterul ei prea logic.
Realitatea nu-l are niciodată.
— Niciodată? am întrebat.
— Eventual cînd e raportată la divinitate, recunoscu el. Niciodată din punctul nostru de vedere. Literatura are unitate, are stil. Lucrurile întîmplate aievea nu au aşa ceva. Luată ca atare, existenţa reprezintă întotdeauna o înşiruire de lucruri blestemate, fiecare dintre ele avînd simultan ceva din Thurber1 şi Michelangelo, simultan ceva din Mickey Spillane2 şi Thomas â Kempis3. Criteriul de evaluare a realităţii este incongruenţa ei intrinsecă. Şi cînd am întrebat: Cu ce? — legănă în aer o palmă pătrată de culoare pămîntie în direcţia rafturilor de cărţi. — Cu ceea ce reprezintă Cel Mai Bun din tot ce s-a gîndit sau Spus, declamă el pe un ton ce se voia parodic de rău augur. Poate părea ciudat, dar cele mai apropiate de realitate sînt întotdeauna operele literare considerate a fi cel mai puţin adevărate.

1 James Thurber (1894—1961), umorist american.

2 Mickey Spillane (n. 1918), scriitor american de romane poliţiste.

3 Thomas â Kempis (1380—1471), călugăr german, autor de lucrări religioase.

Şi întinzîndu-se peste braţul fotoliului, atinse coperta unui exemplar ponosit din Fraţii Karamazov. — Este atît de puţin logic, încît e aproape realitate. Ceea ce cu greu se poate spune despre oricare lite-

ratură din categoria celor academice. Literatura din domeniul fizicii şi al chimiei. Literatura istorică. Literatura filozofică... — degetul său acuzator trecu de la Dirac1 la Toynbee2, de la Sorokin3 la Carnap4 — şi chiar literatura biografică. Iată ultimul specimen al genului.

Luă de pe masa alăturată un volum cu o învelitoare albastră lucioasă şi-l ţinu ridicat ca să-l pot examina.

Viaţa lui Henry Maartens, am citit cu glas tare, manifestînd tot atît interes cît se acordă unui nume oarecare. Mi-am amintit apoi că pentru John Rivers acel nume fusese mai mult decît un nume comun.

— I-ai fost discipol, nu-i aşa?

"Rivers încuviinţă din cap fără să vorbească.

— Şi aceasta e biografia oficială?

— Literatura oficială, reflectă el. Imaginea de neuitat a savantului de reclamă — cunoşti tipul — copilul retardat cu intelect gigant; geniul bolnav

1 Paul Adien Maurice Dirac (ti. 1902), fizician englez, laureat al premiului Nobel (1933).

2 Joseph Arnold Toynbee (n. 1889), istoric englez.

3 Pitirim A. Sorokin (n. 1889), filozof idealist american de origine rusă. Pornind de la behaviorism, a dezvoltat apoi teoria „socio-culturală" integralistă.

4 Rudolph Carnap (1891—1970), logician şi filozof german stabilit din 1935 în SUA. Preocupat de fundamentele logice ale matematicii, de structura sintactico-semantică a ştiinţei, de analogia formală, de statutul metodologic ai entităţilor teoretice etc., este considerat unul din întemeietorii logicii ştiinţei (v., ca şi pentru celelalte note asemănătoare. Mic dicţionar jilozojic, 1973).

războindu-se neîmblînzit cu dezacorduri enorme; sînditorul singuratic care era totuşi cel mai afectuos familist; profesorul distrat, cu capul în nori, dar cu inima de aur. Din păcate, însă, lucrurile nu s-au petrecut atît de simplu.

- Cu alte cuvinte, cartea conţine erori?

- Deloc, atît cît se spune este în întregime adevărat. Dincolo de acestea, totul nu-i decît o adunătură de fleacuri — sau, mai degrabă, este inexistent. — Şi poate, adăugă el, poate trebuie să fie inexistent. S-ar putea ca realitatea în totalitatea ei să fie întotdeauna mult prea puţin demnă de a fi înregistrată, prea lipsită de sens sau prea oribilă pentru a rămîne neliteraturizată. Oricum, este exasperant pentru cineva care cunoaşte faptele, e aproape o insultă să fie dus de nas cu opere romanţate de duzină.

— Aşadar, intenţionezi să corijezi cele scrise, am presupus eu.

— Pentru public? ferească sfîntul!

— Atunci pentru mine. In particular.

— In particular, repetă el. La urma urmelor, de ce nu? Dădu din umeri şi zîmbi. Puţină orgie de amintiri pentru a celebra una din rarele tale vizite.

— Oricine ar crede că vorbeşti de un drog periculos.

— Dar într-adevăr e un drog periculos, răspunse el Evadezi în aduceri-aminte tot aşa cum evadezi în gin sau amital sodic.

— Uiţi că sînt scriitor, am spus, şi Muzele sînt fiicele Memoriei.

— Şi Dumnezeu, adăugă el repede, nu le este frate. Dumnezeu nu este fiul Memoriei; el este fiul Experienţei Imediate. Nu poţi venera un spirit în —

spirit, dacă n-o faci acum. A te delecta în trecut poate fi literatură bună. Ca înţelepciune însă, nu duce la nimic. Timpul Regăsit este Paradisul Pierdut, iar Timpul Pierdut este Paradisul Regăsit. Lasă morţii să-şi îngroape morţii.1 Dacă vrei să trăieşti fiecare moment aşa cum ţi se înfăţişează, trebuie să mori în momentul următor. Iată cel mai important lucru ce l-am învăţat de la Helen.

Numele mi-a evocat un chip tînăr şi palid, încadrat de destinderea pătrată a unui clopot de păr negru, aproape egiptean, mi-a evocat de asemenea

uriaşele columne aurii din Baalbek, avînd ca fundal cerul albastru şi zăpezile Libanului. In vremea aceea, lucram ca arheolog sub conducerea tatălui lui Helen. Acolo în Baalbek o cerusem în căsătorie şi fusesem refuzat.

— Dacă s-ar fi căsătorit cu mine, aş fi aflat oare? am spus.

— Helen a practicat ceea ce se ferea întotdeauna să propovăduiască, răspunse Rivers. Era greu să nu înveţi de la ea.

— Dar cum rămîne cu scrisul meu, ce se întîmplă cu acele fiice ale Memoriei?

— Ar fi existat totuşi o modalitate de a lua ce-i mai bun din ambele lumi.

— Un compromis?

— O sinteză, o a treia poziţie care să le includă pe celelalte două. E clar că nu poţi alege ce-i mai bun dintr-o lume, dacă nu ai învăţat între timp să iei ce-i mai bun din cealaltă. Helen a reuşit chiar să ia ce-i mai bun din viaţă în timp ce murea.

1 Fragment din versetul 22 al evangheliei după Matei, cap. 8.

Am revăzut atunci cu ochiul minţii incinta Universităţii Berkeley suprapusă peste imaginea Baalbekului. în locul clopotului de păr legănîndu-se fără sunet apăru un ghem cărunt, iar în locul chipului de fetişcană am văzut trăsăturile uşor deformate ale unei femei ce îmbătrînea. Probabil că era de pe atunci bolnavă, am reflectat în sinea mea. Apoi am spus cu glas tare: — Eram la Atena cînd a murit.

îmi amintesc. Şi adăugă: — Aş fi vrut să fi fost şi tu aici. Pentru ea — ţinea foarte mult la tine. Şi, bineînţeles, pentru tine însuţi. A muri este o artă şi la vîrsta noastră s-ar cuveni s-o învăţăm. Te ajută mult să fi văzut pe cineva care a ştiut cu adevărat cum să moară. Helen a ştiut să moară fiindcă a ştiut să trăiască —- să trăiască acum şi

aici, pentru mai marea glorie a divinităţii. Şi aceasta atrage în mod necesar după sine de asemenea a muri acolo şi atunci şi mîine şi în nenorocitul nostru eu mărunt. în decursul trăirii, aşa cum se cuvine, Helen murise în rate zilnice. Cînd a sosit judecata finală, practic nu mai rămăsese nimic de plătit.

După o tăcere scurtă Rivers continuă: — Incidental, m-am aflat şi eu în primăvară foarte aproape de judecata finală. De fapt, nici nu aş mai fi aici dacă n-ar fi existat penicilina. Pneumonia, prietena bătrîneţii. Astăzi medicina te învie ca să poţi trăi bucurîndu-te de arterioscleroză sau de cancerul prostatei. Aşa că, precum vezi, totul este cu desăvîrşire postum. Cu excepţia mea, sînt morţi cu toţii iar eu trăiesc din timp împrumutat. Dacă voi îndrepta cele scrise, voi fi doar o fantomă vorbind despre fantome. Şi, la urma urmelor, sîntem în aju-

nul Crăciunului; o poveste cu fantome e cum nu se poate mai binevenită. In afară de asta, îmi eşti vechi prieten şi chiar dacă pui totul într-un roman, mai are oare vreo însemnătate?

Faţa sa largă, brăzdată de cute, fu luminată de ironie afectuoasă.

— Dacă are vreo însemnătate, n-o voi face, l-am asigurat.

De astă dată a izbucnit în rîs.

— „Căci jurămintele pripite-s paie pe focul sîngelui"1, cită el. Mai degrabă mi-aş încredinţa fiicele lui Casanova2, decît secretele unui romancier. Febra creaţiei e mai fierbinte chiar decît cea sexuală. Cît despre jurămintele literare, ele sînt mai trecătoare decît variantele lor matrimoniale sau monastice.

Am încercat să protestez, dar n-a vrut să mă asculte. — Dacă aş mai dori să păstrez secretul, nu ţi-aş spune nimic. Dar la publicare adu-ţi aminte, te rog, de obişnuita notă. Ştii la ce mă refer — orice asemănare ou vreo persoană în viaţă sau decedată este absolut întîmplătoare. Dar absolut!

Şi acum să ne întoarcem la familia Maartens. Am undeva o fotografie. Se ridică din fotoliu, merse la masa de scris şi deschise un sertar. Cu toţii împreună — Henry şi Katy, copiii şi eu. Şi ca prin minune, adăugă el după ce frunzări hîrtiile din sertar, e chiar acolo unde s-ar cuveni să fie.

îmi înmînă o reproducere mărită, cam ştearsă, un instantaneu înfăţişînd trei adulţi stînd în faţa unei

1 Willlam Shakespeare, Furtuna, IV, 1. In româneşte de Leon Leviţchi.

2 Casanova de Seingalt, Giovani Giacomo (1725—1798), aventurier şi scriitor veneţian. A scris remarcabile memorii care narează numeroasele-i cuceriri feminine.

case de vară — un bărbat scund şi subţirel cu păr cărunt şi nas coroiat, un uriaş tînăr fără haină, iar între ei, rîzînd, o splendidă valkirie1 cu păr blond, umeri largi şi sini proeminenţi, nepotrivit îmbrăcată într-o fustă asimetrică. La picioarele lor şedeau doi copii, un băiat de vreo nouă sau zece ani şi o soră mai mare, cu codiţe, aflată în pragul adolescenţei.

Cît de bătrîn arată! au fost primele mele cuvinte. Destul de vîrstnic pentru a fi bunicul copiilor săi.

Şi destul de copilăros, la cei cincizeci şi şase de ani, pentru a fi pruncul lui Katy.

— Un incest cam complicat.

— Cu toate astea mergea, insistă Rivers, mergea atît de bine, încît ajunsese să fie o adevărată simbioză. Trăia prin ea. Iar ea era acolo pentru a se trăi prin ea — încarnarea maternităţii.

Am privit din nou fotografia.

— Ce amestec fascinant de stiluri! Maartens este gotic pur. Soţia sa, o eroină wagneriană. Copiii descind direct din doamna Moleworth. Cît despre tine . .., am spus ridicîndu-mi privirea spre faţa pătrată şi pergamentoasă ce mă sfida din partea cea-

laltă a căminului şi lăsînd-o înapoi pe fotografie, uitasem că ai fost o adevărată frumuseţe. O copie romană după Praxitele.2

— Nu m-ai putea face un original? pleda el.

Am clătinat din cap.

1 In miturile germanice, fiicele sau însoţitoarele lui Odin, căpetenia zeilor.

2 Praxitele (390—335 î.e.n.), sculptor din Atena, reprezentant al clasicismului Greciei antice.

— Priveşte nasul, am spus. Uită-te la modelarea maxilarului. Nu e Athena, e Herculanum. Dar, din fericire, pe fete nu le interesează istoria artei. Pentru toate scopurile amoroase practice erai ceea ce se cerea cu adevărat ?— un autentic zeu grec.

Faţa lui Rivers se strîmbă.

— Se prea poate să fi arătat potrivit pentru rol, spuse el, dar de crezi cumva că-l puteam juca .. . clătină din cap. Nici vorbă de Lede, Daphne sau Europe1 în ceea ce mă privea. Aminteşte-ţi că în acea vreme eram încă în întregime produsul unei educaţii deplorabile. Fiu de preot luteran, am rămas după vîrsta de doisprezece ani singura consolare a unei mame văduve. Da, singura ei consolare, în ciuda faptului că se socotea o creştină evlavioasă. Micul Johnny ocupa primul, al doilea şi al treilea loc; Dumnezeu rămînea undeva mult în urmă. Şi, bineînţeles, singura consolare nu avea altceva de ales decît să devină fiul model, studentul eminent, bursierul permanent, croindu-şi cu sudoare drumul prin colegiu şi cursurile postuniversitare, fără a-şi îngădui răgaz pentru plăceri mai rafinate în afara fotbalului şi a programelor corale din colegiu, ori pentru ceva mai înălţător decît slujba săptămînală a reverendului Wigman.

— Dar te lăsau fetele să le ignori? Cu un chip ca acela? şi am arătat cu degetul spre atletul cîrlionţat din fotografie.

1 Lede (în mitologia greacă), mama lud Castor şi Polux, a

Elenei şi a Clitemnestrei. A fost sedusă de Zeus, prefăcută în lebădă.
Diaphne (în mitologia greacă), nimfă de care s-a îndrăgostit Apollo.
Europa (în mitologia greacă), fiica lui Agenor, regele Tirului. Zeus, transformat în taur, a răpit-o şi a dus-o în Creta.

Rivers rămase tăcut, apoi răspunse cu o altă întrebare.

. Ti-a spus vreodată propria ta mamă că nu există mai minunat cadou de nuntă pe care un bărbat îl poate aduce miresei sale decît virginitatea?

Din fericire, nu.

Ei bine, mie mi-a spus. Şi, mai mult decît atît, a făcut-o în genunchi, în cursul unei rugăciuni improvizate, adăugă el în paranteză. îl întrecea în asta chiar şi pe tata. Frazele curgeau mai neted, limbajul era mai autentic în iluzoriul său iz arhaic. Reuşea să discute situaţia noastră financiară sau mă putea dojeni pentru sila cu care mîncam budinca de tapioca, în înseşi frazele epistolei către evrei.

Ca piesă de virtuozitate lingvistică, cele spuse erau formidabile. Din păcate, nu mă puteam gîndi la ele astfel. Interpretul era propria mea mamă, iar ocazia, solemnă. Tot ceea ce spunea cînd îi vorbea lui Dumnezeu trebuia privit cu seriozitate religioasă, îndeosebi cînd era în legătură cu marele subiect trecut sub tăcere. Mă crezi sau nu, la douăzeci şi opt de ani mai aveam darul de nuntă pentru ipotetica mea mireasă.

Se lăsă tăcerea.

— Bietul meu John, am spus în cele din urmă.

Clătină din cap.

— In realitate, era biata mea mamă. A făcut astfel încît totul să iasă perfect. Intîi asistent la vechea mea universitate, apoi lector şi în cele din urmă profesor. Nu mai era nevoie să plec de acasă niciodată. Iar cînd voi fi avut vreo patruzeci de ani,

urma să mă căsătorească alegîndu-mi o fată minunată, de religie luterană, care ar fi iubit-o ca pe
13

propria ei mamă. Dacă nu s-ar fi îndurat Dumnezeu John Rivers s-ar fi dus de rîpă. Dar îndurarea Domnului avea să apară — ca răzbunare, aşa cum s-a dovedit mai pe urmă. Intr-o minunată dimineaţă, la cîteva săptămîni după ce-mi luasem doctoratul, am primit o scrisoare de la Henry Maartens. Pe vremea aceea făcea studii asupra atomilor, avea nevoie de încă un asistent cercetător, primise referinţe bune despre mine de la profesorul meu; nu-mi putea oferi mai mult decît un salariu scandalos de mic — mă interesa? Pentru un fizician în devenire era o ocazie unică în viaţă. Pentru biata mea mamă plecarea mea însemna un sfîrşit definitiv. Cu sîrg, agonizant, ea se rugă pentru călăuzire. Spre eterna ei cinstire, Dumnezeu i-a spus să-mi îngăduie plecarea.

La zece zile după aceea un taxi mă lăsa la intrarea locuinţei familiei Maartens. îmi aduc aminte cum stăm acolo trecîndu-mă sudori reci şi încercînd să-mi fac curaj pentru a suna. Exact ca un şcolar care a comis un delict şi urmează să-l întîlnească pe director. Buna dispoziţie, creată de şansa ce mi se oferea, se evaporase demult şi în ultimele zile ale şederii mele acasă, ca şi în decursul interminabilelor ore de călătorie, nu mă gîndisem decît la propria mea incapacitate. Cît timp îi va trebui lui Henry Maartens să vadă cît valorează un om ca mine? O săptămînă? O zi? Mai plauzibil o oră! Mă va dispreţui; voi fi de rîsul laboratorului. Şi lucrurile urmau să stea tot atît de prost în afara laboratorului. Ba, cu siguranţă, putea fi chiar mai rău. Familia Maartens se oferise să mă găzduiască pînă mă voi stabili undeva de unul singur. Ce amabili-
14

+-te extraordinară! Dar şi cîtă cruzime demonică!

Tn atmosfera de cultură sobră a căminului lor urma să mă dau în vileag aşa cum eram — ruşinos, stupid, iremediabil provincial. Dar între timp directorul şcolii aştepta. Am scrîşnit din dinţi şi am apăsat butonul soneriei. Uşa mi-a fost deschisă de una din acele bătrîne servitoare negrese dintr-o piesă demodată. Ştii, o negresă de felul aceleia care s-a născut înainte de Abolire şi a rămas pe lîngă domnişoara Belinda de atunci încolo. Interpretarea lăsa de dorit; dar era un rol care îţi cerea să fii înţelegător, şi cu toate că lui Beulah îi plăcea cabotina] ui, era nu numai o comoară; era, aşa cum aveam să aflu curînd, în multe privinţe o sfîntă. I-am explicat cine eram, iar ea mă examina în timp ce vorbeam. Se vede că i-am părut corespunzător, deoarece pe loc m-a adoptat ca pe un membru al familiei pierdut de multă vreme, un fel de Fiu Risipitor întors din pribegie.

— Merg să vă fac un sandwich şi o cană zdravănă de cafea, insistă ea, adăugind: sînt înăuntru cu toţii. Deschise o uşă şi mă împinse înăuntru. M-am încordat pentru întîlnirea cu directorul şi barajul de cultură. Dar mi-a fost dat să văd o scenă care, văzută cincisprezece ani mai tîrziu, aş fi putut-o confunda cu o parodie, la scară redusă, a fraţilor Marx1. Camera de zi era spaţioasă şi extrem de dezordonată. Pe sofa sta întins un bărbat cărunt cu gulerul cămăşii descheiat, care, după toate probabilităţile, era pe moarte întrucît avea faţa lividă şi respiraţia şuierătoare. In imediata apropiere, pe un balansoar, cu mîna stingă pe fruntea lui şi cu un exemplar din

1 Renumiţi comici de film americani.

Universul pluralist al lui William James1 în dreapta — cea mai frumoasă femeie pe care o văzusem vreodată citea liniştită. Pe duşumea erau doi copii - un băieţel mărunţel cu păr roşu jucîndu-se cu un trenuleţ automat, şi o fetişcană de patrusprezece ani, cu picioare lungi negricioase, culcată cu faţa în jos şi scriind poezii cu un creion roşu (puteam vedea forma

strofelor).

Toţi erau atît de absorbiţi de ceea ce făceau — joc sau compunere, lectură sau moarte — incit cel puţin o jumătate de minut prezenţa mea în cameră a trecut complet neobservată. Am tuşit, n-am produs nici o reacţie, am tuşit din nou. Băieţelul şi-a ridicat privirea, mi-a zîmbit politicos dar fără vreun interes deosebit, şi şi-a văzut mai departe de tren. Am mai aşteptat zece secunde, apoi, cuprins de disperare, am înaintat în cameră. Poeta întinsă pe jos îmi bara calea. Am păşit peste ea. „Pardon", am murmurat. Nu mi-a acordat nici o atenţie; dar cititoarea lui William James a auzit şi şi-a ridicat privirea spre mine. Deasupra Universului pluralist ochii ei erau de un albastru strălucitor.

— Dumneata eşti omul care vine pentru soba de gaz? întrebă ea. Faţa-i era atît de radioasă şi plăcută, încît nu am putut scoate o vorbă. Am clătinat doar din cap.

— Ce prostie! exclamă băieţelul. Omul de la gaz are mustaţă.

— Sînt Rivers, am reuşit eu să bolborosesc în cele din urmă.

1 William James (1842—1910), eminent filozof şi psiholog american. Este unul din întemeietorii pragmatismului şi precursor nemijlocit al behaviorismului.

Rivers? repetă ea fără ca numele să-i spună ceva. Rivers? Oh, Rivers. Recunoaşterea îi lumină faţa. Sînt bucuroasă că ... dar înainte de a putea termina fraza, bărbatul cu şuierat de muribund deschise îngrozit ochii, şi cu un zgomot asemănător unui strigăt de luptă înăbuşit sări în picioare şi se năpusti spre fereastra deschisă.

Fii atent! zbieră băieţelul. Fii atent! Se auzi un trosnet. „Dumnezeul ei"! adăugă el pe un ton de disperare stăpînită. O întreagă mare gară centrală zăcea în ruine, redusă la părţile ei componente. ‚Dumnezeul ei"! repetă copilul. Iar cînd poeta îi

spuse că nu-i voie să spună „Dumnezeul ei", o ameninţă : „o să zic ceva cu adevărat rău"! O să zic... Mişcarea buzelor trăda o injurie neauzită.

De la geam răzbătea între timp horcăitul îngrozitor al unui om spînzurat cu încetul.

— Vă rog să mă scuzaţi, îmi spuse frumoasa femeie. Se ridică, puse la o parte cartea şi se grăbi sâ-i sară într-ajutor. Se auzi un zăngănit metalic. Cu tivul fustei dărîmase un semnal.

— Proasto! zbieră băieţelul înfuriat la culme. Eşti un ... un elefant.

— Elefanţii, spuse poeta pe un ton didactic, se uită întotdeauna unde calcă. Apoi întoarse capul spre mine şi, pentru întîia oară, luă act de prezenţa mea.

— Au uitat cu totul de dumneata, îmi spuse pe un ton plictisit, de o sfidătoare superioritate. Aşa stau lucrurile pe aici.

La geam, spînzurarea lentă avansa. Frînt de mijloc ca şi cum ar fi primit o lovitură sub centură, bărbatul cărunt se zbătea să ia aer, arătînd de parcă ar fi luptat într-o bătălie fără sorţi de izbîndă. Zeiţa sta alături bătîndu-l uşor pe spate şi murmurînd

cuvinte încurajatoare. Am rămas îngrozit. Era cel mai cumplit lucru pe care îl văzusem. O mînă mă trase de manşeta pantalonilor. M-am întors şi am văzut-o pe poetă privindu-mă de jos în sus. Avea o faţă mică vioaie şi ochi cenuşii depărtaţi, o idee prea mari.

— Tăcere, spuse ea. Am nevoie de trei cuvinte care să rimeze cu tăcere. Am încăpere — care se potriveşte de minune. Şi am de asemenea vrere, care e excelent. Dar ce zici de mistere? . .. Dădu nemulţumită din cap; apoi, încruntîndu-se la foaia de hîrtie, citi cu glas tare: „Ceva ca o tăcere, Ale inimii tulburi şi adinei mistere." Nu-mi place, dar dumitale? A trebuit să recunosc că nu-mi plăcea. — Şi totuşi este exact ceea ce vreau să spun, continuă ea.

Am avut o inspiraţie de moment.
— Ce-ai zice de durere?
Faţa i se lumină de plăcere şi emoţie! Dar bine-înţeles că da, bineînţeles! Cît de proastă fusese! Creionul roşu începu să mîzgălească furios „Ceva ca o tăcere, a inimii nestinsă durere" declamă ea triumfătoare. I s-a părut, cred, că eram în dubiu, căci se grăbi să mă întrebe dacă „irevocabilă durere" se potrivea mai bine. înainte de a putea răspunde, se auzi un alt zgomot de strangulare. Mi-am aruncat privirea spre geam şi apoi la poetă.
— Nu putem face nimic? i-am şoptit. Fata clătină din cap.
— M-am uitat în Encyclopaedia Britanica. Se spune acolo că niciodată astma n-a scurtat viaţa cuiva. După care văzînd că încă mai eram tulburat, dădu din umerii ei slăbuţi şi spuse: te obişnuieşti şi cu asta.

I

Rivers rîse de unul singur în timp ce-şi savura amintirile.
— Te obişnuieşti şi cu asta, repetă el. Cincizeci la sută din consolările filozofiei în cinci cuvinte. Iar cealaltă jumătate poate fi exprimată în şase: cînd eşti mort, eşti mort, frate. Sau, dacă preferi, o poţi exprima în opt: nici cînd eşti mort, frate, nu eşti mort.
Se sculă şi începu să pună lemne pe foc.
Ei bine, acesta a fost primul meu contact cu familia Maartens, spuse el în timp ce aşeza un alt buştean de stejar pe grămada scînteietoare de jar. Destul de curînd am ajuns să mă obişnuiesc cu toate. Chiar şi cu astma. E uimitor cît de uşor te obişnuieşti cu astma altora. După două sau trei experienţe priveam atacurile lui Henry cu tot atît calm ca şi ceilalţi. Într-un moment se sufoca, iar în momentul imediat următor n-avea nimic şi vorbea impertur-

babil despre mecanica cuantică. Şi a dus-o astfel pînă la... optzeci şi şapte, adăugă el dînd ultimul bobîrnac buşteanului. Vezi tu, eu am fost atlet. Un băiat dintre aceia tari ca un taur. Nici o zi de boală — pînă cînd, bang, şi iată o tromboză coronară, hîrşt, se duc rinichii. Pe cînd trestiile frînte, ca bătrînul Henry, sărmanul, merg înainte, plîngîndu-se de sănătatea lor şubredă, pînă cînd ating suta; şi nu numai plîngîndu-se, ci suferind cu adevărat. Astmă dermatite, tot felul de dureri stomacale, senzaţii de oboseală greu de imaginat şi stări depresive indescriptibile. Avea un dulăpior în biroul său şi un altul în laborator doldora de sticluţe, de leacuri homeopatice şi nu ieşea din casă fără să ia cu sine Rhus Tox, Carbo Veg, Bryonia sau Kali Phos. Colegii săi sceptici obişnuiau să-l ia în rîs din cauză că se în-

dopa cu medicamente atît de prodigios diluate, încît fiecare pilulă, practic, nu mai putea conţine nici măcar o moleculă din substanţa curativă. Dar Henry era gata să le dea replica. Ca să justifice homeopatia, dezvoltase o întreagă teorie a cîmpurilor non-materiale — cîmpuri de energie pură, cîmpuri de organizare neîncorporată. Pe atunci, părea absurd. Dar nu uita că Henry era un geniu. Acele noţiuni absurde ale lui încep astăzi să aibă sens. încă vreo cîţiva ani, şi-şi vor dovedi importanţa.

— Ceea ce mă interesează sînt durerile de stomac, am intervenit eu, au avut pilulele vreun efect sau nu?

Rivers dădu din umeri.

—• Henry a trăit optzeci şi şapte de ani, răspunse el reluîndu-şi locul.

— N-ar fi trăit oare optzeci şi şapte de ani şi fără pilule?

— Âsta-i un exemplu tipic de întrebare fără sens. Nu-l putem învia pe Henry Maartens pentru a-l

face să-şi retrăiască viaţa fără homeopatie. Din acest motiv nu putem şti în ce fel era corelată automedicamentaţia cu longevitatea sa. Şi acolo unde nu există un răspuns operaţional posibil, întrebarea nu are sens imaginabil. Din această cauză, adăugă el, nu poate nicicînd exista o ştiinţă a istoriei — deoarece nu poţi testa niciodată adevărul vreuneia din ipotezele tale. De unde şi caracterul neesenţial al tuturor acestor cărţi. Şi totuşi, trebuie să citeşti blestematele astea de lucruri. Altminteri cum îţi poţi imagina ieşirea din haosul faptului imediat? Bineînţeles, e o cale greşită; asta se înţelege de la sine. Dar e mai bine să găseşti fie chiar şi calea greşită, decît să fii cu desăvîrşire pierdut.

20

Nu-i o concluzie prea reconfortantă, m-am încumetat să spun.

— Dar e cea mai bună la care putem ajunge, în orice caz, avînd în vedere condiţia noastră actuală. Rivers tăcu o clipă. — Aşadar, cum îţi spuneam, reluă el pe un alt ton, m-am obişnuit cu astma lui Henry, m-am obişnuit cu toţi şi cu toate. Aşa au evoluat lucrurile, încît, după ce vînasem locuinţă timp de o lună şi am dat în sfîrşit de un apartament ieftin, şi nu din cale afară de prost, nu m-au lăsat să mai plec.

— Eşti aici, rămîi aici, îmi spuse Katy. Bătrîna Beulah îi dădea dreptate. La fel şi Timmy şi, cu toate că era la vîrsta şi dispoziţia spirituală cînd dezaproba tot ce alţii aprobau, cîine — cîineşte, făcu şi Ruth la fel. Chiar şi marele savant se ivi pentru o clipă din universul său singuratic ca să voteze pentru rămînerea mea. Asta m-a hotărît. Am rămas locului şi am devenit un Maartens onorific. Eram atît de fericit, continuă Rivers după o pauză, încît nu-mi puteam stăpîni o undă de nelinişte că urma să se întîmple cu siguranţă ceva rău. Şi în curînd am văzut ce era. Fericirea de a fi împreună cu familia Maartens atrase după sine lipsa de loialitate

faţă de propriul meu cămin. Era clar că tot timpul cînd am locuit cu mama n-am încercat altceva decît o stare de constrîngere şi un sentiment cronic al vinovăţiei. Iar acum, ca membru al acestei familii de străini păgîni, nu mă simţeam doar fericit, ci şi bun; de asemenea, într-un mod cu totul fără precedent, religios. înţelegeam acum pentru întîia oară ce însemnau acele cuvinte din scrisorile apostolilor. Harul divin, de pildă, — eram plin de el. Noutatea spiritului era acolo tot timpul; pe cînd cea mai mare

parte din ceea ce ştiusem de la mama era doar vechimea copleşitoare a scrisorii. Dar primii corintieni (partea a treisprezecea)? Dar credinţa, nădejdea şi caritatea? Ei bine, nu vreau să mă laud, dar le aveam. In primul rînd credinţă, o încredere eliberatoare în univers şi în semenii mei. Cît despre cealaltă credinţă . . . acea varietate simplă luterană de care biata mea mamă era atît de mîndră că o păstrase intactă, asemenea virginităţii, la toate tentaţiile educaţiei mele ştiinţifice . .. Dădu din umeri. Nimic nu poate fi mai simplu decît zero; şi brusc am descoperit că asta era credinţa simplă după care trăisem în ultimii zece ani. La St. Louis am avut parte de autenticitate — credinţă adevărată într-un bine adevărat şi, în acelaşi timp, o nădejde care s-a ridicat la reala convingere că totul va fi de-a pururi minunat. Iar alături de credinţă şi nădejde, o revărsare de caritate. Cum puteai nutri afecţiune pentru un om ca Henry — cineva atît de distant încît deabia ştia cine eşti şi atît de egocentric încît nici măcar nu voia să ştie? Nu-l puteai îndrăgi — şi totuşi l-am îndrăgit, da, l-am îndrăgit. îmi plăcea nu doar din motive evidente — că era un mare om sau că, lucrînd alături de el, era ca şi cum propria ta inteligenţă şi intuiţie şi-ar fi sporit vigoarea, îmi plăcea chiar în afara laboratorului, pentru înseşi calităţile care îl făceau cu neputinţă de a fi considerat altceva decît un monstru de mare clasă.

Dispuneam de atîta caritate în vremea aceea, încît aş fi putut iubi chiar şi un crocodil, chiar şi o caracatiţă. Citim toată literatura asta sociologică, toată tîmpenia asta savantă scrisă de experţii în politică. Cu un gest de sfidătoare exasperare, Rivers plesni cu palma coperţile unui şir de cărţi voluminoase de

pe raftul al şaptelea. — Cu adevărat există însă o singură soluţie, exprimabilă într-un singur cuvînt, atît de şocant, încît însuşi Marchizul de Sade1 era grijuliu în a-l folosi. îl silabisi. IU-BI-RE.. . Ori, dacă preferi, obscuritatea decentă a limbilor cărturăreşti, Agape, Caritas, Mahakaruna. Atunci ştiam ce însemnau. Pentru prima dată — da, pentru prima dată. Era singurul aspect neliniştitor al acelei dealtfel — binecuvîntate situaţii. Căci dacă era pentru prima dată că ştiam ce înseamnă a iubi, cum rămînea cu celelalte daţi cînd crezusem că ştiu, cum rămînea cu cei şaisprezece ani cînd fusesem singura consolare a mamei?

în pauza care a urmat, mi-am chemat aducerile aminte legate de doamna Rivers, care, aproape cu cincizeci de ani în urmă, venea uneori împreună cu micul ei Johnny să petreacă împreună cu noi o după-amiază de duminică la fermă. Amintirea-mi era legată de o alpaca neagră şi un profil palid, ca broşa de camee a mătuşii Esther, pe care zăreai un zîmbet mieros deliberat care nu prea se potrivea cu ochii ce te măsurau cu răceală. Tabloul era asociat cu un fior de teamă.

— „Dă-i un pupic doamnei Rivers". Mă supuneam, dar cu cită înfricoşată rezistenţă. îmi veniră în minte cîteva cuvinte ale mătuşii Esther, răsărite ca nişte bule de aer din adîncurile trecutului. „Bietul copilaş, pur şi simplu îşi divinizează mama" spunea ea. într-adevăr, o divinizase. Dar oare o iubise?

— Există un astfel de cuvînt ca „desfrumuseţare"? întreabă deodată Rivers.

1 Domatien Alphonse Frangois, marchiz de Sade (1740—

1814), autor francez întemniţat la Bastilia pentru purtarea-i scandaloasă. A scris romane notorii prin obscenitatea lor.
23

Am clătinat din cap.

—? Ei bine, s-ar cuveni să existe, insistă el. Pentru că la asta am recurs în scrisorile ce le trimiteam acasă. Înregistram faptele; dar sistematic le desfrumuseţam. O revelaţie o preschimbam în ceva monoton, obişnuit şi moralist. De ce stăteam la familia Maartens? Dintr-un simţ al datoriei. Fiindcă domnul Maartens nu şofa şi îl puteam ajuta oferindu-i serviciile mele. Fiindcă cei doi copii avuseră ghinionul să dea peste nişte dascăli nepricepuţi şi trebuia, pe cît îmi sta în puteri, să-i meditez. Fiindcă doamna Maartens fusese atît de amabilă, încît pur şi simplu simţeam că trebuia să rămîn eliberînd-o astfel de o parte din poveri. Desigur, aş fi preferat să fiu de unul singur; dar ar fi fost oare drept să-mi pun înclinaţiile personale mai presus de nevoile lor? Şi, din moment ce întrebarea era adresată mamei mele, nu puteam primi, de bună seamă, decît un singur răspuns. Cîtă ipocrizie, ce baliverne! Dar adevărul ar fi fost mult prea dureros; pentru ea să-l audă, iar pentru mine să-l redau în cuvinte. Căci trista realitate era că nu fusesem niciodată fericit, nu iubisem niciodată, nu mă simţisem niciodată capabil de altruism spontan pînă în ziua cînd am plecat de acasă şi am venit să trăiesc cu aceşti amaleciţi.1

Rivers oftă şi dădu gînditor din cap. — Biata mamă, spuse el, aş fi putut fi mai îndatoritor faţă de ea. Dar oricît de bună ar fi fost, lucrurile ar fi rămas în esenţă la fel — anume că mă iubea posesiv, şi eu nu doream să fiu stăpînit; că era singură şi pierduse totul, iar eu îi aveam pe noii mei prieteni; că era o stoică mîndră trăind cu iluzia că era creş-

1 Vechii locuitori ai Canaanului.
24

tină, iar eu mă prăbuşisem într-un păgînism total

si ori de cîte ori o puteam uita — ceea ce se întîmpla zilnic, cu excepţia duminicilor cînd îi scriam epistola săptămînală — eram în culmea fericirii. Da, în culmea fericirii! Viaţa era pentru mine în acele zile o eglogă pătrunsă de lirism. Totul era poezie. Era poezie pură în a-l duce pe Henry la laborator cu Maxwell-ul meu de mîna a doua, în a tunde gazonul, în a căra acasă prin ploaie cumpărăturile făcute de Katy la băcănie. Tot poezie era cînd îl duceam pe Timmy la gară să vadă locomotivele, sau cînd o luam pe Ttuth la plimbare, primăvara, în căutare de omizi. Manifesta un interes profesional pentru omizi, explică el cînd mi-am exprimat uimirea. Parte din sindromul „tăcere-durere". Omizile reprezentau în viaţa adevărată apropierea maximă de Edgar Allan Poe.

— De Edgar Allan Poe?

— „Căci jocul este tragedia «Om», iar eroul ei, viermele biruitor''1, începu el să declame. In mai şi iunie natura mişuna de Viermi Biruitori.

— Astăzi, am reflectat, n-ar mai fi Poe. Cu siguranţă l-ar citi pe Spillane sau unul din comics-urile încărcate de sadism.

încuviinţă din cap.

— Orice, cît de prost, cu condiţia să conţină şi moarte. Moartea, repetă el, de preferinţă violentă, de preferinţă sub forma îndrăznelii şi corupţiei, e una din poftele copilăriei.

Aproape tot atît de mare ca şi pofta de păpuşi sau bomboane sau jocul cu organele genitale. Copiii

1 Edgar Allan Poe, Viermele biruitor. în româneşte de Dan Botta.

au nevoie de moarte pentru a obţine un fel nou de fior, dezgustător de delicios. Ba nu, nu-i aşa. Ei au nevoie de ea, aşa cum au nevoie de celelalte lucruri, pentru a da o formă specifică fiorilor pe care îi au deja. Iţi aduci aminte cît de acute îţi erau senzaţiile, cît de intens simţeai totul, cînd erai copil. Extazul

pentru zmeură şi frişca, oroarea de peşte, iadul provocat de uleiul de ricin. Dar tortura de a te ridica în picioare şi a recita în faţa întregii clase! Bucuria indescriptibilă în a şedea lîngă vizitiu, avînd în nări miros de cal şi de ham asudat, pe drumul alburiu ce se întinde spre infinit, pe cînd culturile de cereale şi legume se întorc odată cu mersul şaretei, deschizîndu-se şi închizîndu-se asemenea unor evantaie enorme. Cînd eşti copil, mintea-ţi este un fel de soluţie saturată de sentiment, o emulsie a tuturor fiorilor — dar în stare latentă, într-o stare de nedeterminare. Uneori circumstanţele exterioare sînt acelea care acţionează ca agent cristalizator, alteori e propria ta imaginaţie. Vrei un anumit fel de fior, şi în mod deliberat acţionezi asupra ta însuţi pînă ce îl obţii — un cristal roz luminos de plăcere, de pildă, un bulgăre verde sau vînăt de teamă; căci teama este, cu siguranţă, un fior ca oricare altul, ea fiind o formă hidoasă de haz. La doisprezece ani îmi plăcea să mă speriu cu fantezii despre moarte sau despre iadul din predicile ţinute de bietul tata în Săptămîna Patimilor. Şi cu cît mai mult decît mine reuşea Ruth să se sperie! Mai speriată la o extremă şi mai încîntător de fericită la cealaltă. Şi aş spune că acest lucru e valabil la cele mai multe fete. Soluţia lor de fiori e mult mai concentrată decît a noastră; ele pot născoci mai multe feluri de cristale, mai mari şi mai bune, în mai scurtă vreme. N-are

rost să spun că nu ştiam nimic despre fete în acea vreme. Dar Ruth avea o educaţie liberală — poate ceva chiar prea liberală, precum se dovedi mai tîrziu; dar vom ajunge şi acolo la timpul potrivit, între timp, începuse să mă înveţe tot ceea ce se cuvine să ştie un tînăr despre fete. A fost o pregătire bună pentru cariera mea de tată a trei fiice. Rivers sorbi puţin whisky cu apă şi, pentru un scurt răstimp, îşi fuma în tăcere pipa. — Un weekend s-a dovedit a fi deosebit de educativ, spuse el

în cele din urmă, zîmbind la amintirea celor petrecute. Era întîia primăvară ce o petreceam cu familia Maartens. Stăteam în mica lor oasă de ţară, la zece mile vest de St. Louis. Sîmbătă noaptea, după cină, Ruth şi cu mine am ieşit să privim stelele. In dosul casei se afla o colină. Am urcat-o şi iată de jur împrejur, de la un orizont la altul, întinzîndu-se cerul. O sută optzeci de grade de mister înspăimîntător şi inexplicabil. Era un loc potrivit să stai jos fără a scoate o vorbă. Dar pe atunci mă simţeam încă dator să-i luminez pe oameni. Aşa că, în loc s-o las în pace să contemple planeta Jupiter şi Calea Lactee, am scos la iveală fapte şi cifre vechi şi serbede — distanţa în kilometri pînă la cea mai apropiată stea, diametrul galaxiei, ultimele descoperiri de la Mount Wilson privitoare la nebuloasele spiralate. Ruth asculta, dar nu se lumina, în schimb intră într-o panică metafizică. Asemenea spaţii, asemenea durate, atîtea lumi improbabile! Şi iată-ne faţă în faţă cu infinitul şi eternitatea, bătîndu-ne capul cu ştiinţa, gospodăritul şi punctualitatea, cu culoarea panglicuţelor şi notele săptămînale la algebră şi latină! Apoi în păduricea de dincolo de colină ţipă o cucuvea şi dintr-o dată panica metafizică se

preschimbă în ceva fizic — fizic, dar ocult în acelaşi timp; căci golul acesta în stomac se datora superstiţiei după care cucuvăile ar fi păsări vrăjitoare, aducătoare de ghinion, prevestitoare de moarte. Bine-înţeles, ştia că totul era nonsens; dar cît de fascinant era să te gîndeşti şi să acţionezi ca şi cînd ar fi fost adevărat! Am încercat s-o iau în rîs; dar Ruth dorea să simtă spaima şi era gata să raţioneze pentru a-şi justifica temerile.

— Bunica unei colege de clasă a murit anul trecut, îmi spuse ea. Şi în noaptea aceea le venise o cucuvea în grădină. In plin centrul oraşului St. Louis, unde n-au existat niciodată cucuvăi. Şi ca o confirmare a celor spuse, din depărtări se auzi un ţipăt. Copila fu

cuprinsă de un tremur şi mă luă de mînă. Am început să coborîm colina în direcţia pădurii. — Aş muri dacă aş fi singură, spuse ea. Şi adăugă după un moment: ai citit vreodată Prăbuşirea casei Usher? Era evident că voia să-mi spună povestirea, deci am răspuns că nu, nu o citisem. începu. — E vorba de un frate şi o soră pe nume Usher, care trăiesc într-un castel avînd în faţă un eleşteu negru şi pustiu, iar zidurile pline de mucegai, şi pe frate îl cheamă Roderick şi are o imaginaţie atît de febrilă, încît poate compune poezii fără a sta pe gînduri, şi e brunet şi chipeş şi are ochi mari, întunecoşi, şi un nas fin ebraic, exact ca şi sora lui, pe nume doamna Madeline, şi amîndoi suferă de o boală nervoasă misterioasă, iar în ce-o priveşte, ea e victima unor crize cataleptice ... Şi astfel naraţiunea înainta — o frîntură din povestea lui Poe şi apoi o gargară în limbaj gimnazial din anii '20 — în timp ce coboram sub lumina stelelor panta acoperită de iarbă. Am ajuns pe drum şi ne îndreptam spre zidul întunecat al

pădurii. Intre timp biata doamnă Madeline murise si tînărul domn Usher rătăcea încoace şi încolo printre tapiserii şi mucegai într-o stare de nebunie incipientă. Şi nu-i de mirare! „Nu ţi-am spus oare că simţurile mele sînt foarte ascuţite?" — declamă Ruth înfiorată. „— îţi spun acum c-am auzit cele dintîi mişcări; slabele ei mişcări în golul sicriului. Le-am auzit — sînt multe, multe zile de atunci" . . -l
în jurul nostru întunericul se îndesise şi deodată copacii s-au aplecat asupra noastră mistuindu-ne îix noaptea de două ori mai întunecoasă a pădurii. Deasupra capului, prin acoperişul de frunze, mai răzbătea din cînd în cînd licărul crenelat al unei întunecimi mai pale, mai albastre, iar din ambii pereţi ai tunelului se deschideau ici şi colo goluri misterioase de crepon sumbru în culoarea cenuşii şi a argintului înnegrit. Şi ce miasmă de putregai! Ce răceală umedă ni se lăsă pe obraji! Parcă întreaga

fantezie a lui Poe s-ar fi preschimbat într-o realitate sepulcrală.

Părea că păşisem în cavoul familiei Usher. — Şi apoi deodată, spuse Ruth, deodată se auzi un zăngănit metalic, la fel ca atunci cînd scapi o tingire pe o pardoseală de piatră, dar oarecum înăbuşit, ca şi cum ar fi venit de la o mare adîncime, căci vezi dumneata, sub casă exista o pivniţă uriaşă unde era îngropată întreaga familie. Şi după o clipă iată acolo, la uşă — figura impunătoare, înfăşurată în linţoliu a doamnei Madeline de Usher. Straiele-i albe erau mînjite cu sînge, căci se luptase o săptămînă întreagă să iasă din sicriu, fiindcă bineînţeles fusese înmormîntată de vie. Cu multă lume se întîmplă la fel,

! Edgar Allen Poe, Prăbuşirea casei Usher. în româneşte de Ion Vinea.

ţinu Ruth să explice. De aceea e recomandabil să treci în testament — „nu mă îngropaţi pînă ce nu mi-aţi atins tălpile picioarelor cu un fier înroşit. Dacă nu mă trezesc, OK, daţi-i drumul cu înmormîntarea". Cu doamna Madeline n-au făcut aşa; ea nu era decît într-o stare cataleptică şi apoi s-a trezit în sicriu. Cît despre Roderick, el o auzise în toate zilele acelea, dar, dintr-un motiv sau altul, n-a pomenit nimic despre asta. Şi cum era acolo, înfăşurată toată în alb, pătată cu sînge, legănîndu-se încoace şi încolo pe prag, şi apoi, scoţînd cel mai înfricoşător ţipăt, căzu peste el; la rîndu-i, ţipă şi el şi.. .

Insă chiar în acel moment izbucni zarvă în subarboretul invizibil. O enormă arătare neagră se desprinse din întuneric îndreptîndu-se spre drum chiar în faţa noastră. Ţipătul lui Ruth a fost cît cel al doamnei Madeline şi al lui Roderick luate împreună. Mă înhaţă de mînă şi-şi ascunse faţa după braţul meu. Arătarea sforăi. Ruth ţipă iar. Urmă alt sforăit şi apoi tropăitul unor copite ce se îndepărtau.

— Nu-i decît un cal rătăcit, i-am spus. Dar picioarele

n-o mai ţineau şi dacă n-aş fi prins-o lăsînd-o încetişor pe iarbă, ar fi căzut. Se aşternu o tăcere nesfîrşită.

— Cînd te-ai săturat de şezut în ţărînă, i-am spus ironic, ne-am putea vedea de drum.

— Ce-ai fi făcut dacă ar fi fost o stafie? mă întrebă ea într-un tîrziu.

— Aş fi luat-o la goană şi m-aş fi întors cînd totul ar fi fost terminat.

— Ce vrei să spui cu „totul ar fi fost terminat", mă întrebă ea.

30

— Păi ştii ce se întîmplă cu oamenii care dau de stafii, i-am răspuns. Fie că mor pe loc de frică, fie că li se albeşte părul şi înnebunesc. Dar în loc să rîdă, cum intenţionasem s-o fac, Ruth îmi spuse că eram o bestie, şi izbucni în plîns. Cheagul întunecat pe care calul, Poe şi propria sa fantezie îl cristalizaseră din soluţia ei de sentimente era mult prea preţios pentru a se putea despărţi uşor de el. Ştii acadelele acelea enorme pe care copii le ling cit ziua e de mare? Ei bine, la fel era şi cu teama ei — ceva din care să sugă toată ziua; şi voia să profite cît mai mult de ea, sugînd totul pînă la capătul delicios de amar îmi trebui aproape o jumătate de oră s-o pun iar pe picioare şi s-o fac să-şi revină. Am ajuns acasă după ora la care se culca de obicei, şi Ruth se duse direct în camera ei. Mi-era teamă că va avea coşmaruri Nici vorbă. A dormit buştean, iar dimineaţa a coborît să ia micul dejun, veselă ca o ciocîrlie. însă o ciocîrlie care-l citise pe Poe, o ciocîrlie pe care o interesau viermii.

După dejun am ieşit la vînătoare de omizi şi am făcut o descoperire formidabilă — o larvă uriaşă de molie avînd desene verzi şi albe şi un corn la capătul posterior. Ruth o înţepă cu un pai şi biata de ea se îndoi într-o parte şi alta, într-un paroxism de furie şi teamă neputincioasă.

— Se zvîrcoleşte, se zvîrcoleşte, începu ea să cîn-

te în culmea bucuriei; „Se zbate, se zbate-n frigul morţii, cad mintii rină pe rînd, şi îngerii plîng văzîndu-i colţii de sînge sîngerînd."1

1 Edgar Allan Poe, Viermele biruitor. In româneşte de Dan Botta.

Dar de astă dată cristalul de teamă nu întrecea în mărime diametrul unui inel de logodnă în valoare de douăzeci de dolari. Gîndul morţii şi corupţiei pe care îl savurase în noaptea precedentă, de dragul amărăciunii sale intrinsece, nu mai era acum decît un condiment, o mirodenie menită să mărească gustul de viaţă şi să-l facă mai îmbătător.

— Colţi sîngerînd, repetă ea, dînd viermelui verde un alt bobîrnac. Colţi sîngerînd... şi apoi, într-o revărsare de bună dispoziţie, începu să cînte cît o ţinea gura, „Dacă tu ai fi singura fată din lume".

In treacăt fie spus, adăugă Rivers, cît de grăitor e faptul că acel cîntec penibil răsare pe negîndite ca produs auxiliar al fiecărui masacru în masă! A fost inventat în timpul primului război mondial, reînviat în al doilea, şi încă mai era fredonat sporadic în timpul măcelului din Coreea. Ultimul cuvînt în sentimentalism însoţeşte ultimele cuvinte în machiavellica politică a forţei şi violenţei fără discriminare. Trebuie să fii recunoscător că aşa ceva se întîmplă? Sau e ceva menit să-ţi adîncească disperarea legată de rasa umană? Zău, nu ştiu -— dar tu?

Am clătinat din cap. — Şi cum îţi spuneam, reluă el, a început să cînte „Dacă tu ai fi singura fată din lume", schimbă al doilea vers în „şi eu aş fi colţi sîngerînd", apoi lăsă totul baltă şi se aruncă asupra lui Grampus, prepelicarul ei, dar acesta îi scăpă şi o luă la goană cît îl ţineau picioarele, prin păşune, cu Ruth pe urmele sale. I-am urmat la pas şi, cînd în sfîrşit am ajuns-o din urmă, era aşezată pe un dîmb, în timp ce Grampus

gîfîia la picioarele ei. Stătea cu faţa în bătaia vîn-
32

tului ca o Victorie din Samotrace1 în miniatură, cu părul descoperindu-i faţa mică îmbujorată, cu fusta-i scurtă adunată la spate şi fluturînd ca un steag, cu bluza de bumbac lipită de curentul de aer pe trupul ei subţire, aproape tot atît de plat şi de băieţesc ca al lui Timmy. Ţinea ochii închişi, iar buzele i se mişcau într-o rapsodie sau invocare neauzită. Clinele îşi întoarse capul în timp ce mă apropiam şi bîţîi din coada lui ciuntită; dar Ruth era prea epuizată pentru a mă auzi. Ar fi fost un sacrilegiu s-o conturb, aşa că m-am oprit la cîţiva yarzi depărtare şi m-am aşezat în linişte pe iarbă. Pe cînd o priveam, un zîmbet de beatitudine îi întredeschise buzele şi toată faţa îi strălucea parcă de o lumină interioară. Deodată expresia i se schimbă; scoase un ţipăt uşor, deschise ochii şi se uită în jur înmărmurită de frică.

— John! mi se adresă ea mulţumită că mă vede, apoi alergă şi se lăsă în genunchi lîngă mine. Sînt aşa de bucuroasă că eşti aici. Şi e şi bătrînul Grampus ... Era gata să cred . . . Tăcu şi-şi pipăi cu arătătorul drept vîrful nasului, buzele şi bărbia. Arăt la fel? mă întrebă ea.

— La fel, am asigurat-o eu, chiar prea la fel. Se porni pe rîs, nu atît din amuzament cît din uşurare.

— Eram aproape dusă, mărturisi ea.

— Dusă, unde? am întrebat-o.

— Nu ştiu, spus ea clătinînd din cap. E din pricina vîntului care sufla, luîndu-mi totul din minte — pe dumneata, pe Grampus şi pe toţi ceilalţi de a-

1 Celebră statuie (astăzi la Louvre) a zeiţei Nike (Victoria, in mitologia romană), zeiţa victoriei, ridicată în insula grecească Samotrace din Marea Egee.

casă, de la şcoală, toate cîte le ştiu sau de care mi-a păsat vreodată. Totul era dus de vînt şi nu mai rămăsese nimic în afară de vînt şi de sentimentul că trăiesc, două bucurii care se contopeau şi se duceau şi ele. Dacă m-aş fi lăsat, nu m-aş mai fi oprit. Aş fi trecut munţii şi, străbătînd oceanul, aş fi pătruns poate într-una din văgăunile acelea negre dintre stelele ce le priveam noaptea trecută. Se înfiora. Crezi că aş fi murit? mă întrebă ea. Sau poate aş fi trecut într-o stare cataleptică făcîndu-i pe toţi să creadă că sînt moartă şi apoi m-aş fi trezit în sicriu.

Revenise iarăşi la Edgar Allen Poe. In ziua următoare îmi arătă o probă lamentabilă de poezie neizbutită, în care teroarea nopţii şi extazul diminetii fuseseră reduse la familiarele tăceri şi dureri din rimele ei. Ce prăpastie există între impresie şi expresie. Asta-i ironia sorţii — să ai trăiri shakespeareane şi (exceptînd şansa de una la un bilion cînd întîmplarea te face Shakespeare) să vorbeşti despre ele ca vînzătorii de automobile, adolescenţii sau profesorii de colegiu. Practicăm alchimia pe dos •— atingem aurul şi-l prefacem în plumb; atingem liricul pur al experienţei şi-l prefacem în echivalente verbale de măruntaie şi lături.

— Nu eşti cumva excesiv de optimist în evaluarea experienţei? l-am întrebat. Poţi spune că-i întotdeauna atît de aurie şi poetică?

— De aur în mod intrinsec, insistă Rivers. Poetică prin însăşi natura ei esenţială. Dar, bineînţeles, dacă eşti destul de mult scufundat în măruntaiele şi lăturile ce-ţi sînt servite de putregaiurile opiniei publice, automat vei tinde să-ţi poluezi impresiile pînă la sursă; vei re-crea lumea în imagi-

nea propriilor tale noţiuni — şi desigur că propriile tale noţiuni sînt noţiunile tuturor celorlalţi. Astfel lumea în care trăieşti va consta din cei mai mici numitori comuni ai culturii locale. Dar poezia

adevărată există întotdeauna — întotdeauna, insistă el.
— Chiar şi pentru vîrstnici?
— Da. Chiar şi pentru ei. Bineînţeles, cu condiţia să-şi redobîndească inocenţa pierdută.
— Şi pot să te întreb dacă reuşeşti vreodată?
— Crede-mă sau nu, uneori reuşesc, răspunse Rivers. Sau poate ar fi mai drept să spun că mi se întîmplă uneori. Mi s-a întîmplat ieri bunăoară, în timp ce mă jucam cu nepotul meu. De la o clipă la alta — plumbul s-a transformat în aur, solemnele lături profesorale — în poezie, acea poezie care a fost tot timpul, clipă de clipă, viaţa mea la familia Maartens.
— Incluzînd clipele din laborator?
— Acelea se numărau printre cele mai izbutite clipe, răspunse el. Clipe de lucrări teoretice, clipe petrecute în jonglerii cu tot felul de experimente ingenioase, clipe de discuţii şi dispute. Totul nu era decît pură poezie idilică, luată parcă din Teocrit1 şi Virgiliu. Patru tineri cu doctorat în rolul ajutoarelor ciobanului, avîndu-l pe Henry drept patriarh, învăţîndu-i pe tineri trucurile meşteşugului său, împrăştiind perle de înţelepciune, spunînd poveşti interminabile despre noul panteon al fizicii teoretice. Atingea corzile lirei şi vorbea, trecînd de la una la alta, despre metamorfozarea Masei legate

1 Teocrit (sec. III î.e.n.), poet grec, originar din Sicilia. A făcut parte din pleiada poeţilor alexandrini.

de pâmînt în Energie cerească. Cînta iubirile deznădăjduite ale Electronului pentru Nucleu. Vorbea piţigăiat despre cuante făcînd vagi aluzii la misterele Nedeterminării. Era idilic. Adu-ţi aminte că era pe vremea cînd, fizician fiind, nu aveai sentimentul culpabilităţii; pe vremea cînd încă era posibil să lucrezi pentru o glorie supremă. Acum nu-ţi mai e lăsată nici mîngîierea autodecepţiei. Eşti plătit de Marină şi urmărit de F.B.I. Nu-ţi îngăduie nici mă-

car o clipă să uiţi la ce serveşti. Ad major era Dei gloriam? Nu fi idiot! Ad major era hoviinis degradationem1 — pentru asta lucrezi. Dar în 1921 maşinile infernale erau încă de domeniul viitorului. In 1921 eram doar o mînă de inocenţi teocritieni, bucurîndu-ne de cea mai plăcută formă a unei distracţii ştiinţifice pure. Şi cînd se termina distracţia în laborator, îl duceam pe Henry acasă cu Maxwell-ul şi urmau alt fel de distracţii. Uneori erau dificultăţile lui Timmy cu regula de trei simple. Alteori era Ruth care pur şi simplu nu vedea de ce pătratul ipotenuzei trebuie să fie întotdeauna egal cu suma pătratelor catetelor. In cazul acesta, da; era gata să recunoască. Dar de ce de fiecare dată? Erau chestiuni care-l priveau pe tatăl lor. Dar Henry trăise atît de mult în lumea matematicilor superioare, că uitase să facă o adunare; şi dacă îl interesa Euclid, era numai pentru că exemplul clasic de raţionament bazat pe un cerc vicios era legat de acesta. După cîteva minute de discuţie din cale afară de confuză, marele om se plictisea şi se făcea încetişor nevăzut, lăsîndu-mă pe mine să re-

4 Spre mai marea glorie a lui Dumnezeu? . marea degradare a omului (lat.).

zolv problema lui Timmy prin vreo metodă ceva mai simplă decît analiza vectorială, să-i potolesc lui Ruth îndoielile prin argumente ceva mai puţin subversive în credinţa deplină decît cele ale lui Hilbert şi Poincare1. Iar apoi, la cină, urma distracţia zgomotoasă a copiilor istorisind mamei lor cele petrecute la şcoală în ziua aceea; distracţia izbucnirilor bruşte ale lui Katy în monologuri despre teoria relativităţii generale ajungînd la întrebarea acuzatoare în legătură cu pantalonii de flanel pe care Henry ar fi trebuit să-i dea la curăţătorie; amu-

zamentul cu iz de Plantaţie Veche, provocat de comentariile făcute de Beulah pe marginea discuţiei, sau distracţia epică a relatărilor ei, care de care mai tare, despre felul în care erau tăiaţi pe vremuri porcii la fermă. Iar mai tîrziu, după ce copiii erau culcaţi şi Henry se închidea în biroul său, urma distracţia distracţiilor ?— serile mele împreună cu Katy.

Rivers se lăsă pe spate în fotoliu şi închise ochii.

?— Memoria vizuală nu este punctul meu tare, spuse el după o scurtă tăcere. Dar sînt absolut sigur că tapetul de perete era de un roz prăfuit. Şi abajurul era cu certitudine roşu. Trebuie să fi fost roşu deoarece Katy avea întotdeauna faţa îmbujorată foc, aşa cum sta acolo cîrpindu-ne ciorapii sau cosind nasturii copiilor. O roşeaţă pe faţă, niciodată pe mîini, căci acestea se mişcau în lumina nestăvilită de abajur. Ce mîini puternice! adăugă el zîmbind pentru sine. Ce mîini spornice! Nu adao-

David Hilbert (1862—1943), matematician german, fondatorul şcolii de matematică de la Gottingen.

Jules Henri Poincare (1854—1912), matematician şi fizician francez.

suri spirituale de Binecuvîntată Cuconiţă! Martor mi-e Dumnezeu că erau mîini bune la mînuit şurubelniţa; mîini bune la masaj sau, dacă era necesar, să administreze copiilor a bătaie la fund; mîini care puteau repara lucrurile stricate-; mîini pricepute la prăjituri şi care nu se codeau să arunce lături. Iar tot restul se potrivea cu mîinile. Avea corp de matroană tînără şi puternică. O matroană cu faţa sănătoasă a unei tinere fete de ţară. Demeter,1 probabil. Nu, Demeter era prea tristă. Şi nu era nici Afrodită2; feminitatea ei n-avea nimic obsedant sau fatal, nimic conştient provocator. Dacă era vorba de vreo zeiţă, trebuie să fi fost Hera0. Hera în roî de lăptăreasă — dar o lăptăreasă înţeleaptă, o lăptăreasă care trecuse prin colegiu. Rivers deschise

ochii şi-şi reaşează pipa între dinţi. Zîmbea încă. —• Îmi amintesc cîte ceva din ce-mi spunea despre cărţile pe care obişnuia să le citească cu glas tare seara. In legătură cu H. G. Wells, de exemplu. îmi amintea de orezăriile din California natală. Acri după acri de apă strălucitoare, dar niciodată mai adîncă de cîţiva centimetri. Iar despre domnii şi doamnele din romanele lui Henry James — se întreba dacă pot ajunge pînă acolo încît să facă baie? Dar D. H. Lawrence! Cît îi mai plăceau primele sale cărţi! Toţi savanţii ar trebui obligaţi să urmeze un curs postuniversitar — D. H. Lawrence, îi spuse ea rec-

1 Demeter (în mitologia greacă), zeiţa forţelor vegetative ale naturii. Fiica ei, Persefone, a devenit soţia lui Hades (zeul infernului), fapt ce explică tristeţea de care pomeneşte autorul.

2 Afrodita (la greci), zeiţa frumuseţii şi a iubirii.

3 Hera, sora mai mare şi soţia lui Zeus, zeiţa protectoare a căsniciei, a soţiilor şi mamelor, personificarea fidelităţii conjugale. • '

torului colegiului cîhd acesta veni odată la cină. Era un chimist cit se poate de distins; dacă a fost post hoc sau propter hoc1, nu ştiu; dar soţia lui arăta de parcă ar fi înghiţit numai oţet. Remarce lui Katy n-a fost deloc binevenită. Rivers chicoti

. Uneori, continuă el. nu citeam, stăteam doar dfc vorbă. Katy îmi povestea despre copilăria ei din San Francisco. Despre balurile şi seratele la care participase mai tîrziu. Despre cei trei tineri îndrăgostiţi de ea — unul mai bogat, şi pe cît posibil, mai prost decît celălalt. La nouăsprezece ani se logodise cu cel mai bogat şi mai nătîng. Trusoul era cumpărat, darurile de nuntă începuseră să soseas-că. Şi atunci apăru la Berkeley, invitat pentru prelegeri, Henry Maartens. li auzi vorbind despre filozofia ştiinţei, iar după prelegere merse la serata organizată în cinstea lui. Făcură cunoştinţă. Avea un nas de vultur, ochi palizi de pisică siameză,

arăta ca portrelele lui Pascal2, iar cînd rîdea, zgomotul semăna cu cel al unei tone de cocs prăvălindu-se pe tobogan. Cît despre cele văzute de el, trebuie că întreceau orice descriere. Am cunoscut-o pe Katy la treizeci şi sase de ani, cînd era Hera. La nouăsprezece ani trebuie să fi fost Hebe3 şi cele trei graţii împreună cu toate nimfele Dianei4, contopite într-o singură femeie. Iar Henry, ţine minte, tocmai divorţase de prima soţie. Biata femeie! Nu era pur şi simplu în stare să joace rolurile ce-i

1 Post hoc ergo propter hoc = ca urmare a acesteia, deci din cauza aceasta.

2 BOaise Pascal (1623—1662), om de ştiinţă şi filozof francez.

^ Hebe (în mitologia greacă), zeiţa tinereţii.

Diana (în mitologia romană), zeiţa lunii, a pădurilor, a animalelor şi a femeilor însărcinate.

fură atribuite — metresa unui amant neobosit, administratoarea unui aiurit, secretara unui om de geniu, şi pîntece, placentă, şi sistem circulator pentru echivalentul fizic al unui foetus. După două avorturi şi o criză nervoasă îşi făcuse bagajele şi plecase acasă la mama.

Henry era pus pe liber în toate privinţele — foetus, geniu, aiurit sau amant înfometat — şi căuta o femeie capabilă să satisfacă cerinţele unei relaţii simbiotice, în care ea trebuia să dea totul, iar el să ia nesăţios şi infantil totul. Căutarea dura de aproape un an. Henry era cuprins de disperare. Şi acum, dintr-o dată, providenţa i-o scotea în cale pe Katy. A fost dragoste la prima vedere. O duse într-un colţ şi, ignorîndu-i pe toţi cei prezenţi, începu să-i vorbească. Evident, nici prin gînd nu i-a trecut că fata putea avea interese sau probleme de ordin personal, că ar fi fost eventual bine să discute afară. Se avîntă spre ea, cu ceea ce pentru moment întîmplarea făcea să-i treacă prin minte. De astă dată erau recentele descoperiri în logică. Bineînţe-

les, Katy nu înţelegea o iotă; dar era atît de evident că e un geniu, totul era atît de negrăit de minunat, încît, acolo şi atunci, înainte de sfîrşitul serii, şi-a convins mama să-l invite la cină. Veni, şi cînd isprăvi cu ceea ce avea de spus, în timp ce doamna Hanbury şi ceilalţi invitaţi jucau bridge, se lansă în semiotică. Trei zile după aceea Societatea Audubon1 organiză un picnic şi reuşiră amîndoi să se separe de rest într-o vîlcea. Şi în fine, seara, cînd au mers să asculte Traviata, Ram-tam-tam-Tam-ti-

1 Societate pentru păstrarea şi studierea faunei şi florei americane. Numele ei e legat de John James Audubon (1785—1851), ornitolog american.

tam, Rivers fredona tema preludiului la actul al treilea, întotdeauna a fost irezistibil. Pe cînd mergeau acasă în trăsură, o sărută. Un sărut dat cu pasiune înfocată şi în acelaşi timp cu un tact şi o pricepere în faţa cărora semiotica şi zăpăceala o lăsară cu totul nepregătită. După aceea, era cît se poate de limpede că logodna ei cu bietul Randolph fusese o greşeală. Dar ce mai zarvă şi tărăboi cînd îşi anunţă intenţia de a deveni Doamna Henry Maartens. Un profesor pe jumătate smintit, neavînd nimic altceva în afara salariului, divorţat de prima soţie şi destul de bătrîn, la o adică, pentru a-i fi tată. Dar singurul lucru care conta era faptul că Henry aparţinea unei alte specii; şi aceea, nu a lui Randolph — Homo sapiens iar nu Homo moronicus1 — era specia pe care o interesa acum. La trei săptămîni după cutremur se căsătoriră.

li regretase vreodată pe milionar? Să-l regrete pe Randolph? Răspunsul la această întrebare neînchipuit de ridicolă fu un hohot de rîs. Dar caii lui, adăugă ea în timp ce-şi ştergea lacrimile, cu ei era altă poveste. Avea cai arăbeşti, vitele din crescătoria sa erau de rasă pură Hereford, iar în spatele casei de la crescătorie se întindea un eleşteu cu cele mai frumoase raţe şi gîşte pe care ţi le puteai

imagina. Cel mai rău lucru în a fi soţia unui profesor sărac dintr-un oraş mare era imposibilitatea de a te retrage din compania oamenilor. Existau, desigur, mulţi oameni buni şi inteligenţi. Dar sufletul nu poate trăi numai prin oameni; el are nevoie de cai, de porci şi orătănii de apă. Randolph i-ar fi putut procura toate animalele pe care i le-ar
Om înţelept iar nu Om cretin (lat.).
41

,**??

fi dorit inima — dar preţul era: el. A sacrificat animalele şi a ales geniul — geniul cu toate cusururile sale. Şi pe drept cuvînt (recunoştea asta rîzînd, vorbind cu detaşare plină de umor), pe drept cuvînt existau cususruri. In felul său, deşi din cu totul alte motive, Henry putea fi tot atît de hăbăuc ca şi Randolph. Era idiot în privinţa relaţiilor dintre oameni şi un măgar în toate chestiunile practice ale vieţii.

Dar ce măgar neplictisitor, ce idiot plin de strălucire! Henry putea fi cu totul insuportabil; dar merita întotdeauna să fie astfel. întotdeauna! Şi poate, ţinu ea să-mi facă un compliment, poate atunci cînd mă voi căsători, soţia mea va gîndi la fel despre mine. Insuportabil, dar meritä.

— Ai spus, cred, că nu era o cochetă, am remarcat eu.

— într-adevăr, îmi spuse. Crezi că-şi ascundea cîrligul în momeala flatării. Deloc. Spunea doar lucrurilor pe nume. Ce era al meu, era al meu; dar eram şi insuportabil. Douăzeci de ani de educaţie formală şi toată viaţa alături de mama produseseră un adevărat monstru. Şi începu să enumere pe degetele întinse ale mîinii stingi componentele monstrului. — Eram un bădăran şcolat; eram un atlet care nu zicea nici pîs unei fete; eram un fariseu cu simţul inferiorităţii, un formalist invidiind în taină pe cei pe care altminteri îi dezaproba. Şi totuşi, în

ciuda tuturor lucrurilor ăstora, merita să ai de a face cu mine. Eram din cale afară de bine intenţionat.

— Şi în cazul acesta, îmi închipui că ai depăşit limita bunelor intenţii. Te-ai îndrăgostit de ea? l-am întrebat.

Urmă o pauză scurtă după care Rivers încuviinţă din cap.

— Neînchipuit de mult, spuse el.

— Dar nu puteai spune nici pis unei fete.

. Ea nu era o fată, răspunse el. Era soţia lui Henry. Nici vorbă de pîsuri. Dealtfel, eram un Maartens onorific, deci ea mi-era mamă onorifică. Nu era o problemă de moralitate. Niciodată n-am dorit să-i zic „pîs". O iubeam metafizic, aproape religios . . la fel cum o iubea Dante pe Beatrice, sau cum o iubea Petrarca pe Laura. Exista totuşi o uşoară deosebire. In cazul meu întîmplarea făcea să fiu sincer. îmi trăiam cu adevărat idealismul. Nici vorbă de micile odrasle nelegitime ale lui Petrarca, de doamne Alighieri, sau de tîrfele la care Dante găsea necesar să recurgă. Aveam pasiune, dar şi castitate; şi ambele în stare incandescentă. Pasiune şi castitate, repetă el şi clatină din cap. La şaizeci de ani uiţi înţelesul acestor cuvinte. Astăzi ştiu doar înţelesul cuvîntului care le-a înlocuit — indiferenţa. „Io son Beatrice" declamă el. „Şi-S zgură toate cîte nu-s Elena".1. Ei şi? Bătrîneţea are alte lucruri la care să cugete. Rivers tăcu; şi dintr-o dată, ca pentru a ilustra cele spuse, rămaseră doar tic-tac-urile ceasornicului de pe policioara căminului şi şoaptele flăcărilor printre buşteni. — Cum poate cineva crede cu seriozitate în propria-i identitate? continuă el. în logică A este egal cu A. Dar în realitate, nu. Eu — de acum sînt o mîncare de peşte; eu — de atunci, alta. Mă uit la John Rivers care nutrea astfel de sentimente pentru Katy. E ca o

1 Cristopher Marlowe, Tragica istorie a doctorului Faust,

V l. în româneşte de Leon Leviţchi.
43

piesă de păpuşi, ca Romeo şi Julieta privită cu binoclul întors. Şi nici măcar atît; e ca şi cum te-ai uita cu binoclul întors la fantomele lui Romeo şi Julieta. Iar Romeo se numea odată John Rivers, era îndrăgostit, şi avea cel puţin de zece ori mai multă viaţă şi energie decît în mod obişnuit. Cît despre lumea în care trăia — cît do transfigurată era! îmi amintesc cum privea peisajele; culorile erau incomparabil mai vii, iar modelările lucrurilor în spaţiu, incredibil de frumoase. îmi amintesc cum se uita în juru-i pe stradă, iar St. Louis, crede-mă sau nu, era cel mai fermecător oraş construit vreodată. Oamenii, casele, copacii, Fordurile model T, cîinii de lîngă felinare — toate aveau mai multă semnificaţie. Ai putea întreba pentru ce erau semnificative. Răspunsul este: pentru ele însele. Acestea erau realităţi, nu simboluri. Goethe n-avea deloc dreptate Alles Vergängliche NU este Gleichnis1. In fiecare clipă o trecere este pe vecie acea trecere. Semnificativ este faptul că există, şi existînd (cum atît de clar se poate vedea cînd eşti îndrăgostit) este sinonim cu a Fi scris cu cel mai mare F posibil. De ce iubeşti femeia de care eşti îndrăgostit? Deoarece ea este. Şi aceasta-i la urma urmelor, propria definiţie a lui Dumnezeu despre sine: sînt cel ce sînt. Fata este cea care este. Ceva din acest „este" se revarsă şi impregnează întregul univers. Obiectele şi evenimentele încetează de a mai fi simple reprezentante ale unor categorii şi-şi dobîndesc unicitatea; încetează de a mai fi ilustraţii ale abstracţiunilor verbale şi devin pe deplin concrete. Apoi în-

1 Alles Vergängliche ist nur ein Gleichnis — „Tot ce-i vremelnic e numai simbol." Johann Wolfgang Goethe, Faust, partea Ii-a, V. In româneşte de Lucian Blaga.
44

cetezi să mai fii îndrăgostit şi universul recade, cu

un aproape perceptibil scîrţîit de zeflemisire, în obisnuita-i nesemnificaţie. Ar putea rămîne vreodată transfigurat? Poate că da. Poate e o chestiune legată de iubirea pentru divinitate. Dar aceea, adăugă-Rivers, nu este nici aici, nici acolo. Sau mai degrabă > este unicul lucru care e fie aici, fie acolo, oriunde; dar dacă am spune asta toţi prietenii respectabili s-ar rupe cte noi, ba poate am sfîrşi într-un ospiciu. Aşa că hai să ne întoarcem cît mai repede la ceva mai puţin primejdios. înapoi la Katy, înapoi la regretata . . .
Nu-şi termină vorba.
— Ai auzit ceva?
De astă dată am auzit clar. Era zgomotul înăbuşit de distanţă şi de o eroică reţinere, produs de plînsul unui copil.
Rivers se ridică din fotoliu şi vîrîndu-şi pipa în buzunar merse la uşă şi o deschise.
— Bimbo? chemă el întrebător, şi apoi pentru sine: cum dracu' s-a dat jos din pat?
Drept răspuns se auzi un hohot de plîns mai răsunător. Ieşi în. hol şi după o clipă se auziră paşi grei pe scări. — Bimbo, l-am auzit spunînd, dragul de Bimbo! Haide şi vezi dacă-l poţi prinde pe Moş Crăciun — bine?
Plînsul se înteţi într-un crescendo tragic. M-am ridicat şi am urcat scările după gazdă. Rivers şedea pe treapta cea mai de sus, cu braţele-i gigantice, în haina de tweed, în jurul unui prichindel în pijama. — E bunicul, repeta el întruna. Bunicul — moşneagul caraghios. Nu se atinge nimeni de Bimbo atunci cînd e cu bunicul. Plînsul scăzu treptat.

Ce l-a trezit pe Bimbo? întrebă Rivers. Ce l-a făcut să coboare din pătuţ?
— Cîinele, spuse copilul, şi la amintirea visului începu iar să plîngă. Cîinele mare.
— Cîinii sînt nişte caraghioşi, îl asigură Rivers. Cîinii sînt atît de proşti, că nu ştiu nimic altceva

decît ham-ham. Dar cîte lucruri ştie să spună Bimbo: Mami, pipi, taţi, pis-pis. Cîinii nu sînt isteţi. Ei nu pot spune aşa ceva. Doar ham-ham-ham. Şi începu să imite un cîine poliţist. Sau ham-ham-ham. De astă dată latră ca un pomeranian pitic. Sau — vau-vau-vau. Urla grotesc şi lugubru. Şovăitor, printre sughiţuri de plîns, copilul începu să rîdă. — Asta-i, spuse Rivers. Bimbo rîde de cîinii ăia proşti. De cîte ori vede vreunul sau aude lătratul ăla prostesc, el rîde şi rîde. De astă dată micuţul rîse din tot sufletul. Şi acum, spuse Rivers, bunicul şi cu Bimbo merg la plimbare. Se ridică cu copilul în braţe şi o luă pe coridor. Aici e camera bunicului, spuse el deschizînd prima uşă. Mi-e teamă că nu găsim nimic interesant în ea. Uşa următoare era deschisă; merse înăuntru. Şi aici e camera mămichii şi a tăticului. Aici e debaraua cu toate hainele mămichii. Nu-i aşa că au miros plăcut? Adulmecă zgomotos. Copilul îl imită. „Le Shocking de Schiaparelli" continuă Rivers. Sau este cumva „Femme"? oricum, scopul e acelaşi; căci sexul, sexul e cel ce pune lumea în mişcare ?— aşa cum, îmi pare rău, dar vei afla şi tu peste cîţiva ani, micuţule Bimbo. îşi apropie cu tandreţe faţa de părul blond al copilului şi parcurse distanţa pînă la oglinda de la intrarea în baie. Uite-ne! Uite-ne pe noi!

Am venit şi m-am oprit în spatele lui. Şi iată-ne acolo, în oglindă, o pereche de bătrîni, gîrbovi şi de-

primaţi, iar în braţele unuia din ei, un copilaş minunat, ca un Crist.

Şi dacă te gîndeşti, spuse Rivers, dacă stai să te gîndeşti că şi noi am fost odată aşa. La început eşti un boţ de protoplasma, o maşină de mîncat şi de excreţie. Apoi creşti şi ajungi aşa. Ceva aproape supranatural de pur şi de frumos. îşi lipi încă o dată obrajii de capul copilului. Apoi urmează perioada

urîtă, coşurile şi pubertatea. După care un an sau doi, cînd treci de douăzeci, eşti Praxitele. Dar, curînd Praxitele se îngraşă şi începe să-i cadă părul şi pentru restul de patruzeci de ani degenerezi într-una sau alta din cele două varietăţi de gorile umane. Gorila deşirată — asta eşti tu. Sau varietatea cu faţa pergamentoasă — asta-s eu. Sau mai există gorile de tip businessman prosper — o ştii, varietatea care arată ca un şezut de copil cu dinţi falşi. Cît despre gorilele feminine, sărmanele de ele, cu obrajii vopsiţi şi cu orhidee la sîni. . . Nu, hai să nu discutăm despre ele, nici să nu ne mai gîndim.

Copilul din braţele sale căscă la reflecţiile noastre, apoi se întoarse, îi puse capul pe umăr ca pe o pernă, şi închise ochii.

— Cred că-l putem duce înapoi în pătuţ, şopti Rivers şi porni spre uşă.

— îţi pare, spuse el încet, pe cînd stăm şi ne uitam în jos la faţa aceea micuţă pe care somnul o transfigurase în imaginea unei seninătăţi nepămîntene, îţi pare groaznic de rău pentru ei. N-au idee ce-i aşteaptă. Şaptezeci de ani de ambuscade şi trădări, de capcane camuflate şi decepţii.

— Şi de haz, am intervenit eu, cîteodată chiar de extaz.

— Desigur, consimţi Rivers în timp ce se întorcea

'de la pat. Asta-i momeala pusă în capcană. Stinse lumina. închise încetişor uşa şi coborî scările în urma mea. Distracţii —• tot felul de distracţii. Distracţii sexuale, distracţii gastronomice, distracţiile puterii, ale confortului, posesiunii sau cruzimii. Dar fie că există un cîrlig în momeală, fie că atunci cînd o înhaţi se declanşează un mecanism, şi hop îţi vin cărămizi în cap sau te împotmoleşti în clei, sau orice altceva ce ţi-a hărăzit marele hîtru cosmic. Ne-am reluat locurile în bibliotecă de o parte şi de alta a focului. Ce fel de capcane îl mai aşteaptă pe micuţul drăgălaş culcat acolo sus în pătuţ? Nu te lasă inima

să te gîndeşti. Singura alinare e că nu ştii nimic înainte de întîmplare, iar apoi uiţi, sau îţi devine totul indiferent. Fiecare scenă a balconului se preschimbă într-o afacere de pigmei dintr-un alt univers! Şi desigur, la capăt te aşteaptă întotdeauna moartea. Umplu paharele şi-şi reaprinse pipa. — Unde am rămas?

— în ceruri, am răspuns eu, împreună cu doamna Maartens.

— în ceruri, repetă Rivers. Şi adăugă apoi după o scurtă pauză, totul a durat cam cincisprezece luni. Din decembrie pînă în cea de a doua primăvară, cu o întrerupere de zece săptămîni în cursul verii, cînd s-au dus cu toţii la odihnă în Mâine. Zece săptămîni de presupusă vacanţă ce urma s-o petrec acasă. Dar în ciuda casei familiare, în ciuda străduniilor mamei mele, totul n-a fost decît un dezolant exil. Şi nu-mi era dor numai de Katy. Tînjeam după toţi — după Beulah din bucătărie, după Timmy jucîndu-se cu trenulete pe duşumea, după Ruth şi poemele ei absurde, după Henry cel cu astm şi Henry cel din laborator cu extraordinarele sale monologuri despre

toate. Doamne, cît am fost de fericit în septembrie cînd mi-am recîştigat paradisul! Un Eden de toamnă, cU frunze ce-şi schimbau culorile, cu cerul încă albastru, cu lumina prefăcîndu-şi auriul în argintiu. Apoi alt Eden, de iarnă, cu lămpi aprinse şi ploi la geam. copaci dezgoliţi semănînd în lumina asfinţitului cu nişte hieroglife. După aceea, la începutul celei de a doua primăveri, sosi o telegramă din Chicago. Mama lui Katy era bolnavă. Avea nefrită — şi pe vremea aceea nu existau încă sulfamide sau penicilină. Katy îşi făcu bagajele şi ajunse în gară la timp pentru a prinde primul tren spre Chicago. Cei doi copii, de fapt trei, dacă-l socoteam şi pe Henry, rămaseră în grija mea şi a lui Beulah. Timmy nu ne-a făcut zile fripte, dar ceilalţi, te asigur, compensau pe deplin cuminţenia lui. Poeta se încăpăţîna să nu

mănînce prunele uscate servite la dejun, nu catadicsea să se pieptene şi-şi neglija temele pentru acasă. Laureatul premiului Nobel nu se putea scula dimineaţa, nu se prezenta la cursuri şi întîrzia pretutindeni. Şi existau alte delicte, mai grave. Ruth îşi sparse puşculiţa şi îşi făcu praf economiile pe un an cumpărînd o trusă de machiat şi o sticluţă de parfum ieftin. La o zi după plecarea lui Katy, arăta şi mirosea ca Tîrfa din Babilon.

— Ca să-i placă mai mult Viermelui Cuceritor?

— Nu se mai gîndea la viermi, răspunse el. Poe ajunsese tot atît de demodat ca şi Acolo sau Alexander's Ragtime Bană1. II citea pe Swinburne şi tocmai descoperise poeziile lui Oscar Wilde. Universul era total diferit acum şi ea însăşi era alta — altă poetă, avînd un vocabular nou-nouţ. . . Păcat dulce; dorinţă;

1 Şlagăre din perioada ce a urmat primului război mondial.

gheare de jasp, durerea bătăilor purpurii ale inimii-extazul şi rozele viciului; şi buze, desigur, buze contopite şi muşcate pînă la sînge — întregul prost gust adolescentin al nonconformismului din epoca victoriană tîrzie. Iar în cazul lui Ruth, noile cuvinte erau însoţite şi de o nouă comportare. Nu mai era băieţaşul cu codiţe îmbrăcat în fustă; înmugurea în ea o femeie cu doi sînişori pe care-i afişa delicat şi cu mare grijă, ca şi cum ar fi fost o pereche foarte preţioasă de specimene zoologice, cam primejdioase şi stînjenitoare. Se putea vedea că erau motiv de mîndrie amestecată cu dragoste, de plăcere intensă şi, tocmai din această cauză, de un obsedant sentiment al vinovăţiei. Cît de intolerabil de rudimentară ne este limba! Dacă nu menţionezi corelativele filozofice ale emoţiei, prezinţi denaturat faptele. Dar dacă le menţionezi, rişti să apari cinic şi vulgar. Că e pasiunea sau atracţia moliei pentru stea, că e tandreţe, adoraţie sau năzuinţă romantică — iubirea este înso-

ţită de fenomene la nivelul terminaţiilor nervoase, al pielii, al membranelor mucoase sau ţesuturilor glandulare şi erectile. Cei ce nu spun asta sînt mincinoşi. Cei ce o spun sînt catalogaţi obsceni. Bineînţeles, vina o poartă filozofia noastră de viaţă; şi filozofia noastră de viaţă este în mod inevitabil un produs adiacent al limbii care separă în idee ceea ce în fapt ese întotdeauna inseparabil. Separă şi evaluează în acelaşi timp. Una dintre abstracţii este „bine"; cealaltă „rău". Nu judecaţi ca să nu fiţi judecaţi.1 Dar limba are o astfel de natură, încît nu poţi să nu judeci. Ceea ce ne trebuie cu adevărat este un alt set de cuvinte, cuvinte care să poată exprima

1 Primul verset din evanghelia după Matei, cap. 7.

unitatea naturală a lucrurilor. Muco-spiritual, de pildă sau dermatocaritate. Sau de ce nu mastoetic? De ce'nu viscerosofie? Dar de bună seamă să fie traduse din obscuritatea indecentă a limbilor cărturăreşti în ceea ce poate fi folosit în viaţa de toate zilele sau în poezia lirică. Cît de greu este, fără acele cuvinte încă inexistente, să discuţi fie chiar şi un caz atît de simplu şi de evident cum era cazul lui Ruth! Tot ce-ţi rămîne de făcut este să te bălăceşti în metafore. O soluţie suprasaturată de sentimente ce poate fi cristalizată fie din interior, fie din exterior. Cuvinte şi evenimente ce cad în supa psiho-fizică şi o îngroaşă cu cheagurile producătoare de acţiune ale emoţiei şi sentimentului. Urmează apoi schimbările glandulare şi apariţia acelor drăgălaşe specimene zoologice pe care copila le poartă atît de mîndră şi de stingheră. Soluţia de fiori este îmbogăţită cu un nou fel de sensibilitate ce iradiază din sfârcuri, treeînd prin piele şi terminaţii nervoase, în suflet, subconştient, şi spirit. Şi aceste noi elemente psiho-erectile ale personalităţii conferă un fel de agitare soluţiei de fiori, determinînd-o să curgă într-o direcţie anumită — şi anume spre regiunea încă netrecută pe hartă, încă nediferenţiată a iubirii. In acest şuvoi al

sentimentului orientat spre dragoste întîmplarea aruncă fel de fel de agenţi cristalizatori — cuvinte, evenimente, exemplul altor oameni, fantezii şi amintiri personale, toate nenumăratele procedee întrebuinţate de Ursite pentru modelarea unui destin uman individual. Ruth a avut neşansa de a trece de la Poe la Algernon şi la Oscar,1 de la Viermele biruitor la

1 Charles Algernon Swinbmme (1837—1909), poet neoromantic englez. Oscar Wilde (1856—1900), scriitor englez de origine irlandeză, adept al estetismului şi amoralismului.

Dolores1 şi Salome2. Combinată cu noile fapte ale propriei sale psihologii, noua literatură făcu absolută necesitatea ca sărmana copilă să-şi mînjească buzele cu ruj şi să-şi îmbibe lenjeria de corp cu parfum de violete sintetice. Şi lucrurile nu s-au oprit aici.

— Ambră sintetică?

— Mult mai rău, ?—? Iubire sintetică. Se autoconvinsese că era pătimaş îndrăgostită, în maniera Swinburne — tocmai de minei

— N-ar fi putut alege pe cineva mai pe măsura ei? am întrebat eu.

— A încercat, răspunse Rivers, dar nu i-a mers.

I se confesase lui Beulah şi de la ea am aflat întreaga istorie. Tragica poveste a unei fete de cincisprezece ani căzută în adoraţia unui tînăr în vîrstă de şaptesprezece ani, excepţional fotbalist şi elev bursier.

Alesese pe cineva mai pe măsura ei; dar, din nefericire, în acea perioadă a vieţii doi ani sînt o prăpastie de netrecut. Pe tînărul erou îl interesau doar fetele de o seamă cu el — de şaptesprezece, optsprezece ani; şi, la o adică, cele de şaisprezece dar bine dezvoltate. O micuţă plăpîndă de cincisprezece ani era în afara oricărei discuţii; se trezi în postura unei slujnice de joasă obîrşie din epoca victoriană care adoră deznădăjduită un duce. Multă vreme tînărul erou nici n-o luase în seamă; şi cînd, în cele din

urmă, ea se impuse cu forţa atenţiei lui, începuse prin a fi amuzat şi termină prin a fi dur. Atunci s-a autoconvins că mă iubea.

1>2 Tdthjiii de opere literare aparţinînd lui Swinburne şi respectiv lui Wilde.

_— Dar dacă şaptesprezece ani era o vîrstă prea mare de ce a mai încercat cu un bărbat de douăzeci ... opt? De ce n-a găsit un băiat de şaisprezece ani?

' _- Au existat mai multe motive. Refuzul fusese public, şi, dacă ar fi ales un tînăr plin de coşuri în locul fotbalistului, celelalte fete ar fi compătimit-o în faţă, iar m sPate ar fi rîs de ea. Aşa că nu se punea alternativa de a iubi un alt elev. Dar în afara elevilor şi a mea, nu cunoştea alţi bărbaţi. N-avea de ales. Dacă urma să iubească pe cineva — şi noile transformări fiziologice o îndemnau să iubească, noul vocabular impunîndu-i dragostea ca un imperativ categoric — atunci eu eram acela. De fapt, totul începuse cu vreo cîteva săptămîni înainte de plecarea lui Katy la Chicago. Observasem o serie de simptome prevestitoare — îmbujorări, tăceri, ieşiri inexplicabile din cameră în toiul discuţiei, îmbufnări iscate din gelozie dacă preferam vreodată tovărăşia mamei. Şi-apoi, existau desigur acele poeme de dragoste pe care ţinea morţiş să mi le citească, deşi amîndoi eram stînjeniţi la culme, încîntări şi sărutări; buze mici şi bici, doritor şi arzător. Fermecat, binecuvîntat, apăsat, piept lat. Se uita pătrunzător la mine în timp ce citeam şi avea în ochi mai mult decît privirea nerăbdătoare a unui novice aşteptînd judecata criticului; avea privirea umedă şi cuprinzătoare a unui prepelicar ce-şi adoră stăpînul, sau a Magdalenei din perioada Contrareformei acceptând moartea la picioarele predestinatului ei Barbă Albastră. Nu mă simţeam deloc în apele mele şi am ajuns să mă întreb dacă n-ar fi fost mai bine, pentru toată lumea, să-i spun totul lui Katy. Dar mă răzgîndeam spunîndu-mi

cu dacă bănuielile mele erau nefondate, riscam să
53

apar într-o lumină proastă; iar dacă aveam dreptate era rău pentru sărmana Ruth. Mai bine să nu zic nimic şi să aştept ca toată prostia să-şi dea în petic. Mai bine să pretind pe mai departe că poeziile erau simple exerciţii literare fără nici o legătură cu viaţa reală sau cu sentimentele autoarei. In felul acesta totul a continuat ilegal, ca o Mişcare de Rezistenţă ca o Coloană a Cincea, pînă în ziua cînd i-a plecat mama. In timp ce conduceam maşina spre casă, mă întrebam năpădit de presimţiri, ce se va întîmpla acum că nu mai era prezenţa lui Katy care s-o tempereze. Răspunsul l-am aflat în dimineaţa următoare. Obrajii fardaţi, gura ca o căpşună răscoaptă şi parfumul acela, mirosul acela de bordel ce-l răspîndea în jur.

— Şi probabil un comportament pe măsura parfumului?

— Bineînţeles, de aşa ceva îmi era teamă şi mie. Dar destul de ciudat, acesta nu s-a materializat imediat. Ruth nu părea dispusă să-şi joace noul rol; ?era destul să-l afişeze. Se mulţumea cu semnele şi •emblemele marii pasiuni. Parfumîndu-şi lenjeria de bumbac, contemplîndu-şi în oglindă faţa ei mică, iardată aiurit într-o nuanţă galben-maronie, putea arăta şi mirosi ca o a doua Lola Montez1, fără a mai face altceva ca să-şi arate aspiraţia la titlu. Şi nu numai oglinda îi spunea ce devenise — dar şi lumea — colegele uluite, invidioase şi batjocoritoare, profesorii scandalizaţi. Privirile şi comentariile lor îi confirmau fanteziile personale. Nu mai era singura care s-o ştie; chiar şi alţii recunoşteau că devenise

1 Lola Montez (1818—1861), artistă irlandeză cu o viaţă deosebit de aventuroasă.

54

o grande amoureuse, o jemvne fatale1. Totul era atît de nou, de emoţionant şi de captivant încît, slavă

domnului, am fost aproape uitat o bucată de vreme, în afară de asta, comisesem un ultragiu de neiertat neluînd prea în serios recenta ei personificare. Totul s-a petrecut în prima zi a noii noastre convieţuiri. Coborînd la parter am dat peste Beulah şi Ruth angajate într-o aprigă dispută în hol.

— O fetiţă drăguţă ca tine . . . Ţi-ar putea fi ruşine, spunea bătrîna.

Fetiţa drăguţă căută să mă cîştige aliat.

— Nu-i aşa că mama nu va avea nimic împotriva să mă fardez?

Pînă să răspund eu, interveni Beulah.

— îţi spun eu ce-o să facă mama ta, spuse ea apăsat, cu un realism neîndurător, se va uita o dată la tine, apoi se va aşeza pe canapea, te va culca peste genunchi şi, dîndu-ţi jos chiloţii, îţi va arde o mamă de bătaie cum n-ai mai pomenit.

Ruth îi aruncă o privire de dispreţ semeţ şi rece,. replicîndu-i: — nu vorbeam cu tine. Şi apoi către mine: — dumneata ce părere ai, John? Buzele de culoarea zmeurei i se schimbaseră într-un zîmbet ce se voia voluptos, iar privirea-i plină de adoraţie deveni şi mai îndrăzneaţă. Dumneata ce părere ai?

Nefăcînd altceva decît să mă apăr, i-am spus adevărul.

— Mă tem că Beulah are dreptate în privinţa, bătăii.

Zîmbetul îi pieri, ochii i se îngustară; privirea î se întunecă şi faţa i se aprinse de furie sub stratul gros de fard.

1 Preoteasa iubirii... femeie faţadă (fr.)

— Eşti cit se poate de dezgustător, spuse ea.

— Dezgustător! se auzi ca un ecou vocea lui Beulah. Cine-i mă rog, dezgustător?

Ruth o străfulgera cu o privire ameninţătoare, îsi muşcă buzele, dar reuşi să n-o ia în seamă.

— Cîţi ani avea Julieta? întrebă ea cu o notă de triumf anticipat în voce.

— Cu un an mai puţin decît tine. Zîmbetul i se preschimbă într-un zîmbet batjocoritor. — Dar, am adăugat eu, Julieta nu mergea la şcoală. Nici vorbă de lecţii sau de teme. Nu se gîndea decît la Romeo şi la fard, dacă eventual folosea aşa ceva, lucru de care mă îndoiesc. Pe cînd tu ai algebra, latina şi verbele neregulate la franceză. Ţi s-a oferit nepreţuita ocazie de a deveni într-o bună zi o tînără civilizată.

Urmă o tăcere prelungită. Apoi îmi spuse:

— Te urăsc.

Era strigătul unei Salomee înfuriate, a unei Dolores pe drept cuvînt indignată că fusese luată drept şcolăriţă. O podidiră lacrimile care începură să şiroiască încărcate de rimei, croindu-şi drum prin cîmpiile aluviale de fard şi pudră.

— Du-te naibii, hohoti ea, du-te naibii!

îşi şterse ochii; apoi, zărind urmele groaznice de pe batistă, scoase un strigăt de spaimă şi fugi sus. După cinci minute, senină şi cu fardul complet refăcut, mergea la şcoală. Şi ăsta era, conchise Rivers, UD ui dintre motivele pentru care această grcmde amoureuse acorda atît de puţină atenţie obiectului pasiunii ei înfocate, iar la femme fatale a preferat, în primele două săptămîni ale existenţei sale, să se concentreze mai degrabă asupra ei însuşi decît asupra persoanei căreia autorul scenariului îi atribuise

rolul de victimă. Mă probase şi mă găsise lamentabil de nedemn pentru rol. Deocamdată i se părea mai avantajos să joace totul sub forma unui monolog. In acest răstimp am avut cel puţin parte de un răgaz. In schimb, începură necazurile cu laureatul premiului Nobel.

în a patra zi de emancipare, Henry se furişă la un cocktail organizat de o muzicologă cu gusturi boeme. Debilii fizici nu pot suporta niciodată băutura ca gentlemenii. Henry se dispunea teribil la ceaiuri şi conversaţii, dar Martini-urile îl pre-

schimbau într-un maniac care cădea brusc într-o stare depresivă şi invariabil încheia prin a vomita. O ştia prea bine, dar copilul din el trebuia să-şi afirme independenţa. Katy îl limitase la cîte un sherry ocazional. Ei bine, îi va arăta, îi va dovedi că putea înfrunta Prohibiţia bărbăteşte, ca oricare altul. Cînd Pisica nu-i acasă, şoarecii joacă pe masă. Şi joacă (aşa-i perversitatea bizară a inimii omeneşti) jocuri simultan primejdioase şi plictisitoare — jocuri la care, dacă pierzi şi te retragi, te simţi umilit, iar dacă persişti şi cîştigi, i-ai mulţumi lui Dumnezeu să nu se fi întîmplat astfel. Henry acceptase invitaţia muzicologei şi inevitabilul se produse. La al doilea pahar se dădea deja în spectacol, iar la al treilea o ţinea pe amfitrioană de mînă mărturisindu-i că era cel mai nefericit om din lume. După ce luă o înghiţitură din al patrulea pahar, fu nevoit să se repeadă la baie. Dar lucrurile nu se sfîrşiră aici; în drum spre casă — insistase să meargă pe jos — făcu ce făcu şi-şi pierdu servieta, în care avea primele trei capitole din noua sa carte. De la Boole la Wittgenstein, rămasă pînă astăzi, după o generaţie, cea mai bună introducere

cere în logica modernă. O capodoperă de proporţii restrînse! Şi poate ar fi şi mai izbutită dacă n-ar fi pierdut, beat fiind, versiunea originală a primelor trei capitole. Am regretat pierderea, dar am constatat cu mulţumire că întîmplarea a avut efectul unui duş rece asupra bietului Henry. In zilele ce au urmat a fost bun ca pîinea caldă şi aproape tot atît de cuminte ca micuţul Timmy. Credeam că isprăvisem cu necazurile, cu atît mai mult cu cît veştile primite din Chicago lăsau să se înţeleagă oarecum că în curînd Katy urma să revină acasă. După toate aparenţele, mama ei n-avea sorţi de scăpare. Se stingea văzînd cu ochii; aşa că într-o dimineaţă, în drumul nostru spre laborator. Henry mă opri la o galanterie ca să-şi cumpere o cravată neagră de satin pentru înmormântare. Apoi sosi vestea electrizantă a unui mira-

col. In ultima clipă, refuzînd să se dea bătută, Katy apelase la un alt doctor — un proaspăt absolvent al Universităţii Johns Hopkins, medic eminent, neobosit, familiarizat cu cele mai noi trucuri. începuse un nou tratament, înfruntase moartea o noapte întreagă, o zi şi încă o noapte. Acum bătălia era cîştigată; pacienta fusese cu un picior în groapă, dar o readuse la viaţă. Din scrisoarea lui Katy răzbătea o imensă bucurie, iar eu, bineînţeles, i-o împărtăşeam.

Bătrîna Beulah îşi vedea de treburi proslăvind cu glas tare pe Dumnezeu, şi chiar copiii lăsară la o parte temele şi problemele, fanteziile legate de sex sau de trenuleţele electrice pentru a sărbători evenimentul. Toţi, în afară de Henry, erau fericiţi. Ce-i drept, persista şi el în a spune că era fericit; dar faţa sa fără zîmbet (nu putea ascunde niciodată ceea ce simţea) îi dezminţea cuvintele. Contase pe moartea doamnei Hanbury ca s-o aducă iar acasă pe Katy,

seeretara-dădacă şi mama-metresă. Şi iată că pe neaşteptate, în chip cu totul necuviincios (nu găseai alt calificativ), parvenitul ăsta tînăr cu afurisitul lui de miracol n-avea altceva mai bun de făcut decît să se amestece şi el. Cineva care s-ar fi cuvenit să-şi dea duhul în tihnă, era acum (contrar tuturor regulilor) în afara oricărui pericol. In afară de pericol; dar, desigur, prea bolnavă încă pentru a fi lăsată de una singură. Katy urma să stea la Chicago pînă cînd pacienta se putea descurca fără ajutor. Dumnezeu ştia doar cînd urma să vină acasă fiinţa de care Henry depindea în toate cele — sănătate fizică şi psihică, viaţa însăşi. Pierderea temporară a speranţei aduse după sine cîteva atacuri de astm. Dar chiar atunci, în chip providenţial, îi fu anunţată alegerea sa ca Membru corespondent al Institutului Francez de Cercetări Atomice. Nici vorbă — foarte măgulitor! se vindecă pe loc, dar vai, nu de.tot. Trecu o săptămînă, şi pe zi ce trecea sentimentul de privaţiune se transforma la Henry într-o

adevărată agonie de toxicoman lipsit de droguri. Chinurile sale îşi găsiră expresia într-un resentiment iraţional şi sălbatic. Baborniţa dracului! (De fapt, mama lui Katy era cu două luni mai tînără decît el.) Bestia de simulantă! Căci să nu crezi cumva că era cu adevărat bolnavă — nimeni nu putea fi bolnav atîta vreme fără să moară. Se prefăcea, motivul fiind un amestec de egoism şi ranchiună. Voia să-şi ţină fiica pentru sine (căţeaua aia bătrînă nu-l înghiţise niciodată) nelăsînd-o acolo unde se cuvenea să fie — lîngă soţul ei. I-am vorbit despre nefrită şi l-am îndemnat să recitească scrisorile lui Katy. Efectul a ţinut o zi sau două, după care primirăm veşti mai încurajatoare. Pacienta
59

făcea progrese vizibile şi probabil în cîteva zile putea fi lăsată în grija unei infirmiere şi a îngrijitoarei suedeze. De bucurie, Henry deveni, pentru prima dată de cînd îl cunoşteam, un tată aproape normal. In loc să se retragă după cină în biroul său, rămase să se joace cu copiii. In loc să vorbească despre subiecte care îl interesau doar pe el, încerca să-i amuze spunîndu-le calambururi nu prea reuşite, sau ghicitori. De ce muntele e de gen feminin? Evident, pentru că are poale. Timmy era în extaz şi pînă şi Ruth binevoi să zîmbească. Trecură alte trei zile şi veni duminica. Seara jucarăm bezique1 şi apoi „Nu te supăra, frate"! Ceasul bătu ora nouă. încă un joc, după care copiii urcară în camerele lor. Peste zece minute erau deja în pat şi ne chemau să le urăm noapte bună. Am intrat întîi la Timmy.

— O ştii pe asta? îl întrebă Henry. Ce răsare dacă semeni fum într-o arie? Răspunsul era Fumăria; dar cum Timmy nu auzise niciodată de ea, nu se entuziasma prea tare.

Am stins lumina şi ne-am îndreptat spre cealaltă cameră. Ruth era în pat împreună cu ursuleţul, care era în acelaşi timp copil şi Făt—Frumos. Purta o pijama bleu-pal şi era copios fardată. Profesorii

obiectaseră împotriva folosirii parfumului şi rujului la şcoală, şi, cînd nu mai mersese cu convingerea, directorul i le interzise categoric. Poetei nu-i mai rămăsese altceva de făcut decît să se parfumeze înainte de culcare.

Toată camera mirosea a parfum de violete, iar pe pernă în ambele părţi ale feţei sale mici, se vedeau
1 Joc franţuzesc de cărţi.

dîre de ruj şi de rimei. Henry nu era însă omul care sâ observe astfel de detalii.

. Ce floare ar răsări, întrebă el apropiindu-se de pat, dacă ai îngropa un pachet cu scrisori vechi de dragoste?

Scrisori de dragoste? repetă copila. Mă privi ţintă, se îmbujora şi apoi îşi întoarse privirea. Cu un rîs forţat răspunse, pe un ton de plictisită superioritate, că nu putea ghici.

— Myosotis, fu răspunsul triumfător al tatălui; şi cum ea nu înţelegea, silabisi: My-o-so-tis. Nu înţelegi tîlcul? Sînt scrisori de dragoste, scrisori vechi de dragoste, iar tu ţi-ai găsit un nou admirator. Aşa că, ce faci? Le îngropi, dar n-ai vrea să-ţi uiţi nici vechiul amor.

?— Dar de ce Myosotis?

— Nu-mă-uita, răspunse Henry şi, etalîndu-şi cunoştinţele lingvistice, spuse pe un ton iritat — Vergissmeinnicht — nu-mă-uita.

Departe, în dormitorul maestrului, începu să sune telefonul; faţa i se lumină. — Ceva îmi spune că sîntem chemaţi de Chicago, spuse el în timp ce se apleca s-o sărute pe Ruth urîndu-i noapte bună. Şi ceva îmi mai spune, adăugă el, grăbindu-se spre uşă, că mama va veni mîine. Mîine, repetă el şi se făcu nevăzut.

?— Nu-i aşa că dacă vine, e minunat? am spus eu entuziasmat.

Ruth dădu din cap spunînd un ,,da" pe un ton ce-l făcea mai degrabă să semene a „nu". O ex-

presie de îngrijorare acută apăru brusc pe faţa-i îngustă, acoperită de fard. Şi fără îndoială se gîndea la cele ce, după spusele lui Beulah, aveau să se întîmplare la reîntoarecerea lui Katy; se vedea, se
61

simţea chiar o Dolores-Salomee culcată pe un robust genunchi matern şi bătută zdravăn peste şezut cu toate că era cu un an mai în vîrstă decît Julieta.

— Ei, cred că e mai bine să plec, am spus în cele din urmă.

Ruth mă prinse de mină şi nu mă lăsă.

— Nu încă, se rugă ea şi expresia feţei i se schimbă pe măsură ce vorbea. In locul privirii îngrijorate apăru un zîmbet tremurător de adoraţie, buzele i se întredeschiseră, iar ochii i se măriră plini de strălucire. Era ca şi cum şi-ar fi amintit deodată cine eram — sclavul şi predestinatul ei Barbă Albastră, singurul motiv pentru rolul ei dublu de seducătoare fatală şi de victimă sacrificată. Dacă mama ei avea să vină a doua zi, era prea tîrziu; piesa se sfîrşea, iar teatrul urma să fie închis din ordinul poliţiei. Acum ori niciodată.

îmi strînse mîna.

— Iţi plac, John? şopti ea aproape imperceptibil.

I-am răspuns cu tonul vesel şi sonor al unuia pus pe glume.

— Desigur că îmi placi!

— Tot atît de mult cît îţi place mama? a insistat ea.

Am parat lovitura arborînd o nerăbdare glumeaţă.

— Ce întrebare prostească! i-am răspuns. îmi place mama ta în felul în care îţi plac oamenii mari. Iar de tine îmi place aşa cum îţi place de ...

— copii, conchise ea cu amărăciune. Ca şi cum vîrsta ar schimba lucrurile!

— Păi, nu-i aşa?

— Da, dar pe acesta, nu! • : . ;. M

1

Si cînd am întrebat-o pe care, mă strînse de mînă spunînd:

Ca doi oameni să se placă, şi mi-aruncă o privire plină de înţeles.

Urmă o pauză stînjenitoare.

. Cred c-ar fi mai bine să plec, am spus în cele din urmă, şi amintindu-mi versurile care-l amuzau atît de grozav pe Timmy, am adăugat eliberîndu-mi mîna:

— Noapte bună, somn uşor, şapte purici pe-un picior.

Gluma căzu ca o tonă de fier brut, punînd capăt tăcerii. Fără să zîmbească, se uita ţintă la mine cu o privire în care se concentrase o dorinţă arzătoare pe care aş fi găsit-o comică dacă nu m-ar fi speriat din cale afară.

?— Nu vrei să-mi spui noapte bună cum se cade? întreabă ea.

— M-am aplecat să-i administrez ritualul sărut uşor pe frunte, şi dintr-o dată îmi încolăci gîtul cu braţele şi n-o mai sărutam eu, ci ea pe mine — întîi pe pometul obrazului drept, apoi, ţintind mai bine, aproape de colţul gurii.

— Ruth! am protestat eu, dar înainte de a mai apuca să spun ceva, mă sărută iar, cu o violenţă stîngace, de-a dreptul pe gură.

M-am smuls din îmbrăţişare.

?— De ce-ai făcut asta? am întrebat-o cuprins de panică şi de mînie.

Cu faţa îmbujorată, cu ochii dilataţi şi strălucitori, se uită la mine şoptindu-mi „Te iubesc" apoi se întoarse şi-şi îngropa faţa în pernă alături de ursuleţ.

— Prea bine, am spus eu cu asprime. E ultima dată cînd vin să-ţi urez noapte bună, şi m-am întors să plec.

Patul scîrţîi, se auzi un lipăit de picioare desculţe pe duşumea şi cînd să pun mîna pe clanţa uşii era lîngă mine, trăgîndu-mă înapoi de braţ.

— John, îmi pare rău, te rog să mă ierţi. Voi face tot ce-mi ceri. Tot... Privirea îi era în întregime de cîine supus, neavînd nici o urmă seducătoare. I-am poruncit să meargă înapoi în pat spunîndu-i că dacă se cuminţea puteam fi mai îngăduitor. Altminteri... şi lăsînd ameninţarea nerostită am plecat. Am mers mai întîi în camera mea să-mi spăl rujul de pe faţă, apoi m-am reîntors pe coridor spre scări îndreptîndu-mă spre bibliotecă. Pe palier, la capătul de sus al treptelor, aproape m-am ciocnit de Henry, care ieşea din pasajul ce ducea în aripa casei locuită de el.

— Aţi aflat ceva nou? am început eu. Dar apoi i-am văzut faţa şi m-am îngrozit. Cu cinci minute înainte, spunea vesel ghicitori. Acum era un om bătrîn, palid ca un cadavru, fără a avea însă liniştea întipărită pe cadavre; căci în ochi şi în jurul gurii avea o expresie de suferinţă insuportabilă.
— S-a întîmplat ceva? l-am întrebat nerăbdător. Clătină din cap. — Sînteţi sigur? am insistat.

— Am vorbit cu Katy la telefon, spuse într-un tîrziu cu o voce impersonală. Nu vine acasă.

L-am întrebat dacă bătrîna doamnă se simţea iarăşi rău.

— Asta-i motivarea, spuse el cu amărăciune, după care se întoarse şi merse înapoi în direcţia din care venise.

_— L-am urmat îngrijorat. îmi aduc aminte că era pasaj la capătul căruia exista o baie, iar pe tînga mai era o uşă ce dădea în dormitorul maestrului. Nu mai fusesem în acea cameră, şi am avut un şoc de surprindere şi uimire cînd m-am

aflat faţă în faţă cu extraordinarul pat al soţilor Maartens. Era un pat de epocă americană timpurie, dar de asemenea proporţii gigantice, încît m-am pomenit gîndindu-mă la asasinate de preşedinţi şi funeralii de stat. Bineînţeles că în mintea lui Henry asocierea de idei trebuie să fi fost întrucîtva diferită. Ceea ce eu luam drept catafalc era patul său matrimonial. Telefonul care tocmai îl condamnase la o altă perioadă de singurătate stătea alături de simbolul şi scena fericirii sale conjugale. Nu, cuvîntul e greşit, adăugă Rivers în treacăt, „conjugal" implică reciprocitate între două persoane adulte. Dar pentru Henry, Katy nu era o persoană; îi era hrana, îi era organul vital al propriului corp. Fără ea se simţea ca un animal lipsit de hrană, ca un bolnav de icter, zbătîndu-se să trăiască fără ficat. Viaţa era o agonie.

— Ar fi mai bine să vă culcaţi puţin, am spus cu tonul linguşitor ce-l adopţi automat cînd vorbeşti unui bolnav. Am făcut un gest în direcţia patului. De astă dată reacţia lui a semănat cu ceea ce se întîmplă cînd străbuţi în timp ce traversezi un versant acoperit cu zăpadă proaspăt căzută — şi ce avalanşă! Nu albă şi pură, ci o prăvălire fierbinte şi fremătîndă de bălegar. Răspîndea duhoare, te sufoca, te copleşea. Din paradisul de prostie al inocenţei mele prelungite şi cu totul de neiertat, ascultam, uluit şi îngrozit, ce-mi spunea.

5 ~ Geniul şi zeiţa

— E clar, e cum nu se poate mai clar, repeta el într-una. Absenţa lui Katy se explica clar prin faptul că nu voia să vină acasă. Era clar că găsise alt bărbat. Şi mai era clar că acest bărbat era noul doctor. Doctorii sînt buni amanţi notorii. Se pricep la fiziologie, ştiu totul despre sistemul nervos autonom.

In locul groazei în mintea mea apăru indignarea. Ce îndrăznea el să spună despre Katy a mea, despre

fiinţa asta care era mai mult decît o femeie, care nu putea fi decît tot atît de pură şi de perfectă ca pasiunea mea aproape religioasă?

— Insinuările sînt serioase, am început. . . Dar Henry nu insinua, ci afirma categoric. Katy îl înşela cu parvenitul ăla tînăr de la Johns Hopkins.

I-am spus că ceea ce afirma era o nebunie, dar mi-a replicat că nu cunoşteam viaţa sexuală. Era trist, dar adevărat. Am încercat să schimb subiectul. Nu era vorba de relaţii sexuale, ci de nefrită, de o mamă care avea nevoie de îngrijirea fiicei sale. Dar Henry nici nu voia să audă. Tot ceea ce voia era să se autotortureze. Şi dacă mă întrebi de ce voia să se autotortureze, tot ce-ţi pot răspunde este că era deja în agonie. El era jumătatea mai slabă, mai dependentă din simbiotica asociaţie care (după cum credea el) pierise brusc. Era o operaţie chirurgicală fără anestezice. Întoarcerea lui Katy ar fi oprit durerea şi ar fi vindecat de îndată rana. Dar Katy nu se întorcea. De aceea (admiră te rog logica) Henry considera necesar să-şi sporească suferinţa cît putea mai mult. Şi cel mai eficient mod în care putea face acest lucru era să-şi exprime tot necazul în cuvinte tăioase. Să vorbească într-una — bineînţeles, neadresîndu-mi-se mie, nici

măcar mie, ci doar lui însuşi (şi asta era esenţial dacă vroia să sufere) în prezenţa mea. Rolul ce jni-era atribuit nu era acela de actor-personaj menit să încurajeze, nici măcar cel de personaj secundar servind drept confident sau comisionar. Nu, eu eram pur şi simplu un om din afară, fără nume şi fără chip, a cărui îndatorire era să-i furnizeze eroului scuza esenţială de a fi gîndit cu glas tare, şi care acum, fiind de faţă, conferea monologului auzit o monstruozitate, o obscenitate fără margini, ce n-ar fi existat dacă vorbitorul ar fi fost singur. Autoactivîndu-se, avalanşa de bălegar cîştiga în intensitate. De la trădarea lui Katy trecu la alegerea făcută

(şi aici era lovitura cea mai dură) — aceea a unui tînăr. Mai tînăr şi tocmai de aceea, mai viril şi mai insaţiabil (ca să nu mai pomenim că, doctor fiind, se pricepea la fiziologie şi la sistemul nervos autonom). Persoana, profesionistul, devotatul tămăduitor — toate dispăruseră; şi tot aşa implicit, dispăru Katy. Nu mai rămăsese nimic decît o pereche de funcţii sexuale exploatîndu-se reciproc cu frenezie în vid. Că se putea gîndi în termenii aceia la Katy şi la ipoteticul ei amant era o dovadă, aşa cum începeam vag să înţeleg, că se gîndea în acelaşi fel şi la sine. După cum ţi-am spus, Henry era debil fizic şi debilii fizici, aşa cum ai putut observa în atîtea rînduri, pot fi cuprinşi de ardoare pînă la frenezie. Nu, nu-i cuvîntul exact. Frenezia e oarbă; în timp ce amanţii de felul lui Henry nu-şi pierd capul niciodată. îl au oricît de departe ar ajunge; îl au pentru a putea fi pe deplin conştienţi, bucurmdu-se pe ascuns de propria lor alienare ca şi de cea a partenerului. Acesta era de fapt singurul lucru, in afara laboratorului şi a bibliotecii, de care Henry

catadicsea să fie conştient. Cei mai mulţi oameni locuiesc într-un univers asemănător cu ceea ce francezii denumesc cafe au lait1 — jumătate lapte smîntînit şi jumătate cicoare stătută, jumătate realitate psiho-fizică şi jumătate vorbire convenţională. Universul lui Henry era modelat ca un whisky cu sifon. Un amestec în care păhărelul de experienţă imediată, în cea mai mare parte sexuală, se pierdea complet într-un sfert de litru din cele mai spumoase idei filozofice şi ştiinţifice. Debilii fizici sînt arareori buni la amestecuri. Sînt mult prea preocupaţi de ideile lor, de senzualitatea lor, de crizele lor psihosomatice ca să mai poată acorda vreun interes altor oameni — chiar dacă e vorba de soţii sau copii. Ei trăiesc într-o stare de cea mai profundă ignoranţă voluntară, neştiind nimic despre nimeni, dar abundînd în idei preconcepute despre orice. Să luăm, de exemplu, educaţia copiilor. Henry putea vorbi des-

pre ea ca un specialist în materie. îl citise pe Piaget2, îl citise pe Dewey3, o citise pe Montessori4, citise totul despre psihanaliză. Toate erau acolo în dasorul său cerebral, clasificate şi categorisite, oricînd la îndemînă. Dar cînd era pus în situaţia de a face ceva pentru Ruth şi Timmy, fie că era incompetent pînă la neputinţă, fie, cel mai adesea, dispărea din scenă. Căci, de bună seamă, îl plictiseau. Toţi copiii îl plictiseau. Aceeaşi stare i-o in-

1 Cafea cu lapte (fr.).

2 Jean Piaget (n. 1896), psiholog si educator francez.

3 John Dewey (1859—1952), filozof american, creator al aşa-zisei doctrine instrumentaliste, nouă variantă a pragmatismului clasic.

4 Măria Montessari (1870—1952), educator şi medic italian.

I

spira covîrşitoarea majoritate a adulţilor. Şi cum putea fi altfel?

Ideile lor — copilării, lectura lor — ca şi inexistentă. Ce aveau ei de oferit? Doar sentimentele şi viata lor morală, doar înţelepciunea lor ocazională si mai frecvent, patetica lor lipsă de înţelepciune, într-un cuvînt, doar omenia lor. Iar bietul Henry era congenital incapabil de a manifesta vreun interes faţă de omenie. Intre lumea teoriei cuantice si epistemologie la un capăt al spectrului, şi cea a sexului şi durerii la celălalt, exista un fel de purgatoriu populat doar de fantome. Şi aproximativ şaptezeci şi cinci la sută din propria lui fiinţă se găsea între fantome. Căci era tot atît de puţin conştient de propria sa omenie ca şi de a altora. Cît despre ideile şi senzaţiile sale — da, despre acelea ştia tot. Dar cine era omul care avea şi idei, şi senzaţii? Care sra raportul dintre acest om şi lucrurile şi oamenii din jur? Şi, mai presus de orice, cum se

cuvenea să fie el raportat la oameni şi lucruri? Mă îndoiesc că lui Henry i-ar fi trecut vreodată prin minte să-şi pună astfel de întrebări. în orice caz, nu şi le-a pus cu această ocazie. Monologul său nu era lupta agonică a unui soţ zbătîndu-se între dragoste şi suspiciune. Acesta ar fi fost un răspuns pe deplin uman la provocarea unei situaţii cu totul umane — şi, ca atare, nu putea niciodată apărea în prezenţa unui ascultător atît de necopt şi de neştiutor, atît de incapabil să acorde ajutorul înţelegerii, cum era tînărul Rivers de acum treizeci de ani. Nu, reacţia lui era în esenţă o reacţie mai puţin decît umană; şi unul dintre elementele caracterului ei sub-uman era faptul, injurios la culme şi complet lipsit de sens, că reacţia avea loc în prezenţa unuia

care nu era nici prieten intim, nici consilier profesionist, ci doar un tînăr necioplit, de provenienţă prea pioasă, şi a unei perechi de urechi receptive dar îngrozite. Sărmanele urechi! Murdăria ştiinţifică exprimată lucid şi bogat documentată se scurgea în ele cu prisosinţă. Burton1 şi Havelock Ellis2, Krafft-Ebing3 şi neasemuiţii Ploss şi Bartles — la fel ca Piaget şi John Dewey, erau cu toţii acolo în clasorul din mintea lui Henry, accesibili pînă în cele mai mici detalii. Şi în acest caz, era evident, Henry nu se mulţumise să rămînă expert în teorie. Practicase ceea ce propovăduia, acţionase sistematic bazat pe cunoştinţele sale teoretice. Cît de dificil este în zilele noastre, cînd discutăm despre organisme în timp ce servim supa şi de flagelări cînd ajungem la îngheţată, cît de extraordinar de dificil îţi este să-ţi reaminteşti puterea acelor lucruri socotite pe atunci tabu, profunzimea tăcerii care le înconjura. în ceea ce mă privea, tot ce spunea Henry — tehnicile de a face dragoste, antropologia căsătoriei, statisticile de satisfacere sexuală -—• erau revelaţii de abis. Era genul de lucruri pe care lumea bună nu le menţiona şi, îmi imaginam eu, nici nu

le ştia; genul de lucruri ce puteau fi discutate şi înţelese doar în bordeluri, la orgiile oamenilor bogaţi, în Montmartre, Chinatown şi Cartierul francez. Şi totuşi, aceste orori îmi erau turnate în urechi de omul pe care îl respectam mai mult decît pe oricare altul, omul care, în intelect şi intuiţie ştiin-

1 Sir Richard Fnancas Burton (1821—1890), exnloorator, scri-
itor şi lingvist englez.

2 Havelock Ellis (1859—1939), psiholog şi medic englez.

3 Richard von Krafft-Ebing (1840—1902), renumit neurolog german.

t'fică îi întrecea pe toţi cîţi îi cunoscusem vreodată. Tar el îşi rostea ororile tocmai in legătură cu femeia ne care o iubeam aşa cum Dante o iubise pe Beatrice, asa cum Petrarca o venerase pe Laura. Afirma, ca si cum acesta ar fi fost cel mai evident lucru din lume, că Beatrice avea apetituri greu de potolit, că Laura şi-a călcat jurămîntul de căsătorie de dragul acelui fel de senzaţii fizice pe care orice animal viguros, cu o bună cunoaştere a sistemului nervos autonom, poate să le evoce cu atîta uşurinţă. Şi chiar dacă n-ar fi acuzat-o pe Katy de infidelitate, tot aş fi rămas consternat de ceea ce spunea. Deoarece spusele sale însemnau implicit că ororile erau atît o parte a căsătoriei, cît şi a adulterului. Cu greu pot spera să înţelegi aşa ceva, adăugă Rivers rîzînd, dar acesta-i adevărul. Pînă în acel moment n-avusesem idee de ceea ce se petrece între soţi şi soţii. Sau poate că aveam o idee, dar întîmplarea făcea să nu fie corectă. Îmi închipuiam că în afara lumii interlope, oamenii decenţi nu făceau dragoste decît pentru a avea copii — o dată în viaţă în cazul părinţilor mei, de două ori în cazul soţilor Maartens. Şi acum, iată-l pe Henry şezînd pe marginea catafalcului şi monologînd. Monologînd cu luciditatea geniului, cu elaborarea neinhibată a infantilităţii, despre toate acel stranii şi, pentru mine, îngrozitor

de imorale lucruri care se petrecuseră sub baldachinul său funerar. Iar Katy, Katy a mea, îi fusese complice — nu victimă, cum încercam să cred la început, ci complice de bunăvoie, complice entuziast. Fără îndoială că acest entuziasm îl făcea s-o suspecteze. Căci dacă senzualitatea însemna atît de mult pentru ea aici, pe catafalcul domestic, trebuia în mod necesar să însemne şi mai mult acolo, în Chicago,

unde se afla cu doctorul cel tînăr. Şi deodată, spre stingherealа mea imposibil de redat în cuvinte Henry îşi acoperi faţa şi începu să plîngă în hohote. Se lăsă tăcerea.

— Ce-ai făcut, l-am întrebat?

•— Ce puteam eu face? Dădu din umeri. Nimic în afară de a scoate cîteva sunete nearticulate de alinare şi de al sfătui să se culce. Mîine îşi va da seama că totul fusese o greşeală enormă. Apoi, pretextînd că îi aduc lapte cald, m-am îndreptat în grabă spre bucătărie. Beulah şedea în balansoarul ei citind o cărticică despre A Doua Venire a lui Mesia. I-am spus că domnul profesor Maartens nu se simţea prea bine. Mă ascultă, încuviinţă din cap cu subînţeles, ca şi cum s-ar fi aşteptat la aşa ceva, apoi închise ochii şi în tăcere, mişcîndu-şi doar buzele, se rugă timp îndelungat. După aceea, oftă şi spuse: „golit, măturat şi împodobit"1. Acelea erau cuvintele ce-i fuseseră hărăzite şi, cu toate că era bizar să spui aşa ceva despre un om care avea mai mult în cap decît şase intelectuali de rînd, cuvintele se dovediră a fi, judecate mai pe îndelete, o descriere exactă a sărmanului Henry. Gol — fără Dumnezeu, cu bărbăţia măturată complet, şi împodobit, ca un pom de Crăciun, cu noţiuni sclipitoare. Şi alţi şapte demoni, mai răi chiar decît prostia şi sentimentalismul, puseseră stăpînire pe el. Dar între timp laptele aburea. L-am turnat într-un termos şi am

mers sus. Cînd am intrat, am crezut pentru un moment că Henry dispăruse. Apoi am auzit o mişcare în dosul catafalcului. în spaţiul liber dintre dra-

1 Fragment din versetul 44 al evangheliei după Matei, cap. 12. ,.

ria (jg creton a baldachinului şi fereastră, Henry sta în fata US" deschise a unui mic seif aflat în perete şi în mod obişnuit ascuns privirii de un portret care-l acoperea, înfăţişînd-o pe Katy în rochie de mireasă.

— Iată laptele, am început pe un ton de veselie ipocrită. Dar apoi ana observat că obiectul pe care-l scosese din despărţiturile seifului era un revolver. Inima a încetat să-mi bată. Mi-am amintit deodată că la miezul nopţii pleca un tren spre Chicago. Viziuni de titluri ce aveau să apară a treia zi în ziare mi se îngrămădiră în minte. UN RENUMIT SAVANT ÎŞI ÎMPUŞCA SOŢIA ŞI SE SINUCIDE. Sau UN LAUREAT AL PREMIULUI NOBEL REŢINUT PENTRU DUBLU OMOR. Sau MAMĂ A DOI COPII MOARE ÎN CUIBUL ÎNFLĂCĂRAT AL DRAGOSTEI. Am pus jos termosul şi, adunîndu-mi tot curajul pentru a-l face la nevoie knocked out cu o stingă la bărbie sau un jab scurt şi rapid la plex, m-am îndreptat spre el.

— Dacă nu vă e cu supărare, domnule dr. Maartens, am spus respectuos. N-a fost nici o luptă, nici pe departe ceva care să fie luat drept efort conştient din partea lui în a păstra revolverul. După cinci secunde, obiectul era la loc sigur în buzunarul meu.

— Mă uitam doar la el, spuse el cu o voce scăzută şi inexpresivă. Apoi adăugă după o scurtă pauză — e comic să te gîndeşti la ea.

Şi cînd am întrebat „la ce", mi-a răspuns:

— La moarte.

Şi aceasta a fost în deplinătatea ei contribuţia marelui om la totalul înţelepciunii umane.

73

Moartea era un lucru comic cînd te gîndeai la ea De aceea nu se gîndea la ea niciodată — exceptînd ocaziile cum era cea de faţă, cînd suferinţa îl făcuse să simtă nevoia sporirii suferinţei. Omor? Sinucidere? Aşa ceva nici măcar nu-i trecuse prin minte. Tot ceea ce pretindea de la instrumentul dătător de moarte era senzaţia unei senzualităţi negative — un memento dureros, în mijlocul celorlalte dureri ce le avea, că într-o bună zi, peste mult timp, va trebui să moară şi el.

— Putem să-l închidem iar? — l-am întrebat, încuviinţă din cap. Pe o măsuţă mică, lîngă pat zăceau obiectele pe care le scosese din seif în timp ce căuta revolverul. Le-am pus la loc — cutia cu bijuteriile lui Katy, o jumătate de duzină de cutii conţinînd medalii de aur conferite marelui om de diverse societăţi de ştiinţe, cîteva plicuri de manila umflate cu hîrtii. Şi la urmă erau cărţile acelea — toate cele şase volume din Psihologia sexului, un exemplar din Felicia a lui Andreea de Nercia şi o carte anonimă cu ilustraţii, publicată la Bruxelles, intitulată Pensionul Domnişoarei Floggy.

— Cam asta-i, am spus cu tonul cel mai vesel şi mai liniştitor închizînd uşa seifului şi înapoindu-i cheia. Am ridicat portretul şi l-am agăţat din nou în cârligul ce-i era destinat. în dosul satinului alb şi a florii de portocal, în dosul crinilor de madonă şi a unui chip pe care nici nepriceperea unui pictor de mina a cincea nu îl putuse banaliza, cine ar fi putut întrezări prezenţa acelei comori straniu asortate — Felicia şi acţiunile de bancă, domnişoara Floggy şi simbolurile de aur cu care o societate nu prea recunoscătoare îşi răsplăteşte geniile?

74

După o jumătate de oră l-am lăsat şi am mers "n camera mea — cu ce binecuvîntată senzaţie de evadare; mă eliberasem în fine de un coşmar ce

mă apăsa. Dar nici acolo nu eram în deplină siguranţă. Primul lucru pe care l-am zărit, cînd am răsucit comutatorul, a fost un plic prins pe pernă cu un ac. L-am deschis şi am despăturit două coli de culoare mov. Era un poem de dragoste scris de Ruth. De astă dată „dor" rima cu „dispreţuitor"; Iubirea mărturisită îl determinase pe iubit să deteste acel ceva al ei sau sînu-i de iubită. Era prea mult pentru o singură seară. Geniul ţinea cărţi pornografice în seif; Beatrice frecventase şcoala domnişoarei Floggy; inocenţa de copil se farda, adresa patetice cuvinte fără noimă bărbaţilor tineri şi, dacă nu mi-aş fi încuiat uşa, în curînd urma prin „dor" şi „arzător" să-şi croiască drum din literatura de prost gust într-o realitate şi mai rea.

A doua zi m-am sculat mai tîrziu, şi cînd am coborît la micul dejun copiii îşi mîncaseră deja jumătate din fulgii de cereale.

— Pînă la urmă, mama voastră nu vine acasă, i-am anunţat eu. Lui Timmy îi părea într-adevăr rău; dar cu toate că rosti cuvenitele cuvinte de regret, lumina bruscă din ochii lui Ruth o trăda; era încîntată.

Mîndria m-a făcut crud. Am scos poemul din buzunar şi i l-am pus pe faţa de masă lîngă grapefruit.

— E mizerabil, i-am spus cu brutalitate. — Apoi, fără să mă uit la ea, am părăsit încăperea şi am urcat din nou scările pentru a vedea ce se întîmplase cu Henry. Avea un curs la ora nouă şi jumătate şi, dacă nu-l sculam, întîrzia. Dar cînd am bă-

tut la uşă o voce slăbită mă anunţă că era bolnav Am intrat. Pe catafalc zăcea un om care semăna cu un om mort. I-am luat temperatura. Avea treizeci şi opt cu trei. Ce era de făcut? Am alergat jos în bucătărie să mă consult cu Beulah. Bătrîna oftă si clătină din cap.

— O să vedeţi c-o face să vină acasă, spuse ea.

Şi-mi istorisi cele întîmplate cu doi ani înainte cînd Katy plecase în Franţa să vadă mormîntul fratelui ei într-un cimitir de război. Nu era plecată nici de o lună cînd Henry se îmbolnăvi atît de grav, încît fuseseră nevoiţi să-i telegrafieze chemînd-o acasă. După nouă zile, cînd Katy s-a întors în St. Louis, era aproape mort. A intrat în camera bolnavului şi i-a pus mîna pe frunte.

— Vă rog să mă credeţi, spuse Beulah pe un ton dramatic, a fost la fel ca învierea lui Lazăr. In străfunduri pînă pe pragul morţii şi apoi, su-u-u-s! Tot drumul înapoi ca şi cînd ar fi fost într-un lift. După trei zile mînca pui fript şi vorbea cît îl ţinea gura. Şi tot aşa va face şi de data asta. O va face să vină acasă, chiar dacă pentru a obţine ce vrea, va trebui să ajungă pe pragul morţii.

— Şi exact acolo s-a dus, adăugă Rivers, pe pragul morţii.

— Vrei să spui că era într-adevăr bolnav? Nu se prefăcea?

— Ca şi cum prima alternativă ar exclude-o pe a doua! Bineînţeles că se prefăcea; dar o făcea atît de bine încît era gata să moară de pneumonie. Oricum, atunci nu mi-am dat pe deplin seama de acest lucru. în privinţa asta Beulah avea o modalitate mai ştiinţifică de a judeca lucrurile. Eu aveam în exclusivitate superstiţia germenilor; ea credea în medi-

. psihosomatică. Ei bine, am telefonat doctorului i rn-am reîntors în sufragerie. Copiii îşi terminaseră deiunul şi plecaseră. Două săptămîni după aceea nu ?-am mai văzut aproape deloc; căci întorcîndu-mă seara de la laborator, am aflat că Beulah îi expediase, la sfatul medicului, să locuiască la o cunoştinţă învecinată. Gata cu poemele şi cu nevoia de a_rni închide uşa. Era o mare uşurare, l-am telefonat lui Katy luni noaptea, anunţînd-o că a trebuit să angajăm o infirmerieră şi din nou marţi, spunînd că aveam nevoie de un cort de oxigen. în ziua

următoare, Henry se simţea mai rău; dar tot aşa se simţea şi biata doamnă Hanbury cînd am telefonat la Chicago.

— N-o pot părăsi, îmi repeta Katy într-una cuprinsă de teamă. Nu pot.

Pentru Henry, care contase pe venirea ei, vestea a fost aproape mortală. în decurs de două ore temperatura i se ridicase cu un grad şi delira.

— Ori scapă dumnealui cu viaţă, ori doamna Hanbury, spuse Beulah, şi merse în camera ei pentru a se ruga Domnului să ne călăuzească. Şi după douăzeci şi cinci de minute avurăm parte de călăuzire. Doamna Hanbury urma oricum să moară; dar Henry se însănătoşea dacă venea acasă Katy. Aşa că trebuia să vină acasă. Cel care o convinse, în cele din urmă, a fost doctorul. — Nu vreau să vă alarmez, a spus el la telefon, în seara aceea, dar . ..

Hotărîrea era luată.

— Voi sosi acasă mîine seară, spuse ea.

Henry urma să aibă ceea ce voise, dar chiar numai în ultima clipă.

Doctorul plecă. Pentru infirmieră începea o noapte de veghe. M-ara retras în camera mea. Katy se va

înapoia mîine, îmi spuneam. Dar care Katy — a mea sau a lui Henry, Beatrice sau eleva favorită a domnişoarei Floggy? Urma să se schimbe totul? Voi putea oare, după ce văzusem murdăria, să mai am pentru ea aceleaşi sentimente ca înainte? Toată noaptea şi ziua următoare m-au frămîntat aceste întrebări si încă mi le mai puneam cînd, într-un sfîrşit am auzit taxiul intrînd pe aleea din faţa casei. Katy a mea sau a lui? O prevestire oribilă mă îmbolnăvea şi mă paraliza. Mi-a trebuit mult pînă să-mi adun toate puterile pentru a merge s-o întîlnesc. Cînd în cele din urmă am deschis uşa de la intrare, bagajele erau deja aşezate pe trepte şi Katy plătea şoferului. Şi-a întors privirea spre mine. Cît de palidă arăta în lumina ce venea din verandă, cît de trasă la faţă, cît

de buimăcită! Şi cu toate astea cît de frumoasă! Mai frumoasă ca oricînd -— frumoasă într-un chip nou, care-ţi sfîşia inima, astfel că m-am trezit iubind-o cu o patimă în care ultimele urme de impuritate fuseseră dizolvate de milă şi înlocuite cu înflăcărarea altruismului, cu dorinţa arzătoare de a-i fi ajutor şi sprijin, de a-i fi sclav. Dar cum rămînea cu monologul lui Henry despre Katy? Cum rămînea cu domnişoara Floggy şi Felicia, cu studiile de psihologia sexului? Ei bine, după cum îmi spunea inima ce începuse să-mi zvîcnească puternic, ele nu existaseră nicicînd, sau oricum, nu aveau nici o însemnătate.

Cînd am intrat în hol, Beulah ieşi în fugă din bucătărie. Katy se prăbuşi în braţele bătrînei şi, timp de o jumătate de minut ce nu se mai termina, au rămas aşa, într-o îmbrăţişare mută, apoi dîndu-se puţin înapoi, Beulah o privi scrutător pe Katy în faţă.

c- pe măsură ce o privea, expresia ei de extaz înlăcrimat făcu loc unei îngrijorări tot mai adînci.

Dar nu sînteţi dumneavoastră strigă ea. E doar fantoma dumneavoastră. Sînteţi dusă aproape tot atît c)_e departe ca Dl. Maartens.

Katy încercă să ia în rîs cele spuse. Era puţintel obosită, asta era tot. Bătrîna însă clătina cu îndîrjire din cap. — Virtutea, spuse ea. V-a părăsit virtutea. Asa cum l-a părăsit pe Domnul nostru cînd toţi bolnavii aceia se agăţau disperaţi de el.

. Nici vorbă, spuse Katy.

Dar era cît se poate de adevărat. Virtutea o părăsise. Trei săptămîni petrecute lîngă patul mamei storseseră viaţa din ea. Era ca o arătare; doar voinţa o mai ţinea pe picioare. Şi voinţa nu e niciodată de ajuns. Voinţa nu-ţi poate digera hrana, nu-ţi poate scădea temperatura — şi cu atît mai puţin cînd e vorba de temperatura altcuiva.

— Aşteptaţi pînă mîine, o imploră Beulah pe Katy, cînd aceasta îşi manifestă intenţia de a merge în ca-

mera bolnavului. Mai întîi dormiţi puţin. Aşa cum sînteţi acum nu-l puteţi ajuta.
— Rîndul trecut l-am ajutat, ripostă Katy.
— Da, dar rîndul trecut a fost altfel, stărui bătrîna. Rîndul trecut aveaţi virtute; nu eraţi o stafie.
— Lasă-mă cu stafiile tale! spuse Katy cu o urmă de enervare în glas şi, întorcîndu-se, o porni în sus pe trepte.
Am urmat-o. Sub cortul de oxigen Henry dormea sau zăcea amorţit. O barbă căruntă nerasă de cîteva zile îi acoperea bărbia şi obrazul, iar pe faţa-i emaciată nasul devenise enorm, la fel ca într-o caricatură. Apoi, pe cînd ne uitam la el, pleoapele i se deschiseră. Katy se aplecă spre fereastra transpa-

rentă a cortului şi-l strigă pe nume. Nu primi nici Un răspuns şi nu se zărea nici un semn în ochii săi bleu-pal care să arate că ştia cine era, sau că o văzuse măcar.
— Henry, repetă ea, Henry! Sînt eu. M-am reîntors.
In ochi îi pîlpîi o vagă urmă de lumină — doar cîteva secunde; apoi pieri. Privirea i se rătăci din nou şi începu să-şi mişte buzele; recăzuse în lumea delirului său. Miracolul nu se înfăptuise. Lazăr zăcea în continuare. Urmă o tăcere lungă, după care Katy spuse cu greutate şi deznădăjduire — cred că e mai bine să mă culc.
— Şi miracolul? am întrebat eu. L-a înfăptuit în dimineaţa următoare? — Cum ar fi putut? Fără virtute, fără viaţă, cu nimic altceva în afara voinţei şi a unei dorinţi arzătoare de a face ceva. Mă întreb ce e mai rău — să fii tu însuţi bolnav fără scăpare sau să priveşti cum omul pe care-l iubeşti e foarte grav bolnav? Trebuie să începem prin definirea cuvîntului „tu". Eu spun că tu eşti foarte grav bolnav. Dar mă refer la „tine"? Nu la personalitatea nouă şi limitată creată de febră şi toxine? O personalitate fără interese intelectuale, fără obligaţii so-

ciale, fără preocupări materiale. în timp ce infirmiera iubitoare rămîne ea însăşi, cu toate amintirile legate de fericirea trecută, cu toate temerile pentru viitor, cu toată conştiinţa neliniştită a existenţei altei lumi dincolo de cei patru pereţi ai camerei bolnavului.

Apare apoi chestiunea morţii. Cum reacţionezi la perspectiva morţii? Dacă eşti destul de bolnav, ajungi la un punct unde, cu oricîtă patimă ai lupta pentru viaţă, o parte din tine n-ar regreta deloc să

moară. Ai prefera orice altceva acestei mizerii, acestui interminabil coşmar degradant de a te afla redus la o bucată de materie suferindă.

Daţi-mi libertatea, sau ucide-ţi-mă!1 Dar în cazul de faţă cele două sînt identice. Libertatea este egală cu moartea, este egală cu urmărirea fericirii — dar, de bună seamă, doar pentru pacient, niciodată pentru infirmiera care-l iubeşte. Ea nu-şi poate permite luxul morţii, al eliberării, prin abandonare, din închisoarea reprezentată de camera bolnavului. Rostul ei este să lupte în continuare chiar şi atunci cînd este cît se poate de clar că bătălia e pierdută; să spere în continuare chiar şi atunci cînd nu există motive pentru altceva în afara disperării; să se roage în continuare chiar şi atunci cînd este evidentă împotrivirea lui Dumnezeu, chiar şi atunci cînd ştie că nu există o divinitate. Poate fi bolnavă de mîhnire şi de presimţiri rele, dar trebuie să afişeze veselie şi încredere senină. Poate i-a pierit curajul; totuşi, trebuie să-l inspire. Intre timp lucrează şi veghează dincolo de limitele suportabilităţii fizice. Şi nu există răgaz; trebuie să fie mereu acolo, mereu disponibilă, mereu gata de a da — a da mereu chiar cînd este ruinată. Da, ruinată, repetă el. Aşa era Katy; total ruinată, dar silită de împrejurări şi de propria-i voinţă să cheltuiască în continuare. Şi ca necazul să fie deplin, cheltuirea era fără folos. Henry nu se însănătoşea; se reţinea doar să nu

moară. în răstimpul acesta ea se omora din cauza îndelungatului efort la care se supunea. Zilele tre-

Cuvinte apairţinînd marelui orator şi patriot nord-american Patrick Henry (1736—1799).

ceau — trei zile, patru zile, nu-mi mai aduc aminte cîte. Şi apoi veni ziua ce n-am s-o uit niciodată 23 aprilie, 1922.

— Ziua de naştere a lui Shakespeare. '

1 — Şi a mea.

' i' — A ta?

— Nu ziua naşterii fizice, explică Rivers. Aceea e în octombrie. E vorba de ziua naşterii mele spirituale. Ziua în care m-am desprins dintr-o stare vecină cu imbecilitatea, luînd o formă ce se asea-mănă mai îndeaproape cu cea omenească. Cred, adăugă el, că mai meritărn puţin Scotch.

Reumplu paharele.

— 23 aprilie, repetă el. Ce zi de suferinţe!

Henry avusese parte de o noapte rea şi, hotărît lucru, se simţea mai rău. La ora prînzului, sora lui Katy telefona din Chicago anunţînd-o că sfîrşitul mamei lor era apropiat. în seara aceea trebuia să citesc un referat la una din societăţile ştiinţifice din localitate. Cînd m-am întors acasă, era ora unsprezece şi n-am găsit-o decît pe infirmieră. Katy era, după spusele ei, în cameră încercînd să aţipească puţin. Nu puteam face nimic, aşa că m-am dus la culcare.

— După vreo două ore am tresărit din somn la atingerea unei mîini care bîjbîia prin întuneric. în cameră era o întunecime de smoală, dar am recunoscut de îndată în nări adierea feminităţii şi parfumul de irişi ce învăluiau prezenţa nevăzută. M-am ridicat în capul oaselor.

— Doamna Maartens? (îi spuneam încă doamna Maartens.) O undă tragică înfiora tăcerea care se

aşternuse. Se simte mai rău dl. profesor Maartens? am întrebat îngrijorat. Pentru un moment nu se auzi nici un răspuns, doar o mişcare în întuneric, doar scîrţîitul somierei cînd se aşează pe marginea patului. Franjurii şalului spaniol ce şi-l aruncase pe umeri îmi şterseră faţa; mireasma răspîndită în jur mă învălui. Dintr-o dată, îngrozit, mi-am amintit de monologul lui Henry. Beatrice avea pofte, Laura absolvise şcoala domnişoarei Floggy. Ce blasfemie, ce profanare hidoasă! Mă năpădi o ruşine care se adînci pînă deveni o greaţă amestecată cu remuşcări faţă de mine însumi cînd, rupînd tăcerea, Katy îmi spuse cu voce plată şi lipsită de expresie că i se telefonase iar din Chicago. Ii murise mama. Am îngînat un fel de condoleanţe. Apoi vocea plata vorbi iar.

— Am încercat să dorm, spunea ea. Dar nu pot; sînt prea obosită pentru a dormi. Urmă un oftat de epuizare deznădăjduită, după care se lăsă iar tăcerea.

— Ai văzut vreodată pe cineva murind? spuse iar yocea într-un tîrziu.

Dar serviciul militar nu mă obligase să merg în Franţa, iar cînd a murit tatăl meu, locuiam la bunica. La douăzeci şi opt de ani ştiam tot atît de puţin dtgspre moarte cît ştiam despre cealaltă încălcare a verbalului de către organic, a convenţiilor şi noţiunilor noastre de către experienţă — actul iubirii.

— Mai ales separarea e îngrozitoare, am auzit-o spunînd. Stai neputincios privind cum se desfac legăturile, una după alta. Legătura cu oamenii, legătura cu limbajul, legătura cu universul fizic. Muri-

bunzii nu văd lumina, nu simt căldura, nu respiră Şi în cele din urmă legătura cu propriul corp cedează. La sfîrşit sînt lăsaţi să atîrne de un singur fir — care se destramă, se destramă minut de minut Vocea se stinse şi Katy îşi acoperi faţa cu mîinile

după cum am dedus din sunetele înăbuşite ale ultimelor cuvinte — singuri, singuri, spuse ea în şoaptă. Cei ce mor şi cei ce trăiesc — fiecare este întotdeauna singur.

Din întuneric se auzi un scîncet, apoi un tremurat, o mişcare convulsivă, un plîns aproape neomenesc. Plîngea în hohote. O iubeam, iar ea se chinuia. Şi cu toate astea, singurul lucru la îndemînă a fost să-i spun: „Nu plîngeţi". Rivers dădu din umeri. — Dacă nu crezi în Dumnezeu sau în viaţa de apoi — lucruri în care, ca fiu de preot, nu puteam, desigur, crede, decît într-un sens strict pickwickian — ce altceva ai putea spune în prezenţa morţii? In afară de asta, în cazul aparte al momentului, mai intervenea şi faptul grotesc de stînjenitor de a nu mă putea decide cum s-o numesc. Mîhnirea ei şi compasiunea mea îmi făcuseră imposibilă adresarea cu „Doamnă Maartens", dar pe de altă parte „Katy" risca să apară necuviincios. Ba putea fi interpretat ca o încercare din parte-mi de a exploata tragedia ei pentru scopurile josnice ale unui şarlatan care nu putea uita de domnişoara Floggy şi de bălegarul monologului neomenos al lui Henry.

— Nu plîngeţi, am continuat eu să-i şoptesc şi în locul mîngîierilor interzise, al prenumelui pe care nu cutezam să-l rostesc, mi-am aşezat o mînă timidă pe umărul ei mîngîind-o cu stîngăcie. „îmi pare

ău" spuse ea. Şi continuă zdrobită: „promit să mă omport cuviincios mîine". După un alt paroxism de plîns, adăugă: „n-am mai plîns aşa de pe vremea cînd eram nemăritată".

De abia mai tîrziu am început să înţeleg semnificaţia acestor cuvinte. O soţie care îşi permitea să plîngă n-ar fi fost niciodată corespunzătoare pentru sărmanul Henry. Slăbiciunea lui cronică o obligase să arboreze o necurmată putere. Dar pînă şi cea mai stoică tărie îşi are limitele ei. In noaptea aceea, Katy ajunsese la capătul resurselor. Suferise o în-

frîngere totală — dar o înfrîngere pentru care, într-un fel, era recunoscătoare. Se adunaseră prea multe. în schimb, i se garantase drept compensaţie o pauză în ceea ce priveşte responsabilitatea, i se îngăduise, fie chiar şi pentru cîteva clipe, să se complacă într-un lux fără precedent pentru ea, acela al lacrimilor.

— Nu plîngeţi, repetam eu într-una. Dar de fapt ea vroia să plîngă, simţea nevoia să plîngă. Ca să nu mai vorbim de faptul că avusese cele mai plauzibile motive de plîns. Moartea era pretutindeni în jurul ei — nu putea fi oprită, cel puţin aşa se părea, să vină chiar atunci pentru soţul ei; în cîţiva ani va fi acolo pentru ea însăşi, şi în alţi cîţiva ani, pentru copii. Toţi se îndreptau spre aceeaşi săvîrşire — spre tăierea progresivă a liniilor de comunicare, spre uzura înceată dar sigură a firelor susţinătoare; singuri spre căderea finală în neant.

De undeva din depărtări, dincolo de acoperişurile caselor, un orologiu bătu trei sferturi de oră. Bătăile erau o insultă creată de mîna omului ce se

adăuga gratuit unei răni cosmice — un simbol al scurgerii neîncetate a timpului, un memento al sfîrşitului inevitabil.

— Nu plîngeţi, am implorat-o, şi uitînd totul în afara compasiunii, am început s-o mîngîi pe umeri şi am tras-o mai aproape. Hohotind şi tremurînd se lipi de mine. Orologiul bătuse, timpul sîngera şi chiar cei vii erau cu desăvîrşire singuri.

Unicul nostru avantaj faţă de femeia moartă din Chicago, şi faţă de muribundul din celălalt capăt al casei, consta în faptul că noi puteam fi singuri în companie, ne puteam suprapune singurătăţile pretinzînd astfel că le-am unit într-o comunitate. Dar, desigur, nu acestea erau gîndurile ce-mi treceau prin minte atunci. Pe atunci nu mă puteam gîndi la altceva decît la dragoste şi milă şi la o intensă preocupare practică privind binele acestei zeiţe care se

preschimbase brusc într-un copil plîngînd, pentru această adorabilă Beatrice care tremura acum în cercul braţului meu proteguitor, exact aşa cum tremură un căţel. I-am atins mîinile reci cu care îşi ţinea acoperită faţa; erau reci ca gheaţa, la fel şi picioarele desculţe.

— Dar aţi îngheţat! am spus eu aproape indignat. Iar apoi, mulţumit că în sfîrşit puteam să-mi transform mila într-o afecţiune folositoare, i-am poruncit: trebuie să intraţi imediat sub cuvertură! De îndată!

Mă închipuiam învelind-o cu tandreţe şi apoi trăgînd un scaun şi şezînd, supraveghind-o liniştit ca o mamă, în timp ce dormea. Dar cînd am dat să cobor din pat s-a agăţat de mine şi nu mi-a dat drumul. Am încercat să mă desprind*, să protestez.

.Doamnă Maartens"! Dar era ca şi cum ai fi protestat împotriva strînsorii unui copil care se îneacă.

Actul era simultan inuman şi inutil. Iar în acest timp aproape îngheţase şi tremura fără a se mai putea controla. Am făcut singurul lucru ce-mi rămînea de făcut.

Vrei să spui că te-ai vîrît sub cuvertură?

. Sub cuvertură, repetă el, cu două braţe goale şi reci în jurul gîtului, şi un trup tremurînd, zguduit de plîns, strîns lipit de al meu.

Rivers luă o înghiţitură de whisky, apoi, lăsîndu-se pe spate în fotoliu, fuma în tăcere multă vreme. Adevărul, spuse el în cele din urmă, tot adevărul şi numai adevărul. Toţi martorii depun aceleaşi jurăminte şi aduc mărturii despre aceleaşi întîmplări. (Rezultatul este, de bună seamă, cincizeci de feluri de literatură. Care este mai aproape de adevăr? Stendhal sau Meredith? Anatole France sau D. H. Lawrence? Izvoarele celei mai profunde vieţi se vor pierde în puritatea de aur a Pasiunii sau a Comportamentului Sexual al Femelei Umane?

— Ştii tu cumva răspunsul? am ţinut să-l întreb. Rivers clătină din cap.

— Ai putea afla inspiraţie la geometri, descriind evenimentul în raport cu cele trei coordonate. Rivers descrise în aer cu pipa două linii ce se întretăiau într-un unghi drept, apoi din punctul lor de intersecţie trase o verticală care-i duse mîna deasupra nivelului capului. — Să considerăm una d<in aceste linii ca reprezentînd-o pe Katy, cealaltă pe John Rivers de acum treizeci de ani, iar a treia pe John Rivers aşa cum sînt astăzi. Ei bine, în acest

cadru de referinţe, ce puteam spune despre noaptea de 23 aprilie 1922? Desigur, nu tot adevărul. Dar oricum, cu mult mai mult decît poate fi redat în termenii oricărui fel de literatură. Să începem cu linia lui Katy. O trase din nou, şi pentru moment fumul pipei sale marcă, difuz, poziţia ei în spaţiu. — Este linia unei păgîne înnăscute împinsă de evenimente într-o situaţie în care doar un creştin desăvîrsit sau un budist s-ar îi putut comporta adecvat. Este linia unei femei care se simţise întotdeauna fericită ca acasă în această lume şi care dintr-o dată se trezea stînd pe marginea abisului cotropită fiind, trupeşte şi sufleteşte, de îngrozitoarea genune neagră ce-i sta în faţă. Sărmana de ea! Se simţea abandonată, nu de Dumnezeu (căci era congenital incapabilă de monoteism), ci de zei — de toţi zeii începînd cu micii lari şi penaţi1 domestici pînă la cei din înălţimile Olimpului. O părăsiseră şi luaseră totul cu ei. Trebuia să-i găsească iar. Trebuia să devină încă o dată parte din rînduiala naturală, şi tocmai de aceea divină, a lucrurilor. Trebuia să restabilească contactul cu viaţa ?— cu viaţa în formele ei cele mai simple, viaţa în manifestările ei cele mai lipsite de echivoc, ca tovărăşie fizică, ca experienţă a căldurii animalice, ca senzaţie plină de tărie, ca foame şi satisfacere a foamei. Era o chestiune de autoconservare. Şi asta nu-i tot, adăugă Rivers. îşi plîngea îndurerată mama de curînd moartă, soţul care putea muri a doua a.. Există o anumită afinitate între emoţiile violente.

1 In mitologia romană, spiritele zeificate ale strămoşilor unei comunităţi restrînse (de clan, sau familiale).

jvtînia se modelează cu mare uşurinţă în poftă agresivă, şi tristeţea, dacă-i oferi ocazia, se va topi imperceptibil în cea mai delicioasă senzualitate. După care, desigur, EL îi dă dragei LUI somnul. In contextul doliului, iubirea este echivalentă barbituricelor şi al unui voiaj în Hawai. Nimeni nu condamnă văduva sau orfanul pentru că recurge la aceste alinări. Aşa că de ce i-am condamna pe cei care încearcă să-şi menţină viaţa şi sănătatea prin cealaltă metodă, mai simplă?

— Eu nu-i condamn, l-am asigurat, dar alţi oameni au alte vederi.

?— Şi acum treizeci de ani eu însumi eram unul dintre aceştia. îşi mişcă pipa în sus şi în jos pe linia verticală imaginară din faţa sa.

— Linia moralistului virgin de douăzeci şi opt de ani, linia ex-luteranului, a băiatului mamei, linia idealistului petrarchian. De pe acea poziţie, n-aveam altă alternativă decît să mă gîndesc la mine ca la un bărbat adulter perfid — iar la Katy ca la o — ce? cuvintele erau prea hidoase pentru a mai putea fi rostite. Pe cînd în ceea ce priveşte o zeitate cum era Katy, nu se întîmplase nimic care să nu fie pe deplin natural; şi tot ce era natural, era bun din punct de vedere moral. Judecind chestiunea de aici (şi arătă linia lui John Rivers cel de acum), aş spune că amîndoi aveam dreptate pe jumătate şi de aceea greşeam în întregime — ea fiind dincolo de bine şi de rău în înălţimile Olimpului (şi olimpienii, bineînţeles, nu erau altceva decît o ceată de animale supraumane cu puteri miraculoase), iar eu, nefiind dincolo de bine Şi rău, şi totuşi mînjit pînă la urechi de toate noţiunile umane ale păcatului şi convenţiei sociale.

Pentru ca totul să fi fost aşa cum se cuvine, ea ar fi trebuit să coboare la nivelul meu şi apoi să-si

urmeze drumul de cealaltă parte; în timp ce eu ar fi trebuit să mă înalţ la nivelul ei, şi, găsindu-l nesatisfăcător, să-mi forţez drumul înainte pentru a mă alătura ei în locul unde te afli cu adevărat dincolo de bine şi rău, în sensul de a nu fi un animal suprauman, ci o transfigurare de bărbat sau femeie. Am fi comis oare aceeaşi faptă dacă ne-am fi aflat la acel nivel? E o întrebare fără răspuns. Şi, în realitate, n-am fost la nivelul acela. Ea era o zeiţă care se prăbuşise şi-şi găsea drumul înapoi în Olimp pe calea senzualităţii. Eu aveam sufletul împărţit, comiţînd un păcart cu atît mai grav, cu cît era însoţit de cea mai extatică plăcere. Alternativ şi în unele momente chiar simultan, mă simţeam doi oameni — un novice în dragoste care avusese extraordinarul noroc de a se găsi în braţele unei femei neinhibate şi materne în acelaşi timp, dovedind tandreţe şi senzualitate profundă; şi un nenorocit cu conştiinţa împovărată, ruşinat că a cedat în faţa a ceea ce fusese învăţat să socotească drept patimile cele mai josnice, şocat, ba înfuriat chiar (căci era cusurgiu pe cît era şi plin de remuscări) de uşurinţa cu care Beatrice accepta perfecţiunea intrinsecă a plăcerii, şi, mai mult, o arbora în contextul solemn al morţii. Doamna Hanbury era moartă, Henry murea; după toate rînduielile, Katy ar fi trebuit să fie în doliu, iar eu s-ar fi cuvenit să-i ofer consolările filozofice. Dar, în realitate, în crud<a şi paradoxala realitate . . . urmă o clipă de tăcere. Pigmei, continuă el gînditor pe cînd studia sub pleoapele închise în depărtatele amintiri.

pigmei ce nu aparţin universului meu. Şi nici măcar n-au aparţinut vreodată. In noaptea aceea de 23 aprilie, noi eram în lumea Cealaltă, ea şi cu mine ne aflam în raiul întunecos şi nelumesc al goliciunii, atingerii şi împreunării. Şi ce revelaţii erau în acel rai, ce flăcări! Mîngîierile ei erau îngeri veniţi din senin, porumbei coborînd din zbor. Şi cu cîtă ezitare, cu cîtă întîrziere răspundeam! Cu buze ce abia în-

drăzneau, cu mîini încă tremurătoare de a nu pîngări noţiunile mamei mele, referitoare la cum se cuvine să fie o femeie bună, de fapt cum ar trebui să fie toate femeile bune. Cu toate astea (şi era pe atît de şocant pe cît era de minunat), timidele mele pîngăriri ale idealului erau răsplătite cu un răspuns la extazul plăcerii, cu un dar al tandreţei reciproce, ce întrecea orice mi-aş fi închipuit vreodată. Dar peste CEALALTĂ LUME nocturnă se întindea lumea aceasta — lumea în care John Rivers din 1922 îşi avea gîndurile şi sentimentele de fiecare zi; lumea în care acest fel de lucruri era fără tăgadă criminal, în care un discipol îşi înşelase maestrul, iar soţia, soţul; lumea din al cărei punct de vedere raiul nostru de întuneric era cel mai sordid colţ de iad, iar îngerii nimic altceva decît manifestări ale poftei carnale în contextul adulterului. Poftă carnală şi adulter, repetă Rivers rîzînd scurt. Cît de demodat sună! In ziua de azi preferăm să vorbim despre şofat, instincte şi intimităţi extraconjugale. E bine? E rău? Sau pur şi simplu nu contează cum e? Peste cincizeci de ani, poate că Bimbo va cunoaşte răspunsul. Intre timp poţi reţine doar faptul că, la nivel verbal, moralitatea nu este altceva decît folosirea sistematică a unor cuvinte urî-

te. Netrebnic, josnic, mîrşav — acele cuvinte sînt fundamentul lingvistic al eticii; şi acelea erau cuvintele care mă obsedau stînd culcat acolo, oră de oră veghind somnul lui Katy. Somnul — este de asemenea o ALTĂ LUME. în mai mare măsură alta, decît raiul atingerii. De la dragoste la somn, de la alta la ceva care e mai mult decît alta. Este oare acest altaltceva cel care investeşte iubita dormind cu o calitate înrudită cu sfinţenia? O sfinţenie neputincioasă — lucru pe care lumea îl adoră la Copilul Isus: lucru care m-a umplut atunci de o tandreţe imposibil de exprimat. Şi totuşi, totul era netrebnic, josnic, mîrşav. Ce vorbe hidoase! Se asemănau cu nişte ciocănitori ce mă loveau neîncetat cu pliscurile lor de

oţel. Netrebnic, josnic, mîrşav ... Dar în tăcerea dintre două răpăieli o puteam auzi pe Katy respirînd liniştit; iar ea era iubita mea dormind neputincioasă şi de aceea sfîntă în acea ALTA LUME unde toate cuvintele urîte îşi pierd în întregime semnificaţia şi nu-şi mai au rostul. Dar asta nu le împiedica pe blestematele de ciocănitori să ia totul de la capăt cu o ferocitate ce nu scădea deloc. Şi apoi, contrar tuturor convenţiilor literaturii şi bunului stil, cred c-am adormit, căci deodată se revărsară zorile şi păsările ciripeau în grădinile din suburbie, şi iat-o pe Katy stînd lîngă patul meu tocmai punîndu-şi pe umeri şalul cu franjuri lungi. Pentru o frîntură de secundă n-am înţeles ce căuta acolo. Apoi mi-am amintit totul — mîngîierile diin întuneric, inefabilele ALTE LUMI. Dar acum se făcuse dimineaţă şi eram din nou în această lume, fiind silit să-i spun Doamna Maartens. Doamna Maartens a cărei mamă tocmai murise şi al cărei

soţ putea fi pe moarte. Netrebnic, josnic, mîrşav! Cum o mai puteam privi din nou în faţă? Dar în acel moment s-a întors şi m-a privit. Am avut timp să zăresc începutul vechiului ei zîmbet, deschis şi plin de francheţe; apoi într-o agonie de ruşine şi jenă mi-am întors faţa de la ea.

— Speram să nu te trezeşti, îmi şopti ea şi, aplecîndu-se, mă sărută pe frunte aşa cum sărută un adult pe un copil. Voiam să-i spun că, în ciuda celor petrecute, o veneram în continuare; că dragostea mea era tot atît de nestăvilită ca şi remuşcările, că recunoştinţa mea pentru ceea ce se întîmplase era tot atît de adîncă şi nestrămutată ca şi hotărîrea mea de a nu lăsa să se mai întîmple aşa ceva. Dar cuvintele nu-mi veneau pe buze; îmi pierise graiul. Şi tot în aceeaşi situaţie, dar din motive diferite, era Katy. Dacă ea nu pomenea nimic despre cele întîmplate, aceasta se datora faptului că le socotea drept ceva despre care nu se vorbeşte. Acesta era cel mai bun lucru.

— E trecut de şase, a fost tot ce a spus în timp ce se îndrepta spre uşă. Trebuie să merg s-o schimb pe sărmana infirmieră Koppers. Apoi se întoarse, deschise uşa fără zgomot şi, tot atît de încet, o închise în urma ei. Am rămas de unul singur la cheremul ciocănitorilor. Nemernic, josnic, mîrşav; mîrşav, josnic, nemernic ... Cînd a sunat clopoţelul pentru dejun, hotărîrea mea era luată. Decît să trăiesc în minciună, decît să-mi pîngăresc idealul, mai bine voi pleca — pentru totdeauna.

In hol, mergînd spre sufragerie, am dat peste Beulah. Căra o tavă cu ouă şi slănină şi fredona melodia

„Toate vieţuitoarele ce sălăşluiesc pe pămînt", dînd cu ochii de mine, zîmbi radios spunîndu-mi: „Domnul fie lăudat"! Niciodată nu fusesem mai puţin înclinat să-l laud. — Vom avea parte de un miracol, continuă ea. Şi cînd am întrebat-o cum de ştie că vom avea, mi-a răspuns că tocmai o văzuse pe doamna Maartens în camera bolnavului şi doamna Maartens era din nou ea însăşi. Nu o stafie, ci ea, cea de altădată. Virtutea revenise şi asta însemna că domnul profesor Maartens va începe să se însănătoşească. — E Harul Divin, spuse ea. M-am rugat zi şi noapte pentru dînsa! Doamne, Dumnezeule, dă-i doamnei Maartens din harul tău. Dă-i înapoi virtutea ca să se vindece domnul profesor. Şi uite că s-a întîmplat, s-a întîmplat aievea! Şi ca pentru a confirma cele spuse, se auzi un foşnet în spatele nostru pe trepte. Ne-am întors. Era Katy. Purta îmbrăcăminte de doliu. Dragostea şi somnul îi neteziseră faţa şi trupul care ieri se mişca atît de vlăguit, în urma unui atît de dureros efort, era acum plin de vigoare feminină, plin de viaţă, precum fusese înainte de îmbolnăvirea mamei sale. Era din nou zeiţă — în doliu — dar neeclipsată, strălucitoare chiar în durerea şi resemnarea ei. Zeiţa coborî scările, ne spuse bună dimineaţa şi întrebă dacă Beulah îmi comunicase vestea cea rea. Pentru o clipă am crezut că i se întîmplase ceva lui Henry.

— Vreţi să spuneţi că dl. profesor Maartens .. .? am început eu. Mi-o reteză scurt. Vestea rea în legătură cu mama ei. Şi deodată mi-am dat seama că, oficial, nu auzisem încă despre durerosul incident din Chicago. Sîngele îmi năvăli în obraji şi mi-am întors privirea cuprins de o derută îngrozitoare. Jucam deja

minciuna -— şi rău mai jucam! Tristă dar senină, zeiţa continua să vorbească despre convorbirea telefonică de la miezul nopţii, despre sora ei hohotind la celălalt capăt al firului, despre ultimele clipe ale agoniei atît de mult prelungite. Beulah ofta zgomotos, spunea că aşa a fost voia lui Dumnezeu, că ea ştiuse lucrul acesta tot timpul, apoi schimbă subiectul.

— Ce face domnul profesor Maartens? întrebă ea. I se luase temperatura? Katy încuviinţă din cap; da, i se luase şi scăzuse simţitor. — V-am spus! mi se adresă bătrîna triumfătoare. S-a milostivit Dumnezeu, aşa cum v-am spus. I-a redat virtutea.

Am intrat în sufragerie, ne-am aşezat şi am în-l ceput să mîncăm; cu multă tragere de inimă, după cîte îmi amintesc. Şi mi-aduc aminte că am fost şocat de acest lucru. Rivers rîse. Cît de greu e să nu fii maniheu1! Sufletul e sus, trupul e jos. Moartea e o chestiune legată de suflet, şi în acel context ouăle şi slănina nu sînt bune la gust, iar dragostea este, bineînţeles, profanare totală. Şi cu toate astea, este suficient de clar că ouăle şi slănina pot duce la har, că dragostea poate fi aleasă ca instrument al intervenţiei divine.

— Vorbeşti de parcă ai fi Beulah, am obiectat eu.

— Fiindcă nu găsesc alte cuvinte. Ceva minunat şi puternic izbucneşte din interiorul tău, ceva care, evident, e mai mare decît eşti tu însuţi; din neutre şi ostile, lucrurile şi evenimentele îţi vin dintr-o dată, gratuit şi spontan, în ajutor. Acestea sînt fapte.

1 De la „maniheism", doctrină religioasă-filozofică persană, avînd la bază dualismul absolut bine-rău, iniţiată de Mani în sec. III. e.n.

Pot fi observate, pot fi trăite. Dar de vrei să vorbeşti despre ele, descoperi că singurul vocabular este cel teologic. Har, Călăuzire, Inspiraţie, Providenţă • cuvintele protestează prea mult, şi cer toate întrebările înainte de a le fi pus. Dar sînt situaţii în care nu le poţi evita. Uite-o pe Katy bunăoară. Cînd s-a întors din Chicago, virtutea o părăsise în aşa măsură, încît nu-i mai era de folos lui Henry, fiindu-şi sieşi o povară. O altă femeie s-ar fi rugat pentru tărie, şi ruga i-ar fi putut fi ascultată — deoarece uneori rugile pot fi ascultate. Poate părea absurd, chiar deplasat — şi totuşi se întîmplă. Dar nu cînd e vorba de oameni de felul lui Katy. Katy nu era omul care să se roage. Pentru ea, supranaturală era natura; elementul divin nu era nici spiritual, nici specific uman; el se găsea în peisaje, în lumina soarelui şi animale, era în flori, în mirosul acrişor al sugarilor, în căldura şi moliciunea copiilor strînşi la piept, era în săruturi desigur, în apocalipsuri nocturne de dragoste, în beatitudinea mai difuză, dar nu mai puţin inefabilă, încercată atunci cînd te simţi bine. Era un fel de Anteu1 feminin — invincibilă atîta vreme cit avea picioarele pe pămînt; era zeiţă atît timp cît păstra contactul cu zeiţa mai mare din interiorul ei, cu Mama universală din afară. Trei săptămîni de veghe la căpătîiul muribundei rupseseră contactul. Harul veni după ce contactul a fost restabilit, şi asta s-a petrecut în noaptea de douăzeci şi trei aprilie. O oră de dragoste, cinci sau şase ore de acel altceva

1 Anteu (în mitologia greacă), uriaş, fiul lui Poseidon şi al Geei, zeiţa pămîntului. Devenea mai puternic cînd atingea pămîntul. Heracle l-a învins ridicîndu-l în aer.

mai adînc al somului şi golul era umplut, stafia — reîncarnată. Trăia din nou — şi totuşi nu ea, desigur, ci Cantitatea Necunoscută trăia în ea. Cantitatea Necunoscută, repetă el. La un capăt al spec-

trului se află spiritul pur, Lumina Clară a Vidului* iar la celălalt e instinctul, e sănătatea, e funcţionarea perfectă a unui organism ce rămîne infailibilă atît timp cît nu intervenim noi, şi undeva între cele două extreme este ceea ce Sf. Paul a denumit „Crist" , divinul preschimbat în uman. Harul spiritual, animal şi uman, trei aspecte ale aceluiaşi mister; din punct de vedere ideal, toţi ar trebui să fim receptivi la toate trei. în practică, însă, cei mai mulţi ne baricadăm împotriva oricărei forme, sau, dacă deschidem uşa, o deschidem doar uneia dintre ele. Ceea ce, bineînţeles, nu e deajuns. Şi totuşi, dacă n-ai pîinea întreagă, o bucată e mai bună decît nimic. Cît de bine apărea totul în dimineaţa de 24 aprilie. Separată de harul animal, Katy era o fantomă neputincioasă. Reîntoarsă la el, era Hera, Demeter şi Afrodita, minunat reunite într-o singură zeitate, avînd pe deasupra pe Esculap şi Grota din Lourdes1 — căci miracolul era cu certitudine pe cale de a se înfăptui. După ce stătuse trei zile pe patul morţii, Henry simţea prezenţa virtuţii în Katy şi reacţiona. Lazăr urma să învie.

— Implicit, şi datorită ţie. '

— Implicit şi datorită mie, repetă el.

— Le Cocu Miracule2. Ce subiect pentru o farsă franţuzească! ?;??,

1 Grota din Lourdes — peşteră şi loc de pelerinaj pentru catolici, situat în apropierea oraşului Lourdes (Franţa).

2 încornoratul tămăduit (fr.). ' !

. — Prin nimic mai potrivit decît oricare alt subiect Oedip, de exemplu, sau Lear; chiar Isus ori Gandhî1 — ai putea face o farsă din toţi, de să te strîmbi de rîs. Se pune doar problema de a-ţi descrie personajele din afară, fără simpatie şi într-un limbaj violent, dar nepoetic. In realitate, farsa există doar pentru spectatori, niciodată pentru actori. La ceea ce participă ei este fie o tragedie, fie o complicată şi mai

mult sau mai puţin dureroasă dramă psihologică. în ce mă privea pe mine, farsa vindecării miraculoase a încornoratului era un chin prelungit al loialităţii împărţite, al iubirii în conflict cu datoria, al ispitelor cărora le-am rezistat şi apoi le-am cedat cu infamie, al păcatelor pe care le gustam învinovăţindu-mă şi de care apoi mă căiam cu patimă, al hotărîrilor bune luate, uitate, luate iar şi măturate din nou de torentul irezistibilei dorinţi.

— Am crezut că te hotărîseşi să pleci.

— Într-adevăr. Dar asta fusese înainte de-a vedea-o coborînd treptele, reîncarnată zeiţă în negru. Acele embleme ale doliului întreţineau vie mila, adoraţia religioasă, simţul că iubita mea era un spirit ce trebuia venerat în spirit; dar din corsajul negru se înălţa coloana luminoasă a gîtului; între pletele de păr de culoarea mierii faţa ei era transfigurată de o strălucire nepămînteană. Cum spunea Blake?

La soţie aş pretinde
Ce pe-al tîrfei chip găseşti mereu,
Semnele-mplinitelor dorinţi.

1 Mohandas Karamkhand Ghandi (1869—1948), conducător de seamă al mişcării de eliberare naţională din India.

semnele-mplinitelor dorinţi sînt, de asemenea semnele distinctive ale deziderabilităţii, ale promisiunii satisfacţiilor viitoare. Doamne, cu cîtă frenezie o doream! Şi cu cîtă patimă, din adîncurile remuşcărilor şi înălţimile idealurilor, mă blestemam pentru această dorinţă. Cînd m-am întors de la laborator, am încercat să închei totul cu ea, dar m-a amînat. Nu era timpul şi locul potrivit. Din moment în moment putea intra Beulah sau infirmiera Koppers. Era mai bine seara cînd totul se liniştea. Şi astfel, în seara aceea veni în camera mea. In întuneric, învăluit de parfumul feminităţii ei, am încercat să-i spun tot ceea ce nu fusesem în stare să-i spun dimineaţa — că o iubeam, dar că nu-mi era îngăduit; că nu fusesem nicicînd atît de fericit, şi nici atît de

nenorocit; că-mi voi aminti cele petrecute cu cea mai fierbinte recunoştinţă, toată viaţa, şi că a doua zi îmi voi împacheta lucrurile şi voi pleca, fără s-o mai văd niciodată, niciodată. Ajuns aici, vocea mi se stinse şi m-am trezit plîngînd în hohote. De data aceasta a fost rîndul lui Katy să-mi spună „nu plînge", să-mi ofere consolarea unei mîngîieri pe umăr, şi a unui braţ proteguitor; rezultatul, de bună seamă, a fost acelaşi ca şi în noaptea precedentă. Acelaşi, dar mai intens — cu flăcări mai arzătoare, nu cu apariţia unor îngeri de rînd, ci cu heruvimi, arhangheli şi serafimi; iar dimineaţa următoare (cînd, e inutil să mai spun, nu mi-am împachetat lucrurile) cu remuş-cări pe măsura extazului, cu ciocănitori de o ferocitate în egală măsură de mare.
— Care însă, deduc eu, n-o chinuiau şi pe Katy.
— A refuzat hotărît să vorbească despre aşa ceva.
99

?— Dar tu, presupun că ai discutat despre ele.
— Mi-am dat toată silinţa. Dar e nevoie de doi pentru a face conversaţie. De cîte ori încercam să-i spun cîte ceva din cîte îmi stăteau pe inimă sau pe cuget, fie schimba subiectul, fie îmi închidea gura cu un rîs uşor, o bătaie uşoară şi îngăduitoare pe mînă, blîndă dar hotărîtă. Mă întreb oare ar fi fost mai bine, dacă am fi dat totul în vileag şi am fi spus, plini de curaj, lucrurilor pe nume, mărturisindu-ne sincer unul altuia toate frămîntările? Poate ar fi fost; poate nu. Adevărul te va elibera, dar pe de altă parte nu tulbura 'cîinii care stau culcaţi.),.. Şi mai presus de orice, lasă cîinii culcaţi să doarmă. Nu trebuie să uiţi că războaiele cele mai implacabile nu au niciodată în vedere lucruri reale, ele sînt războaie iscate de declaraţiile încîlcite ale idealiştilor elocvenţi referitoare la acele lucruri — cu alte cuvinte, sînt războaie religioase. Ce e limonada? Ceva ce se face din lămîi. Şi ce-i cruciada? Ceva ce se face din cruci — un lanţ de violenţe gratuite motivate de o obsesie cu simboluri neanalizate. „Ce ci-

teşti, stăpîne? «vorbe, vorbe, vorbe»".1

Şi ce afli într-o vorbă? Răspuns: „leşuri, milioane de leşuri". Şi morala acelei spuse este: ţine-ţi gura; sau dacă totuşi trebuie să vorbeşti, nu lua prea în serios ce iese din ea. Katy făcu să ne ţinem amîndoi cu străşnicie gura. Avea înţelepciunea instinctivă de a trece sub tăcere cuvintele pornografice (şi a fortiori echivalentele lor ştiinţifice), în timp ce tacit lua

1 William Shakespeare, Hamlet, II, 2. In româneşte de Dan Duţescu şi Leon Leviţchi.

de bune actele zilnice sau nocturne la care se refereau aceste cuvinte. în tăcere, un act e un act. Verbalizat şi discutat, devine o problemă etică, un casus belii,1 o sursă de nevroză. In cazul în care Katy ar fi vorbit, te întreb, unde am fi ajuns? într-un labirint de culpe şi chinuri comunicante. Desigur, unii oameni se complac în o atare stare de lucruri. Alţii o detestă, dar, plini de remuşcări simt că trebuie să sufere pe merit. Katy (Dumnezeu s-o ierte!) nu era nici metbdistă, nici masochistă. Era zeiţă şi tăcerea zeiţelor e cu adevărat de aur. Nu aurire superficială, ci tăcere din aur curat de douăzeci şi patru de carate; şi aşa rămîne tot timpul. Gura Olimpianului rămîne închisă nu datorită unui act de discreţie impusă, ci fiindcă nu există cu adevărat nimic de spus. Zeiţele sînt toate dintr-o bucată. Nu există conflicte interne între ele. în schimb, vieţile unora ca noi sînt lungi şi pline de neînţelegeri. Pe de o parte dorinţi, pe de alta, ciocănitori. Niciodată un moment de tăcere adevărată. Ceea ce-mi trebuia mai mult pe atunci era o doză de limbaj decent justificator spre a contrabalansa efectul tuturor cuvintelor de felul lui nemernic, josnic, mîrşav. Dar Katy nu mi le oferea. Decente sau indecente, cuvintele erau de prisos. în ceea ce o privea, conta doar experienţa ei legată de acel altceva dătător de dragoste şi somn. Scopul era redobîndirea harului, ţelul final reprezentîndu-l reînnoirea capacităţii de a face ceva pentru

Henry. Calitatea budincii o afli mîncînd, nu în cartea de bucate. Plăcerea primită şi dată, virtutea re-
1 Caz (pretext) de război (lat.).

dobîndită, Lazăr înviat din morţi — mîncarta în cazul acesta se arăta ea însăşi bună. Aşa stînd lucrurile, serveşte-te cu budincă şi nu vorbi cu gura plină — căci nu e cuviincios şi te împiedică să apreciezi gustul ambroziei. Era un sfat prea bun pentru mine ca să-l pot urma. Ce-i drept, nu i-am vorbit; nici nu m-ar fi lăsat. Dar am continuat să-mi vorbesc mie însumi, să-mi vorbesc într-una pînă cînd ambrozia s-a preschimbat în pelin sau s-a infectat de gustul alterat al plăcerii interzise, al păcatului recunoscut în care mă complăceam cu bună ştiinţă. Intre timp. miracolul se producea nestingherit. Henry se însănătoşea rapid, fără nici un regres.

?— Şi faptul acesta nu te-a făcut să apreciezi lucrurile cu mai multă seninătate? l-am întrebat.

— Intr-un fel da, căci de bună seamă înţelegeam chiar şi atunci, chiar şi în starea mea de inocenţă imbecilă, că, indirect, eram şi eu responsabil de miracolul produs. îmi înşelasem maestrul; dar dacă n-aş fi făcut-o, probabil că maestrul ar fi fost mort. Răul se întîmplase; dar ce bine, ce bine enorm rezultase din el! Era un fel de justificare. Pe de altă parte, cît de oribil era ca harul pentru Katy şi viaţa pentru soţul ei să depindă de un act atît de degradant prin însăşi natura lui, atît de extrem de netrebnic, josnic, mîrşav, precum satisfacerea sexuală a trupurilor! întreg idealismul meu se revolta împotriva acestei noţiuni şi totuşi era cît se poate de clar.

— Şi Henry? am întrebat eu. Cît ştia sau cît bănuia în legătură cu originea miracolului?

— Nimic, răspunse Rivers categoric. Adică nu, mai puţin decît nimic. Pe măsură ce ieşea din mor-

mînt era cuprins de o stare sufletească ce excludea

orice bănuială.

, Rivers, îmi spuse el într-o zi cînd se întremase destul pentru a mă putea primi să-i citesc, vreau să-ţi vorbesc. E vorba de Katy, adăugă el după o scurtă pauză.

Inima a încetat să-mi bată. Asta era clipa de care mă îngrozisem.

Iţi aminteşti noaptea aceea înainte de a mă îmbolnăvi? continuă el. Nu eram în toate minţile. Am spus tot felul de lucruri ce nu s-ar fi cuvenit să le spun, lucruri neadevărate, lucruri ca de pildă acela despre Katy şi doctorul de la Johns Hopkins. Dar doctorul de la Johns Hopkins aşa cum descoperisem după aceea, era infirm. Şi chiar dacă omul n-ar fi suferit în copilărie de paralizie infantilă, Katy era cu totul incapabilă de a se gîndi măcar la aşa ceva. Şi cu o voce tremurînd de emoţie continuă să-mi spună cît de minunată era Katy, cît de neasemuit de norocos se dovedise în a cîştiga o soţie care era concomitent atît de bună şi atît de frumoasă, atît de raţională şi totuşi atît de simţitoare, atît de rezistentă, credincioasă şi devotată. Fără ea, ar fi înnebunit, s-ar fi prăbuşit, ar fi eşuat. Iar acum îi salvase viaţa. Şi gîndul că fusese în stare să debiteze acele lucruri de prost gust, monstruoase şi fără nici o noimă în legătură cu ea, îl tortura. Aşa că, eram oare atît de bun să uit cele spuse sau, dacă mi le mai aminteam, să-mi amintesc de ele doar ca de rătăcirile unui bolnav? Desigur încercam un sentiment de uşurare că nu fusesem descoperit, şi totuşi, în anumite privinţe, era mai rău •— mai rău întrucît

etalarea unei astfel de încrederi, a unei asemenea ignorante abisale, mă făceau să-mi fie ruşine de mine însumi — şi nu doar de mine însumi, ci şi de Katy. Eram o pereche de înşelători conspirînd împotriva unui neghiob — un neghiob care, din motive sentimentale ce nu-i făceau decît cinste, îşi dădea toată silinţa să fie chiar mai naiv decît era de la natură,

în seara aceea am izbutit să-i spun lui Katy cîte ceva din cele ce-mi stăteau pe suflet. La început a încercat să-mi astupe gura cu săruturi. Apoi, cînd am împins-o deoparte, s-a înfuriat şi m-<a amenințat că pleacă înapoi în camera ei. Am avut nelegiuita îndrăzneală s-o reţin cu forţa.

— Trebuie să mă asculţi, îi spuneam în timp ce ea se zbătea să se elibereze. Şi ţinînd-o îndepărtată de mine, aşa cum ţii un animal periculos, mi-am deşertat povestea chinului meu moral. Katy m-a ascultat pînă la capăt, apoi, cînd totul s-a terminat, a izbucnit în rîs. Nu un rîs sarcastic cu intenţia de a mă răni, ci un rîs pornit din străfundurile amuzamentului ei de zeiţă.

— Tu nu poţi suporta, mă tachina ea. Tu eşti prea nobil pentru a fi părtaş la înşelăciune. Nu te-ai putea gîndi vreodată la altceva în afara preţiosului tău „eu"? Gîndeşte-te la mine, bunăoară, gîndeşte-te la Henry! Un geniu bolnav şi o biată femeie a cărei îndatorire este de a-l menţine pe acest geniu bolnav în viaţă şi, pe cît e cu putinţă, în toate minţile. Intelectul său gigantic şi smintit împotriva instinctelor mele, inumana sa negare a vieţii împotriva torentului de viaţă ce se revarsă din mine. N-a fost uşor şi a trebuit să lupt cu toate armele ce-mi stă-

teau la îndemînă. Şi acum, iată-mă ascultîndu-te cum debitezi cele mai greţoase baliverne de Şcoală Duminicală, cutezînd să-mi spui mie — tocmai mie!

c§ nu poţi trăi minţind — la fel ca în povestea despre George Washington şi cireşul său. Mi se face lehamite. Mai bine să dorm. Căscă, şi, întorcîndu-se pe partea cealaltă, îmi întoarse spatele — spatele, adăugă Rivers pufnind în rîs, spatele infinit de elocvent (dacă-l examinai cu grijă în întuneric, ca Braille, cu vîrfurile degetelor) al Afroditei Callipyge.1 Şi asta a fost, dragul meu, cam tot ceea ce a făcut vreodată Katy pentru a-şi explica sau scuza conduita. Eram tot atît de deştept pe cît fusesem înainte, dacă

nu chiar mai prost. Căci vorbele ei mă determinaseră să-mi pun o mulţime de întrebări la care ea n-a catadixit să-mi răspundă niciodată. Să fi lăsat oare să se înţeleagă, de pildă, că astfel de lucruri erau inevitabile cel puţin în cazul mariajului ei? Se mai întîmplase oare şi înainte? Dacă da, atunci cînd, de cîte ori şi cu cine?

— Ai aflat vreodată? am întrebat eu.

Rivers clătină din cap.

— N-am mers niciodată mai departe de a mă întreba şi a-mi imagina — Dumnezeule, şi cît de vii erau aceste imagini! Desigur, faptul în sine era destul pentru a mă face mai nenorocit decît mă simţisem vreodată. Mai nenorocit şi în acelaşi timp mai nebuneşte îndrăgostit. De ce oare atunci cînd bănuieşti femeia iubită de a fi făcut dragoste cu altcineva, ţi se aprinde mai tare dorinţa? O iubisem pe

1 Afrodita cu fese frumoase (gr.).

Katy cit se poate de mult. Acum îmi dădeam seama că o iubeam dincolo de orice limită, o iubeam cu disperare şi cu sete crescîndă, o iubeam negrăit de mult, dacă înţelegi ce vreau să-ţi spun. Chiar şi Katy şi-a dat curînd seama de acest lucru.

— Te uiţi la mine, îmi reproşa ea două seri mai tîrziu, ca şi cum te-ai afla pe o insulă nelocuită, iar eu aş fi un biftec. Să nu mai faci asta! Vor observa cei din jur. Şi apoi, nu sînt biftec, sînt doar o biată fiinţă omenească. Oricum, Henry e aproape restabilit, iar copiii vin mîine acasă. Lucrurile trebuie să se întoarcă pe vechiul lor făgaş. Trebuie să fim cuminţi.

Să fim cuminţi. . . Am promis — începînd de mîine. Dar acum stinge lumina! ?— a urmat acea iubire cotropitoare, acea dorinţă străbătută de disperare ?chiar şi în delirul săvîrşirii.

Orele trecură şi veni dimineaţa — cu zorile pătrunzînd prin perdele, păsărelele în grădină, chinul ultimei îmbrăţişări, promisiunile repetate de a fi cu-

minţi. Şi cu cită fidelitate mi-am ţinut promisiunea! După micul dejun am urcat în camera lui Henry şi i-am citit articolul lui Rutherford apărut în ultimul număr din Nature. Iar cînd intră Katy, întorcîndu-se de la piaţă, i-am spus „Doamnă Maartens" dîndu-mi toată silinţa să abordez aceeaşi seninătate ca şi ea. Lucru care, în cazul meu, era ipocrizie. La ea, era doar o manifestare a naturii olimpiene. Cu puţin înainte de prînz, copiii au venit acasă cu un taxi aducîndu-şi toate lucrurile. Katy fusese întotdeauna mama atotvăzătoare; dar această însuşire era temperată în general de o uşoară îngăduinţă faţă de

aăzbîtiile copiilor. Acum însă, dintr-un motiv oarecare era altfel. Se prea poate că miracolul însănătoşirii lui Henry o înălţase atît de mult în propriii ei ochi încît îi crease nu numai un sentiment al puterii, dar şi dorinţa de a-şi exercita puterea în alte chipuri. Poate că şi ea se îmbătase de brusca redobîndire, după acele săptămîni de coşmar, a harului animalic prin împlinirea dorinţei. Oricum, indiferent care a fost cauza, oricare ar fi fost circumstanţele atenuante, cert e că în ziua aceea Katy era din cale afară de atotvăzătoare. îşi iubea copiii şi întoarcerea lor o bucura; cu toate astea, de îndată ce-i văzu, se simţi obligată să-i critice, să le găsească nod în papură, să-şi facă simţită prezenţa maternă. Nu trecură două minute de la sosirea lor, că se şi năpusti asupra lui Timmy fiindcă avea urechile murdare; în trei minute îi stoarse lui Ruth mărturisirea că era constipată; iar în patru, deduse din opoziţia copilei în a fi ajutată la despachetat, că ascundea neapărat vreun secret care-o incrimina. Şi cînd la porunca lui Katy, Beulah deschise geamantanul — dădu peste sărmanul secret incriminator: o cutie de cosmeticale şi o sticluţă pe jumătate plină cu parfum de violete sintetice, în momentele ei bune, Katy ar fi dezaprobat aşa ceva — dar ar fi făcut-o pe un ton binevoitor, cu un rîs reţinut şi înţelegător. De astă dată însă,

dezaprobarea adoptă un ton răstit şi sarcastic. Ţinu să arunce cu mîna ei trusa de machiat la gunoi şi, cu o expresie îngreţoşată, vărsă parfumul în toaletă şi trase apa. Cînd se făcu ora mesei, poeta, cu faţa îmbujorată şi ochii încă umflaţi de plîns, ura pe toata lumea — îşi ura mama pentru că o umilise, o ura

pe Beulah pentru că fusese un profet atît de bun, o ura pe biata doamnă Hanbury pentru că murise ci nu mai avea nevoie de ajutorul lui Katy, îl ura pe Henry pentru că se simţea destul de bine pentru a permite această dezastruoasă întoarcere acasă, şi mă ura pe mine pentru că o tratasem ca pe un copil, spunînd că poemul era penibil şi, un fapt şi mai greu de iertat, pentru că preferam compania mamei.
— Bănuia ceva? am întrebat.
— Probabil că bănuia totul, răspunse Rivers.
— Dar credeam că aţi fost cuminţi.
— Am fost. Dar Ruth fusese întotdeauna geloasă pe mama ei. Şi acum mama o jignise; în acelaşi timp ştia — bineînţeles, teoretic, dar în termenii celui mai violent şi decoltat limbaj — ce fel de lucruri se petrec între un bărbat şi o femeie cînd se plac. Durerea bătăilor purpurii ale inimii; buze unite şi muşcate la sînge. Etcetera. Chiar dacă nu s-ar fi întîmplat niciodată ceva între mine şi Katy, ea tot ar fi crezut că s-a întîmplat, şi ne-ar fi urît ca atare; o ură nouă şi nepotolită. în trecut, ura ei nu dura niciodată mai mult de o zi, două. De astă dată, însă, era altceva. Nutrea o ură necruţătoare. Zile la rînd a refuzat să ne vorbească, stînd acolo, pînă la sfîrşitul fiecărei mese, învăluită într-o tăcere neagra, mocnind de critici şi acuzaţii nerostite. Sărmana Ruth, mititica Dolores-Salomee era, desigur, literatură, dar o literatură avînd la bază faptele certe ale pubertăţii. Călcînd în picioare literatura, Katy şi cu mine, fiecare în felul său, am călcat în picioare ceva real, ceva care era o parte vie a personalităţii copilei. Venise acasă cu parfumul şi trusa de machiat,

cu sînii ei nou-nouţi şi cu vocabularul ei nou-nouţ, cu noţiunile lui Algernon şi sentimentele lui Wilde _- venise plină de speranţe minunate, vag contura-te, şi de temeri care o îngrozeau; şi ce-i fusese hă-răzit? Insulta de a fi tratată ca ceea ce de fapt era: un copil iresponsabil, ofensa de a nu fi luată în se-rios, jignirea şi umilinţa de a se vedea respinsă de către bărbatul ales drept victimă şi Barbă Albastră, care prefera altă femeie şi, ca răul să fie deplin, acea femeie era propria ei mamă. Mai era de mirare că toate eforturile de a rîde sau de a linguşi-o cu în-demnuri să nu mai fie posomorită erau zadarnice?

— Las-o în pace, mă sfătui Katy. Las-o să fiarbă în ea, pînă se satură. Dar zilele treceau, şi Ruth nu da vreun semn că s-ar fi săturat. Dimpotrivă, pă-rea că savurează gustul amar al mîndriei rănite, al geloziei şi bănuielii. Şi apoi, la vreo săptămînă de la întoarcerea copiilor, se întîmplă ceva care preschim-bă mîhnirea cronică în cea mai acută şi cea mai cruntă duşmănie.

Henry se întremase suficient pentru a se putea ridica şi plimba prin cameră. Încă vreo cîteva zile, şi era convalescent în toată puterea cuvîntului.

— Să stea cîteva săptămîni la ţară, ne sfătui me-dicul.

Dar din cauza vremii urîte, de la începutul pri-măverii şi a şederii lui Katy la Chicago, casa de ţa-ră unde ne petreceam weekend-urile rămăsese închi-să de la Crăciun. înainte de a fi locuită din nou tre-buia aerisit, şters praful şi făcută aprovizionarea.

— Haide să mergem să facem toată treaba mîine, îmi sugeră Katy într-o dimineaţă la micul dejun.

Cu o tresărire, asemenea unui cîine de preerie ivin-du-se din vizuină, Ruth ieşi din adîncurile tăcerii sale duşmănoase. Dar mîine, bombăni ea mînioasă, era la şcoală. Tocmai de aceea răspunse Katy, a

doua zi era atît de potrivită pentru a face munca asta de corvoadă. Nu-ţi sta lîncezind în drum nici o poetă pe care n-o trăgea inima la lucru.

— Dar trebuie să vin şi eu, insistă Ruth înăbuşindu-şi o stranie violenţă în glas.

— Trebuie? repetă Katy. De ce trebuie?

Ruth se uită la ea o clipă, apoi îşi plecă privirea.

— Fiindcă . . . începu ea, apoi se răzgîndi şi tăcu. Fiindcă vreau să vin, reluă ea fără convingere.

Katy rîse şi îi spuse să nu fie proastă.

— Ne sculăm devreme, spuse ea întorcîndu-se din nou spre mine, şi luăm un coş pentru picnic.

Copila păli, încercă să-şi mănînce pîinea prăjită, dar nu putu înghiţi, rugă să fie scuzată şi fără a mai aştepta vreun răspuns, se ridică şi fugi din cameră. După-amiază cînd am revăzut-o, avea pe faţă acea mască, lipsită de expresie dar oarecum amenin-ţătoare, de ostilitate controlată.

Din hol se auzi uşa de la intrare deschizîndu-se cu un scîrţîit urmat de bufnitura închiderii. Iar acum răzbătură zgomote de paşi şi de voci scăzute. Rivers îşi întrerupse povestirea şi se uită la ceas.

-— E doar unsprezece şi zece, spuse el nedumerit. Apoi cu voce tare întrebă: — tu eşti, Molly?

O blană de nurci apăru în cadrul uşii, lăsînd să se întrevadă corsajul stacojiu al unei rochii de seară al cărei decolteu pătrat punea în evidenţă o piele albă, netedă şi un şirag de perle.

I

Deasupra blănii desluşeai un chip tînăr care ar fi fost frumos, dacă n-ar fi avut adine întipărită o expresie de posomorîre.

.— A fost plăcută petrecerea? întrebă Rivers.

.— O porcărie, răspunse tînăra femeie. De asta neam întors acasă atît de devreme. Nu-i aşa, Fred? adăugă ea, întoreîndu-se spre un tînăr cu păr negru care intrase după ea în cameră. Tînărul îi aruncă

o privire încărcată de dezgust rece, întoreîndu-şi faţa în altă parte. Nu-i aşa? repetă ea mai răstit, cu o notă de chin în glas.

Un zîmbet şters apăru pe faţa întoarsă, urmat de un scuturat din umeri, dar nu se auzi nici un răspuns.

Rivers se întoarse spre mine.

— O cunoşti pe micuţa mea Molly, nu-i aşa?

— De cînd era atîtica.

— Şi acesta, spuse unduind mîna în direcţia tînărului smead, e ginerele meu, Fred Shaughnessy.

Am spus că îmi părea bine de cunoştinţă; dar tînărul nici măcar nu mă privi. Se lăsă tăcerea.

Molly îşi trecu o mînă încărcată de bijuterii peste ochi şi murmură:

— îmi plesneşte capul de durere. Cred că o să mă culc.

Porni, apoi se opri şi, cu un efort extraordinar, izbuti să spună „noapte bună".

— Noapte bună, am spus noi în cor. Dar plecase deja. Fără o vorbă, ca şi cum ar fi escortat-o cu arma, tînărul se întoarse şi o urmă. Rivers oftă adînc.

— Au ajuns la punctul unde sexul pare destul de anost dacă nu mai e nici încheierea unei dispute. Şi —

acesta, este, dacă-mi dai voie să-ţi spun, destinul lui Bimbo. Fie viaţa unui copil cu o mamă divorţată avînd o succesiune de amanţi şi de soţi, atît timp cît este tînără, fie viaţa unui copil cu doi părinţi care ar trebui să fie divorţaţi, dar nu se pot separa deoarece împărtăşesc o plăcere nemărturisită de a tortura şi a fi torturaţi. Oricum ar fi, eu nu pot face nimic. Indiferent de ce se întîmplă, copilul trebuie să treacă prin iad. Poate va ieşi de acolo mai bun şi mai tare. Sau poate va fi complet distrus. Cine ştie? De bună seamă nu tipii ăştia. Şi arătă cu pipa spre un raft de freudieni şi jungieni. Literatura psihologică reprezintă o lectură plăcută, chiar instru-

ctivă. Dar ce explică? Totul cu excepţia esenţialului, orice în afară de cele două lucruri care ne determină în ultimă instanţă cursul vieţii, Predestinarea şi Harul. Uită-te bunăoară la Molly. A avut o mamă care a ştiut să iubească neposesiv. A avut un tată care a avut cel puţin atît bun simţ încît să urmeze exemplul soţiei. A avut două surori fericite în copilărie şi care au devenit mai apoi soţii şi mame reuşite. N-au existat în familie nici certuri, nici tensiuni cronice, nici tragedii sau izbucniri furtunoase. După toate regulile literaturii psihologice, Molly ar trebui să fie pe deplin echilibrată şi mulţumită. Cu toate astea ... Nu-şi termina fraza. Şi apoi există celălalt fel de predestinare. Nu predestinarea interioară a temperamentului şi a caracterului, ci predestinarea evenimentelor — acea predestinare care ne aştepta pe mine, pe Ruth şi pe Katy. Nici măcar cu binoclul întors nu-ţi place s-o priveşti.

Se aşternu o tăcere îndelungată pe care n-am îndrăznit s-o curm.

Ei bine, spuse el într-un tîrziu, să ne întoarcem la Ruth, la acea după-amiază înainte de picnic. M-am întors de la laborator şi am găsit-o pe Ruth citind în living-room. Nu şi-a ridicat privirea cînd am intrat, aşa că am adoptat o atitudine veselă şi binevoitoare spunîndu-i „Hello, fetişcano!"

Se întoarse şi mă ţintui lung, fără a-mi zîmbi, cu o privire primejdios de goală, apoi îşi continuă lectura. De astă dată am încercat un gambit literar.

— Ai mai scris vreun poem? am întrebat-o.

— Da, am mai scris, spuse ea accentuînd fiecare cuvînt şi pe faţă îi apăru o urmă de zîmbet, mai răutăcios decît privirea goală ce o avusese înainte.

— Pot să-l văd şi eu?

Spre marea mea surpriză îmi spuse da. Nu era chiar terminat, dar a doua zi urma negreşit să-l termine. Am uitat cu totul de promisiune; dar în dimineaţa următoare, sigură de sine, în timp ce se pre-

gătea să plece la şcoală, Ruth îmi înmînă unul din plicurile ei de culoare mov.

— Iată poemul, îmi spuse. Sper c-o să-ţi placă.

Şi aruncîndu-mi alt zîmbet ameninţător, se grăbi să-l ajungă din urmă pe Timmy. Eram prea ocupat pentru a-l citi chiar atunci, aşa că am vîrît plicul în buzunar şi mi-am văzut mai departe de încărcarea maşinii cu cele necesare: lenjerie de pat, tacîmuri, gaz lampant. După o jumătate de oră, eram pe drum. Beulah ne-a strigat: „Drum bun" de pe treptele din faţă, iar Henry ne-a făcut cu mîna de la geamul camerei. Katy îi răspunse cu acelaşi gest şi îi trimise o bezea.

— Mă simt la fel ca John Gilpin, îmi spuse ea fericită în timp ce părăseam aleea. „Numai dor de-a

da năvală la petreceri"1. Era o zi, din acelea pătrunse de lirism, de la începutul lunii mai, o dimineaţă cu adevărat shakespeareană. Plouase în timpul nopţii şi copacii făceau reverenţe în adierea unui vînt plin de prospeţime; frunzele tinere străluceau în lumina soarelui ca nestematele; în zare, nori mari de marmură păreau întruchiparea unui vis al lui Michelangelo într-un moment de extaz şi putere supraomenească. Şi apoi mai erau şi florile. Flori în grădinile din suburbie, flori în codri şi în câmpiile ce se întindeau dincolo de ei; şi fiecare floare avea frumuseţea conştientă a unui chip îndrăgit, răspîndind o mireasmă ce era un secret al ALTEI LUMI; cînd le atingeam în închipuirea mea, petalele aveau netezimea, răcoarea la mătăsoasă şi elasticitatea pielii unui trup viu. E de la sine înţeles că încă mai eram cuminţi. Dar lumea era beată de propriile-i perfecţiuni şi nebună din cauza excesului de viaţă. Ne-am terminat lucrul, am prînzit la iarbă verde şi ne-am fumat ţigările pe şezlonguri la soare. Soarele însă era prea fierbinte, aşa că am hotărît să ne facem siesta în casă; şi apoi s-a întîmplat ceea ce oricine ne-ar fi putut spune că

se va întîmpla . . . S-a întîmplat, aşa cum am descoperit deodată, între două valuri de extaz, sub ochii unui portret trei sferturi al lui Henry Maartens. îi fusese adus şi înmînat de directorii unei mari companii electrice care beneficiase de pe urma îndrumărilor sale profesionale, dar era atît de monstruos în realismul său fotografic, încît fu surghiunit în odaia musafirilor din casa de la fermă. Mi-am întors capul

1 Vers din balada John Gilpin de William Cowper (173l-1800).

şi iată-l acolo, într-un costum elegant de culoare neagră. privindu-te solemn — însăşi întruchiparea opiniei publice, simbolul pictat şi proiectarea propriei mele conştiinţe vinovate. în imediata vecinătate a portretului se găsea un şifonier de epocă victoriană, cu o oglindă uriaşă, care reflecta copacul de lîngă geam, şi, din interiorul camerei, o parte din pat, o parte din două trupuri împestriţate de lumina soarelui ce pătrundea printre umbrele mişcătoare ale frunzelor de stejar.

— „Iartă-i că nu ştiu ce fac"1. Dar aici, lîngă portret şi oglindă, nu mai exista posibilitatea ignorării. Şi conştiinţa faptei comise îmi spori îngrijorarea cînd, după o jumătate de oră, luîndu-mi haina, am auzit foşnetul unei hîrtii groase într-unui din buzunarele laterale; mi-am amintit de plicul mov ce mi-l dăduse Ruth. De astă dată, poemul era o naraţiune în strofe de patru versuri, un fel de baladă despre un adulter; o soţie necredincioasă şi iubitul ei, înaintea tribunalului divin la Judecata de Apoi. Stînd acolo, în imensa tăcere acuzatoare, ei simt cum mîini invizibile îi despoaie de veşminte, strai după strai, pînă cînd în cele din urmă rămîn goi. Ba chiar mai mult decît atît; căci trupurile lor înviate sînt transparente. Bojocii şi ficatul, vezica urinară şi maţele, fiecare organ, cu excrementul său specific, totul, totul este revoltător de vizibil. Şi dintr-o dată află că nu sînt singuri, ci se găsesc pe scena unui amfiteatru

sub lumina reflectoarelor, în mijlocul a milioane de

1 Fragment din versetul 34 al evangheliei după Luca, cap. 23.

spectatori, rînduri după rînduri, opintindu-se să vomite cuprinşi de un dezgust necontrolabil în timp ce îi privesc batjocorindu-i, spunîndu-le vorbe de ocară, invocînd răbzunare, răcnind să fie adus biciul şi fierul de stigmatizat. O răutate de Creştinism Timpuriu străbătea întregul poem, fapt cu atît mai alarmant, cu cît Ruth fusese crescută total în afara îngrădirilor impuse de acele principii hidoase. Judecată, iad, pedeapsă veşnică — toate acestea erau lucruri în care nu fusese învăţată să creadă. Ele erau doar noţiuni special adoptate pentru propriile-i scopuri, cu gîndul de a exprima sentimentele ce le nutrea faţă de mama ei şi de mine. Pentru început era gelozia; gelozia şi dragostea respinsă, orgoliul rănit, resentimentul ce-o umplea de mînie. Iar resentimentului trebuia să-i dea un motiv respectabil, mînia trebuia transformată în indignare justificată. Ne bănuia de cele mai mari josnicii pentru a-şi justifica cea mai profundă antipatie. Şi ne bănuia de cele mai mari josnicii cu atîta vehemenţă, încît, cît ai clipi din ochi, nu mai ghicea, ştia că eram vinovaţi. Şi ştiind acest lucru, copilul din ea era înfuriat la culme, femeia era şi mai amarnic cuprinsă de gelozie şi de dorinţa răzbunării. Cu inima îngheţată şi o teamă crescîndâ în faţa viitorului imprevizibil am citit poemul pînă la capăt, l-am recitit, apoi m-am întors spre Katy care şedea în faţa oglinzii la masa de toaletă, aranjîndu-şi părul, zîmbind imaginii cu zîmbet radios de zeiţă şi fredonînd o melodie din Nunta lui Figaro. Dove sono i bei rnomenti di dolcezza e di piacer1? întot-

1 Unde sînt frumoasele momente de dulceaţă şi plăcere? (Ital.). , ..

deauna îi admirasem nonşalanţa divină, acel je ra'en

foutisme1 olimpian. Acum, dintr-o dată, m-am înfuriat. N-avea nici un drept să nu simtă ceea ce am simţit eu la citirea poemului lui Ruth.

.— Vrei să ştii, i-am spus, de ce micuţa noastră Ruth se comportă aşa? Vrei să ştii ce crede cu adevărat despre noi? Şi străbătînd camera i-am înmînat cele două file de caiet pe care copila îşi transcrisese poemul. Katy începu să citească. Studiindu-i fizionomia am observat cum aerul iniţial de amuzament (căci poeziile lui Ruth erau o glumă curentă în familie) făcu loc unei expresii vădind atenţie serioasă şi concentrare. Apoi o cută verticală îi apăru pe frunte între ochi. încruntătura i se adinei şi, pe cînd trecea la pagina a doua, Katy, îşi muşcă buza. Zeiţa era, la urma urmei, vulnerabilă .. . îmi atinsesem ţinta; dar, vai ce sărman triumf; la sfîrşit erau doi iepuri înspăimîntaţi în capcană în loc de unul. Şi era tipul de capcană din care Katy era total nepregătită să iasă. In mod obişnuit, ea ignora situaţiile cele mai stînjenitoare, trecînd peste ele ca şi cum n-ar fi existat. Şi, de fapt, ignorîndu-le suficient de mult timp şi cu destulă seninătate, ele încetau să mai existe. Cei pe care-i jignea o iertau, căci era atît de frumoasă şi avea atît de mult haz; cei ce-şi făceau griji pînă se îmbolnăveau, sau îi complicau pe alţii, sfîrşeau prin a se molipsi de indiferenţa ei zeiască şi pentru moment uitau să mai fie neurotici şi răuvoitori. Şi cînd tehnica de a ignora totul cu seninătate îşi pierdea eficacitatea, exista celălalt

1 Nepăsare (fr.).

gambit — tehnica de a se avînta acolo unde îngerilor le era teamă să calce; tehnica de a adopta o veselă lipsă de tact, de a face gafe enorme cu cea mai desăvîrşită inocenţă şi simplitate, de a rosti adevăruri de nerostit cu cel mai irezistibil zîmbet. Dar acesta era un caz în care nu putea fi aplicată nici una dintre metode. Dacă nu spunea nimic, Ruth urma să se comporte ca pînă atunci. Iar dacă se re-

pezea să spună totul, doar Dumnezeu ştia de ce era în stare o adolescentă scoasă din fire. Şi apoi trebuia să ne gîndim la Henry, la însuşi viitorul lui Katy ca singurul sprijin al unui geniu bolnav şi al copiilor acestuia — un adevăr convingător pentru noi. Ruth era pe cale, şi putea fi chiar acum în starea de spirit adecvată de a dărîma templul vieţii lor, doar pentru a-i face în ciudă mamei sale. Şi o femeie cu temperament de zeiţă, lipsită însă de atotputernicia acesteia, nu putea face nimic pentru a opri un asemenea lucru. Totuşi exista „ceva" ce puteam face eu; şi pe măsură ce discutam despre situaţia noastră, ţine minte, pentru prima oară de cînd apăruse o asemenea situaţie, -— devenea tot mai clar ce însemna acel „ceva". Puteam face ceea ce simţisem de datoria mea să fac după acea primă noapte apocaliptică — să dispar din scenă.

La început, Katy nici n-a vrut să audă de aşa ceva şi tot drumul spre casă am fost silit să-i demonstrez justeţea unei astfel de hotărîri — luate împotriva mea, a fericirii mele. în cele din urmă, se lăsă înduplecată. Era singura modalitate de ieşire din capcană.

Ruth ne studie la sosirea acasă asemenea unui detectiv căutînd cheia dilemei. Apoi mă întrebă dacă-mi plăcuse poemul. I-am spus — fapt sît se poate de adevărat — că era cel mai bun lucru pe care-l scrise vreodată. Era încîntată, dar îşi dădu toată silinţa să nu-şi dezvăluie starea de spirit. Un zîmbet îi licări pe faţă, dar se stinse aproape în aceeaşi clipă. Apoi mă întrebă, cu tîlc voit, ce credeam despre subiect. Mă aşteptasem la întrebare, aşa că i-am răspuns surînzînd îngăduitor. îmi amintea de predicile pe care bunul meu tată, sărmanul, le ţinea în Săptămîna Patimilor. După aceea m-arn uitat la ceas, am spus ceva în legătură cu o treabă urgentă şi am lăsat-o derutată, aşa cum am constatat văzîndu-i expresia feţei. Presupun că se aşteptase

la o scenă în care ea urma să joace rolul judecătorului intransigent şi rece, pe cînd eu, vinovatul, cuprins de teamă, m-aş fi dat în spectacol căutînd subterfugii sau aş fi căzut în genunchi mărturisind totul. Dar în loc de toate acestea, acuzatul a rîs, iar judecătorul a fost tratat cu o glumă nesemnificativă la adresa clericilor. Cîştigasem lupta; dar războiul mai bîntuia şi era limpede că i se putea pune capăt doar prin retragerea mea.

A treia zi era vineri şi, ca întotdeauna, poştaşul îmi adusese scrisoarea pe care mama mi-o trimitea săptămînal. Beuiah o rezemase de ceaşca mea de cafea, pe cînd aşeza masa, ca să iasă în evidenţă (căci personal, era cu totul de partea mamelor). Am deschis-o, am citit-o cu un aer grav, am mai citit-o o dată, apoi m-am adîncit într-o tăcere preocupată. Katy îmi sesiză intenţia şi mă întrebă condescendent dacă primisem veşti rele. La care, desigur, am răs-

puns că noutăţile nu erau prea bune. Sănătatea mamei. .. Alibiul fusese pregătit. Pînă seara, totul era aranjat. Oficial, în calitate de şef al laboratorului, Henry îmi acorda un concediu de două săptămîni. Urma să plec duminică luînd trenul de zece treizeci, iar în intervalul de timp ce-mi rămînea, în cursul zilei de sîmbătă, aveam să-l conducem cu toţii pe convalescent la fermă, unde programaserăm şi un picnic de adio.

Eram prea mulţi pentru o maşină; astfel încît Katy împreună cu copiii au luat-o înainte în Overland-ul familiei. Henry şi Beulah împreună cu cea mai mare parte din bagaje, veneau în Maxwell-ul condus de mine. Ceilalţi o luaseră înainte binişor; căci la vreo jumătate de milă de casă, Henry îşi dădu ca de obicei seama că uitase acasă o carte absolut indispensabilă, aşa că ne-am întors s-o căutăm. După zece minute, eram din nou pe drum. Pe drumul care, aşa cum s-a dovedit mai apoi, ducea la Predestinare.

Rivers termină de băut whisky-ul din pahar şi-şi

bătu pipa de marginea scrumierei scoţînd scrumul.
— Chiar şi cu binoclul inversat, chiar într-un alt univers, locuit de alţi oameni... clătină din cap. Există anumite lucruri care pur şi simplu sînt inadmisibile. Urmă o pauză. Ei bine, să-i punem capăt, spuse el în cele din urmă. La vreo două mile depărtare de fermă exista o răscruce de drumuri unde trebuia s-o luăm spre stînga. Se afla în pădure şi frunzele erau atît de dese, încît nu puteai zări ce venea dintr-o parte sau alta. Cînd am ajuns acolo, am încetinit, am claxonat şi am virat lent. Şi deodată, pe cînd luam curba, am zărit Overland-ul de-
120

capotabil răsturnat în şanţ cu roţile în aer, iar lingă el, un camion mare cu radiatorul sfărîmat.
între cele două maşini, un tînăr în salopetă albastră stătea îngenuncheat lingă un copil care ţipa. La vreo zece sau unsprezece paşi zăceau două obiecte ce arătau ca nişte legături de haine vechi, ca două grămezi informe — stropite cu sînge.
Urmă un alt interval de tăcere.
— Muriseră? am întrebat în cele din urmă.
— Katy a murit la cîteva minute după sosirea noastră, iar Ruth în ambulanţă, mergînd spre spital. Lui Timmy îi era rezervată o moarte mai cumplită la Okinawa; de astă dată, scăpase cu nişte tăieturi şi cîteva coaste fracturate. Stătea în spate, ne spunea el, Katy conducea, iar Ruth stătea alături de ea pe scaunul din faţă. Cele două se certaseră, şi Ruth se înfuriase la culme dintr-un motiv oarecare — nu ştia despre ce era vorba, deoarece nu le asculta; se gîndea cum să-şi electrifice trenuleţul automat şi apoi, oricum, nu punea preţ pe cele spuse de Ruth cînd îşi ieşea din fire. Dacă îi dădeai vreo atenţie, nu făceai decît să înrăutăţeşti lucrurile; dar mama lor îi dăduse atenţie. Şi-o amintea spunînd, „Nu ştii ce vorbeşti" şi apoi „Iţi interzic să spui asemenea lucruri". Pe urmă au luat curba mergînd prea repede, n-a claxonat şi camionul acela uriaş i-a iz-

bit în plin dintr-o parte. — Aşa că vezi, conchise Rivers, erau ambele feluri de Predestinare. Predestinarea evenimentelor şi în acelaşi timp predestinarea a două temperamente, al lui Ruth şi al lui Katy — temperamentul unui copil ultragiat, un copil care era în acelaşi timp şi o femeie geloasă; şi tempera-

mentul unei zeiţe, care, strîmtorată de împrejurări, îşi dădu seama deodată că, în realitate, nu era decit un om handicapat de un temperament olimpian. Şi această descoperire o tulburase atît de mult, încît o făcu neglijentă, rămînînd incapabilă de a manevra adecvat evenimentele de care predestinarea făcea să fie distrusă; şi distrusă (dar, desigur acest lucru era în avantajul meu, era un punct al predestinării mele psihologice) cu tot rafinamentul maltratării fizice — un ochi scos de un ciob de sticlă, nasul, buzele şi bărbia aproape şterse, frecate fiind de pavajul mînjit de sînge al drumului. Mina dreaptă îi era zdrobită, iar capetele crestate ale unei tibii rupte ieşeau în evidenţă prin ciorap. O imagine mi-a bîntuit visele aproapa noapte de noapte. Katy cu spatele întors spre mine; era fie în patul din casa de la fermă, fie stînd lîngă geamul odăii mele şi aruncîndu-şi pe umeri şalul. Apoi se întorcea şi se uita la mine, şi n-avea faţă, doar o suprafaţă de carne vie. Mă trezeam urlînd. Am ajuns să nu mai cutez să mă culc.

Ascultîndu-l, mi-am amintit de tînărul John Rivers pe care, spre marea mea surprindere, îl găsisem în 1924 la Beirut, predînd fizica la Universitatea americană.

— De aceea arătai îngrozitor de bolnav? l-am întrebat.

Încuviinţă din cap.

-— Prea puţin somn şi prea multe amintiri, spuse el. Mi-era teamă că voi înnebuni şi, decît aşa, preferam să mă sinucid. Atunci, în al doisprezecelea ceas, Predestinarea acţiona iar, scoţînd la iveală sin-

gurul fel de har care mă putea ajuta întrucîtva. Am întîlnit-o pe Helen.

— La acelaşi cocktail, am intervenit, la care am întîlnit-o şi eu. Iţi aminteşti?

— Regret, dar nu-mi amintesc. în afară de Helen nu-mi amintesc de nici o persoană întîlnită cu acea ocazie. Dacă ai fost salvat de la înec, îţi aminteşti de salvator, nu de spectatorii de pe chei.

— Nu-i de mirare că n-am avut nici o şansă, am spus. Pe vremea aceea credeam, cu destulă amărăciune, că neşansa mea se datora faptului că femeile, chiar cele mai bune, chiar rarele şi extraordinarele Helene, preferă înfăţişarea chipeşă sensibilităţii artistice, preferă musculatura dezvoltată dublată de inteligenţă (căci eram nevoit să-ţi recunosc inteligenţa) în locul inteligenţei asociate cu acel extraordinar je ne sais quoi1 care era specialitatea mea. Acum înţeleg în ce consta irezistibila ta atracţie. Erai nefericit.

încuviinţă din cap. Se aşternu tăcerea. Un ceas bătu ora douăsprezece.

— Sărbători fericite! am spus, şi terminînd de băut whisky-ul m-am ridicat să plec. Nu mi-ai spus ce s-a întîmplat cu bietul Henry după accident.

?— Păi, desigur a început o recidivă. Nu prea gravă însă. De astă dată n-avea nimic de cîştigat ajungînd pe pragul morţii. Doar o stare neîngrijorătoare. Sora lui Katy veni la înmormîntare şi rămase să-l îngrijească. Era caricatura lui Katy. Grasă, rumenă şi gălăgioasă. Nu zeiţă deghizată în ţărancă, ci o chel-

1 Nu ştiu ce (fr.).

neriţă închipuindu-se zeiţă. Era văduvă. După patru luni Henry se căsători cu ea. Pe atunci eram plecat la Beirut; aşa că n-am asistat la fericirea lor conjugală, care, după cîte am aflat, era considerabilă. Dar biata femeie se îngraşă într-una. A murit în treizeci

şi cinci. Henry şi-a găsit imediat o tînără cu părul roşu, pe nume Alicia. Alicia se voia admirată pentru bustul ei de nouăzeci şi şapte de centimetri, dar şi mai mult pentru inteligenţa ei, pe drept cuvînt ieşită din comun. — Ce credeţi despre Schroedinger1? îl întrebai pe Henry; dar Alicia era cea care răspundea. A rămas cu el pînă la capăt.

— Cînd l-ai văzut ultima oară?

— Cu cîteva luni înainte de a muri. Avea optzeci şi şapte de ani şi era încă uimitor de activ, încă plin de ceea ce biografului îi place să numească „vîlvătaia nedomolită a puterii intelectuale"! In ce mă privește, mi se părea că seamănă cu o maimuţă mecanică al cărei arc a fost tras prea tare. Judecată mecanică, gesturi mecanice, zîmbete şi grimase mecanice. Şi-apoi urmau conversaţiile. Ce înregistrări fenomenale, în realismul lor, vechile anecdote despre Planck2, Rutherford3 şi J. J. Thompson4! Vestitele sale monologuri despre pozitivismul logic şi cibernetică! Amintirile despre acei emoţionanţi ani de război cînd lucra la bomba atomică! Speculaţiile sale cu

1 Erwin Schroedinger (n. 1887), fizician austriac, laureat al premiului Nobel (1933).

2 Max Planck (1858—1947), fizician german, laureat al premiului Nobel (1918).

3 Ernest Rutherford (1871—1937), fizician german, laureat al premiului Nobel (1908).

4 Sir Joseph John Thompson (1856—1940), fizician englez, laureat al premiului Nobel (1906).

iz apocaliptic despre Maşinile Infernale ale viitorului, mai mari şi mai reuşite! Puteai jura că vorbea o fiinţă omenească adevărată. Dar, treptat şi pe măsură ce ascultai, îţi dădeai seama că nu era nimeni acasă. Benzile de magnetofon se învârteau automat; vox et praetera nHiil? — se auzea vocea lui Henry Maartens, dar el nu era nicăieri.

— Dar nu recomandai tu însuţi acest lucru? am întrebat. Să mori în fiecare clipă.

— Dar Henry nu murise. Tocmai asta e. A lăsat doar mecanismul funcţionând şi a plecat undeva.
— Unde?
— Dumnezeu ştie. Presupun că în vreo ascunzătoare primitivă, undeva în subconştientul său. In exterior, pentru ochii şi auzul tuturor, exista acea uimitoare maimuţă mecanică, acea vîlvătaie nedomolită a puterii intelectuale. înăuntru se ascundea creatura insignifiantă şi nenorocită care avea încă nevoie de flatare, de încurajare, de sex şi substitut de sîn — creatura care avea să dea socoteală cînd Henry avea să se afle pe patul morţii. Acea creatură trăia încă frenetic, nepregătită de nici o moarte preliminară, total nepregătită pentru momentul decisiv. Ei bine, momentul decisiv a trecut şi ceea ce a rămas din sărmanul Henry e probabil o stafie ţipînd şi bolborosind pe străzile din Los Alamos, ori poate pe lîngă patul văduvei sale şi al noului ei soţ. Şi, de bună seamă, nimănui nu-i pasă cîtuşi de puţin. Pe drept cuvînt, morţii cu morţii, viii cu viii. Dar văd că vrei să pleci.
1 Voce şi nimic altceva (lat.).
125

Se ridică, îmi luă braţul şi mă conduse în hol.
— Să conduci cu atenţie, îmi spuse deschizînd uşa de la intrare. Sîntem ţară creştină şi sărbătorim naşterea Mîntuitorului. Pretutindeni vei întîlni doar oameni beţi.
— SFÎRŞIT —